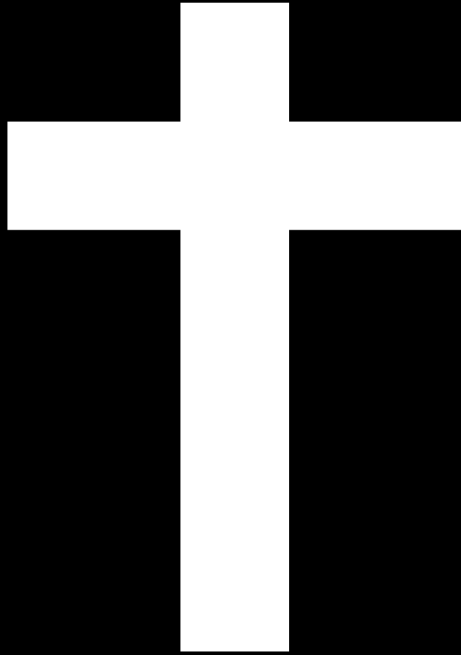

Tawúrati na Injiila
dée fɔɔlínɪ

Tem: Tawúrati na Injiilaée fɔɔlínɪ Portions

Tawúratu na Injiila déε fɔ́línú
Tem: Tawúratu na Injiila déε fɔ́línú Portions

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Tem)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8c0a8cd3-d7e5-555f-be67-ae986942796a

Contents

MAATÉWU 1

Yeésu Krísto-déε Laabááru kíféngi Maatéwu waanmáa kí né.

Yeésu ijaajaanáa

(Lúk. 3.23-38)

¹ caajaanáa yírá ndó: ge Yeésu ijaajaanáa ijaá bika ge Đáwɔɔɔa ijaajaanáa ijaá.

² Ibrahim waalóru , Isaáka ulóru Yaakúbu ulóru Yúúda na igoobíya. ³ Yúúda ulé waalóru Faaréesi na Zaará (belé bogoo ge Tamáaru), Faaréesi waalóru Esuróoni, Esuróoni ulóru Aráamu ⁴ Aráamu waalóru Aminadáabi, Aminadáabi ulóru Naasóoni, Naasóoni ulé waalóru Sulemáana; ⁵ Sulemáana waalóru Bóozu, ulé igoo ge Ráabi. Bóozu waalóru Obéédi, ulé igoo ge Ruwétu. Obéédi waalóru

⁶ Yesée waaloróná wúro Đáwɔɔɔa. Đáwɔɔɔa waalóru Sulemáana (ulé igoo fongéena Uríi dɛeló) ⁷ waalóru Robowáamu, Robowáamu ulóru Abiyáa, Abiyáa ulóru Azáa. ⁸ Azáa waalóru Yozafáati, Yozafáati ulóru Yoráamu, Yoráamu ulóru Oziyáasi. ⁹ Oziyáasi waalóru Yowatáani, Yowatáani ulóru Akáazi, Akáazi ulóru Ezekiyáasi. ¹⁰ Ezekiyáasi waalóru Manasée, Manasée ulóru Amóoni, Amóoni ulóru Yoziyáasi. ¹¹ Yoziyáasi waalóru Yokoniyáasi na igoobíya. Bídée sáati ge baagba Israyéeli bíya bedɛená Yomíti laadóo-daá.

¹² Bɛɛɛená Israyéeli bíya Babilóoni wóro né, Yokoniyási waalóru Salatiyéeli, Salatiyéeli ulé ulóru Zorobabéeli. ¹³ Zorobabéeli waalóru Abiwúudi, Abiwúudi ulóru Eliyakíimi, Eliyakíimi ulóru Azóori. ¹⁴ Azóori waalóru Sadóoki, Sadóoki ulóru Akíimi, Akíimi ulóru Eliwúudi. ¹⁵ Eliwúudi waalóru Eleyazáaru, Eleyazáaru ulóru Matáani, Matáani ulóru Yaakúbu. ¹⁶ Yaakúbu waalóru Ísifu Maríyama weení waalóru Yeésu weení bánjáa yi sisi né iwaaló.

¹⁷ Kogboo Ibrahim ngóni Đáwɔɔɔa, caajaanáa waalí ge akízaaló naáru féyi; bika kogboo Đáwɔɔɔa ngóni sáati bɛɛɛená Israyéeli bíya Babilóoni yomíti né, caajaanáa waadálí akízaaló naáru féyi. Kogboo sáati kím ngóni baalóru Yeésu Krísto né, caajaanáa waalí akízaaló naáru féyi.

Nhíni bulá ge baalóru Yeésu né.

(Lúk. 2.1-7)

¹⁸ Ibée nhínítáa baaloróná Yeésu Krísto né. Bánvára igoo si ukpoo. Ina yi bodoyoozítá bogoo ge Maríyama weeyée fuwá na dóni-daá. ¹⁹ Ísifu weení baava yi né, kée uró weení izuzée né, idosóoli si ínmáti ti uráa zamoo uní bika bifóosi Maríyama yíde, biyéle wozóoli sisi ina yi batára sümüú-daá. ²⁰ Iwe wánmaazí bulé né, nge Đádóo Isóo-dée naáru waadɔ ulí uró doozire-daá itó yi sisi: «Ísifu Đáwɔɔɔa kutoluú-de bú, nkaní nundáare si ngbóo Maríyama né, káma na Kezeja Đaciri-ciri-ńga-dée yiko-daá ge weeyeená fuwá kana. ²¹ Wánloróo bú abaaló na nva yi yíde sisi Yeésu, káma imó si ulɛ ná idée zamoo kídee alaháacíwá-daá.»

²² Biríja bulá bulé ge na wentí Đádóo Isóo waanmatína nóo sisi:

²³ «aléere waasi abaaló né wényéé fuwá ulóru bú abaaló na bafa yi yíde sisi Emanuwéeli» né ikóodi. Yíde dím dugutoluú ge sisi: «Isóo we dójó.»

²⁴ Ísifu weevé né, waalá nhínáa Đádóo Isóo-dée maláayíka waanmáti yi né nóo ukpoo Maríyama íbisi idɛeló. ²⁵ Amá ina yi bodoyóozi háli ukóni ulóru bú abaaló weení Ísifu waava yíde sisi Yeésu né.

2

Tilíḡa túbu-dínáa wɔɔgóni bokúu bú Yeésu téédí.

(Lúk. 2.8-20)

¹ Baalóro Yeésu Betlehém tee-biyá kowe Yudée laadóo-daá né-daá ge, saáti wenkí wéndjii kowúróo né. Baalóro yi wóroo né, nge tilíḡa túbu-dínáa beegbélem wílási-dée bodé né baagálíiná wísi yaagalíḡé fáránídí batála Yerusalém téédí-daá. ² Nge boobózi sísí: «Yahúúḡwá-dée wúro baalóro yi né, ɔwe lé? Káma ḡagáná ídée wílóo ḡoo wísi yaagalíḡé fáránídí né ge ḡóogóni si ḡukúu yi téédí.» ³ Wúro Eróodi waaní bilé né, nge ɔlaakáari waagoró ina Yerusalém zamóo ríḡa. ⁴ Nge woodúuzi -dée kóbónáa ríḡa na ɔbózi we sísí lé ge si balóro ? ⁵ Nge belé boobúsi yi sísí: «Betlehém, Yudée laadóo-daá, káma beɛ wentí Isóo waanmatiná noó né ndjó:

⁶ «Nyóo Betlehém Yudée laadóo-daá, ndékée tee-biyá buḡoriná ke Yudée laadóo-dáa né, káma nyóo nyádaá ge wúro weení si ikéti méḡée zamóo né si ɔluná.»

⁷ Nge Eróodi weeyéle bayáa tilíḡa túbu-dínáa beegbélem wílási-dée bodé né sümüú-daá, ɔbózi we saáti wenkí ḡéyi-ḡéyi wílóo waḡo kalí né. ⁸ Nge weeyéle beḡée Betlehém bika ɔtó we sísí: «ɔbó ɔbózi ɔtíli bú ɔmó ɔḡidáare ḡéyi-ḡéyi. A míiná yi iyéle mandíli, na móo ḡóo mobó mogóguu yi téédí.»

⁹ Wúro waanmáti we bilé bité né, boogbóo níbaáwo. Nge baana wílóo wenká baagáná ke wísi yaagalíḡé né baazá-daá kéndḡé. Kaadála lénlé bú we né, nge kaazím. ¹⁰ Baana wílóo bilé né, nge buba bulá we níni. ¹¹ Nge baazóo ḡaána-daá boḡoná bú na ɔḡoo Maríyama. Nna ge baagá baḡóná-ro bokúu bú téédí, bobóḡi baḡbíná-daá balízí síká, bánvoodí né, na tulaari banjáa kí sísí né. ¹² Nge Isóo waabási wé ḡooziré-daá sísí bákábísi Eróodi-jó; nge boogbooná níbaáwo nakíri babísi balaadóo-daá.

Isífu wɔɔgbóo bú na ɔḡoo bese beḡée Mísíra

¹³ Beḡḡé wóroo né, nge ḡádóo Isóo-dée waḡo ɔlí Isífu-ro ḡooziré-daá ɔtó yi sísí: «kuro, kḡoo bú na ɔḡoo ise ɔḡée Mísíra. Coo nína háli saáti wenkí si moóo nya sísí ngábísi né, káma wóngoní ɔcáa bú si ɔko yi.» ¹⁴ Isífu waagoró ɔkpóo bú na ɔḡoo nuvoowú beḡée Mísíra. ¹⁵ Wɔɔjoo nína háli Eróodi ɔkóni ɔsí. Bulá bilé ge na wentí Isóo waanmatiná noó sísí: «Mááyáa mebiyaaló sísí ɔlí Mísíra» né ikóodi.

Wúro Eróodi weeyéle bako bíya abaaláa.

¹⁶ waadílí sísí tilíḡa túbu-dínáa beegbélem wílási-dée bodé né boodúúli yi né, nge waabá ɔyé baaná. Nge waava wéḡe sísí bákó bíya abaaláa ríḡa boḡoná bízi nasíle ngbóo ngédi né Betlehém na kíḡe fáráníḡwá-daá. Bízi sím sídaá ge tilíḡa waawíli sísí bánloróo bú ɔmó. ¹⁷ Bulá bilé ge na wentí Yeremíya waavóḡmáti sísí:

¹⁸ «Baaní lowú nakíri Raamáa téédí-daá, wíidi na meḡere ge biḡé. Rasíla wénwii ko ɔḡée bíya, ɔdánjaa bebéeli yi, káma ibíya waazí» né, ikóodi.

Isífu na Maríyama na bu baagábísi Nazaréti.

¹⁹ sím wóroo ge Isóo-dée waḡo ɔlí Isífu-ro ḡoozire-daá Mísíra laadóo-daá. ²⁰ Nge wɔɔḡó Isífu sísí: «Kuro, kḡoo bú na ɔḡoo nbísi laadóo-daá, káma wenbá bánvonjáadi si bako bú né baazi.» ²¹ Nge Isífu waagoró ɔkpóo bú na ɔḡoo ɔbísi Israyéeli laadóo-daá. ²² Amá waaní sísí Arikelawóosi Eróodi biyaaló wéndjii ko kowuróo ɔjaa wóroo Yudée laadóo-daá né, bulá yi nundáare nína bodé. Nge Isóo waanmatiná yi ḡoozire-daá ɔḡé

Galilée fàrándí-daá. ²³ Nge woobó ɛ́ɔ́ɔ́ téeɗi bánjáa ti sɪsɪ Nazaréeti né tɪdaá. Buɪá bilé ge na wentí waavónɲmáti sɪsɪ: «Sɪ bayáa yi ge sɪsɪ » né, ikóódi.

3

Yaayá wánlám iráa waázu Yuudée tɛɛwóló-daá.

(Maa. 1.1-8; Lúk. 3.1-18; Yoh. 1.19-28)

¹ Bowórɔ́ ge weení wénlíríi iráa lím-daá wónzɔ́ɔ́ we túúbá lím né waadɔ́ ilíi Yudée tɛɛ-wóló-daá wánlám waázu sɪsɪ: ² «Igéɛ mílákási, káma Isóɔ́-dée waajóɔ́.» ³ tóɲm ge Esáya waavónɲmáti sɪsɪ:

«lowú nakírɪ wɔ́ɔ́ɔ́ tɛɛ-wóló-daá sɪsɪ:

"Igbíírɪ Ðádóɔ́-dée níbááwɔ́,

izíizɪ ɪdée níbéyísi."»

⁴ Raakúmí-dée fónɗi tóko ge Yaayá sóona bɪka tónɲɛ-ɗanbára nyaarée ɪɪnɔ́ɔ́-daá. Buɪga né, igíɗíim ge cíbáani na tóóni. ⁵ Yerusalém na Yudée ríɲa, na Yɔ́ɔ́ɔ́daani buwá fàrándí-daá iráa wónɲɔ́ɔ́ ɪjó ⁶ bánlám túúbá iráa-daá bɪka wénlíríi we lím-daá wónzɔ́ɔ́ we túúbá lím Yɔ́ɔ́ɔ́daani buwá-daá.

⁷ Yaayá waana sɪsɪ ɗabata na wónɲɔ́ɔ́ ɪjó sɪsɪ ilírɪ we lím-daá ɪsɔ́ we túúbá lím. Nna ge wɔ́ɔ́ɔ́ we sɪsɪ: «Míi bɔ́ɔ́zɔ́ ana ɗó! Weení waawɪlɪná míi sɪsɪ ɪsé ilíi Isóɔ́-dée tóɲm fɔ́ɔ́nɔ́a tɪjɔ́ɔ́ né tɪdaá? ⁸ Ilá lakási sínwɪlɪ sɪsɪ mílɔ́ túúbá ɪkée né; ⁹ ɪkamáazi mídáa sɪsɪ míjáajáa ge Ibrahim né buɗé. Káma ménveerím míi sɪsɪ Isóɔ́ wánbuzí ɪkpóɔ́ bó ana ɗó ɪbɪsɪná Ibrahim kutoluú-de bíya. ¹⁰ Bánɲbírɪ kpenbíiyá sɪ bebelína tíɲi tigutólɪni-dé né. Tɪwó wenkí ríɲa kíɗánɲóɔ́ bíya kazóɔ́ ɲba né, bɛnbelíi kɪ baɗɔ́ níminí-daá. ¹¹ Lím-daá ge móó ménlíríi míi móɲzɔ́ɔ́ míi túúbá lím na bɪwɪlɪ sɪsɪ mílɔ́ túúbá ɪkée, amá weení ɪgerɛɲe mówóɔ́ né waagíli ma. Mádátála malzɪ yi takaníwá. Ilé sɪ ilírɪná míi na níminí. ¹² ɪɗókiná kífalanáku ɪnóózi-daá, sɪ ɪlɪzɪ tolá fɔ́ɔ́lɔ́ bɪka ɪkpóɔ́ mílɔ́ ɪbírɪ igbeewú-daá, na ɪkpóɔ́ tolá ɪbírɪ níminí ɪdánɲim né ɪdaá bíɲe.

Yaayá weelírɪ Yeésu lím-daá.

¹³ Bídée sáati ge Yeésu waagálɪná Galilée ɪkóni Yaayá-jó Yɔ́ɔ́ɔ́daani buwá-jó sɪsɪ ilírɪ yi lím-daá. ¹⁴ wɔ́ɔ́jólɪ yi ɪtó yi sɪsɪ: «Móó móɲɔ́ɔ́na ku mɔ́ɲɔ́ɔ́ni nyóɲɔ́ níli ma lím-dáa nzo ma túúbá lím, na nyóó ngúti nyónɲɔ́ni mójɔ́?» ¹⁵ Amá Yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Yelee ɗɪlɔ́ bilé ɪlɛɛɗó, káma bilé ge bɪmɔ́ɔ́na ɗɪlɔ́ wenbí ríɲa Isóɔ́ wɔ́ɔ́bóózi né.» Nna ge Yaayá weedísi ilírɪ Yeésu lím-daá. ¹⁶ Weelírɪ Yeésu lím-daá ilíi né, bídée sáati kɪm ge waadóló, nge Yeésu waana wéngedim nyazi ɗuvóóre kófólómɲe déere kókóni kosóm ɪwɔ́zɪ. ¹⁷ Nge baaní lowú nakírɪ ɪsóɔ́dáa sɪsɪ: «Ceení ge máábá mózólée yi né. Iɔ́ ge mááɗó méɲée sɔ́lɪm ríɲa.»

4

¹ Nna ge Isóɔ́-dée Kezeɲa wooboná Yeésu tɛɛwóló-daá sɪsɪ ɪyí yi kɔ́ɔ́sɪ. ² Wɔ́jɔ́ɔ́ wé neéle nuvoowú na ɪdaawó ɪɲɲi ɪɔ́nyóɔ́ wóɔ́ né, nge nyóósi waalá yi. ³ Nge woogóɲúu ɪjó kɪtó yi sɪsɪ: «A nyégée , to bó ana abísi kíɲíim ɲɲi.» ⁴ Amá Yeésu woobúsi kɪ sɪsɪ: «Baanmáa Isóɔ́-dée tóɲm tákarɪɲá-daá sɪsɪ bíɲekée kíɲíim ríkɛ ge ɪwó wéndíi na ɪɔ́ɔ́ weezuú-daá, bɪnbɔ́zɪ ɲmatɪɔ́ ríɲa ɲɪnlɪnáa Isóɔ́ nɔ́ɔ́-daá né ɲɲɔ́.»

⁵ Nna ge wooboná Yeésu Yerusalém Isóɔ́-dée téeɗi-daá, ɪdée ɲaána kɔ́jɔ́ɔ́-daá. ⁶ Nge kɪɲó yi sɪsɪ: «A nyégée Isóɔ́ Bɪyaaló, to nyáɲi nzúu aɲe, káma baanmáa Isóɔ́-dée tóɲm tákarɪɲá-daá sɪsɪ:

"Isóɔ́ wánváa ɪdée maláayíkawá wéɲɛ

sɪsɪ bekpéki nya banóózi-daá

na nyánɔ́vó ɪkótuúli bó"».

7 Nna ge Yeésu wòodó kɪ sɪsɪ: «Baadánmáa Isóo-dée tòm tákarɪd́á-daá sɪsɪ: "ndándáázɪ Nyádóo Isóo nbée sɪsɪ wánbɪzɪ?"»

8 waadási kiboná yi b́os kóbóngɪ nakírɪ kɔjso-daá, nge kiwílɪ yi d́úúlɪnya rɪɲa na kɪdée ásícé, 9 nge kiwídó yi sɪsɪ: «A nyáágá nyádóná-ro ngúu ma téédɪ, mánv́aa nya birɪɲa.» 10 Nna ge Yeésu wòodó kɪ sɪsɪ: «Laná ma bolíni, Sitááni! Káma baanmáa Isóo-dée tòm tákarɪd́á-daá sɪsɪ: "Nyádóo Isóo riké ge nyónguú téédɪ, b́ika iriké ge nyánlám b́owotá."» 11 Nna ge sitááni wɛɛd́ée kiyéle yi. Nge malááyikawá woogódúu Yeésu-jó balá yi b́owotá.

12 Yeésu waanɪ sɪsɪ b́oɔɔo Yaayá sáraka. Waanɪ bilé né, nge waalɪ ŕna ɪd́ee Galilée. 13 Amá idokúti ɪćoo Nazarétɪ, wɛɛd́ée ɪćoo Kapernawúm lɪŕe kóbóndɛ-jó, Zabulónɪ na Nɛftalí bedée ladási-daá, 14 na wenti Esáya waanmáti sɪsɪ:

15 «Zabulónɪ-dée laadóo na Nɛftalí-dée laadóo mídíláána tenkú, na yɔrɔdááni buwá-dée f́oolóo kɪganáa né, Nyóó Galilée, ɪráa bedekée Yahúduwá né bedée téédɪ,

16 Zamóo kɪwɛ temeenuú-daá né

kɪna d́enyem kóbóngɪ,

b́ika d́enyem ɪd́o kulí

sím-dée temeenuú téédɪ-daá» né, ikóodi.

17 Bidɪɲa-ro ge Yeésu waabáázɪ waázu lám sɪsɪ: «ɪgée mílákási, káma Isóo-dée waajsooná.»

18 Waadála Galilée tenkú nɔ́o-jó né, nge waana ɪráa nɔ́wóle ɪró na igoobú bónĺoo biruú, káma begée biríni ĺoráa ge; ɪráa bɛḿ bayɪrá ge Simóónɪ weení baava yi yídɛ sɪsɪ né, na Andirée. 19 Nge Yeésu wòodó wɛ sɪsɪ: «ɪgónú ma b́ika mabɪsɪná mí wenbá bánj́aa ɪráa sɪsɪ b́ofú ma né.» 20 Nna-ŕna ge beeyéle biríni bofu yi. 21 Woodúu bolíni né, nge waana koobíya nɔ́wóle: banáábílé Yaakúbu Zebedée biyaaló na igoobú Yuhááni b́owɛ bedée kṕírúu-daá, bána bajaa Zebedée b́onnyɔ́zɪ bedée biríni. Nge waayáa wɛ. 22 Nna-ŕna ge beeyéle bedée kṕírúu na bajaa bofu yi.

23 Nge Yeésu woobó wéngilím Galilée laadóo rɪɲa-daá wánwɪlɪ ɪráa Isóo-dée tòm , wénveerím wɛ Isóo-dée -dée Laabááru Kíféngɪ b́ika wánwaazí ɪráa-dée kodɔmɪni báa wentí na bedée mádáfɪyátɪ. 24 ɪráa waanɪ bánɲmatí Yeésu-dée tòm Siríi téédɪwá rɪɲa-daá, nge b́ongɔ́ɔoná yi wenbá barɪɲa b́ényélém né, na kodɔndɪńaa na wenbá zíiniwá wánjaari wɛ né, kazála-déédɪ-dɪńaa na gaala-gáálási, b́ika Yeésu wánwaazí wɛ. 25 Zamóo kóbóngɪ f́oóna kɔ yi. Badaá nɛb́ere waagálíiná Galilée na téédɪwá fuú ɪdamáa né, na Yerusalém na Yúdée na Yɔrɔdáni buwa-dée f́oolóo kɪganáa.

5

1 Yeésu waana zamóo né, nge waagba b́os-daá ɪkójóo. Nge woogódúu ɪjó. 2 Nna ge waabáázɪ wɛ wɪlɪ sɪsɪ:

3 «Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá banyɪ bewenb́e-daá sɪsɪ begée kadanb́orósi né, káma badɪńaa Isóo-dée .

4 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá bɔ́jóo d́úkúru né,

káma Isóo wénbɛelí wɛ.

5 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá bɔ́jóo d́ɔyɔɔyɔo né,

káma Isóo wánlám wɛ laadóo kɔ́jɔɔwɔ.

6 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá b́oɔ́o wenb́i Isóo sɔ́olée ɪró ɪćoná né, ćóo na wɛ nyóósi na d́olóo né,

káma babokáata wánzím. 7 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá bánnuí baranáa konyɔ́m né,

káma Isóo wánnú bagonyɔ́m. 8 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá bewenb́e-daá ćóo né,

káma bánnaa Isóo. 9 Wenbi-níini-dɪńaa ge wenbá bánjaanáa bána wɛ né f́ɛzɪrɛ né,

káma si bayáa we ge sisi Isóo-dée bíya. ¹⁰ Wenbi-niini-dínáa ge wenbá bánnáa wahála káma bovóo Isóo-dée níbááwo na toovonúm né,

káma badúná Isóo-dée kowúróo.

¹¹ A bigée bándóódi míí, báannaazí míí bika bónbuunáa míí tómwá ndi-ndi móróózí, mínyóó ge wenbi-niini-dínáa. ¹² Mínyóó íváári bika ícáo wenbi-niini-daá káma mídée kiverewo wónḡóó . Bilé ḡḡḡ ge baanáazi baavóndée míí níbááwo né.

¹³ Mínyóó mígééna dúúlínya-dée ḡóm. A ḡóm waazí níni, nḡíní ge bánlám bi na bitálám níni? Asée bəkpóó bi ge bebéḡi aso bika íráa ínóm bi.

¹⁴ Mínyóó mígééna dúúlínya-dée ḡenyem. Tééḡi baama ti bóo kujóó-daá né, tudánmósi. ¹⁵ Ngó bəḡónzóm fitíla na bəkpóó gbégidi bofu kuro. Amá bəngbəwóo ki ge batíni ísódáá na bika bilósi báa weení ḡaána-daá. ¹⁶ Bilé ḡḡḡ ge mídée ḡenyem móona kilósi báa weení ina mílakási kazóo nízi na basá míjáa íwe né.

¹⁷ Íkamáazi sisi móógóni si mandí Múúsá-dée na baaganáa-dée ḡmáádi. Móḡókóni si mandí ti, amá móógóni ge na tibízi tikóódi. ¹⁸ Ménveerím míí toovonúm sisi: háli dúúlínya íkoró ge Mará-daá báa ḡmáádi-bú yáá tomka tándóó. ¹⁹ Bilé né, weení idofu Mará amó adaá kḡḡmḡe báa ḡigée kúmuudé, nge weeyéle baaganáa ikízi ḡe né, si bayáa yi kúmúu ge Isóo-dée -daá. Amá weení woovu ti nge waawíli ti íranáa né, si bayáa yi kóbóni ge Isóo-dée Kowúróo-daá. ²⁰ Ménveerím míí sisi a mídée toovonúm fáa tḡḡóo bikíli na , mídánzoo ísóo-dée Kowúróo-daá.

²¹ Mííní sisi baanmáti ḡájáajaanáa sisi: «Ndángóo nyórówó, weení waago írówó né, bánvooonáa yi.» ²² Amá móó ménveerím míí sisi: weení weeyeená írówó baaná né, bánvooonáa yi; weení wəḡḡó írówó sisi ívéyina lomaazé né, bánvooonáa yi; weení waadóo írówó sisi ḡjinde né móona baḡo yi . ²³ A bigée sisi nyáádála Isóo si nlá saróo, nge nyóóḡózi sisi nyórówó yééna nya káma nəwóya we mílówótáa, ²⁴ yele saróo ína nbó nnyóózi nyána nyórówó mílówótáa naaní ngábisi nlá nyázaróo.

²⁵ A nyána naáru tóm, caari nyádi unyóózi ti míléení míwe níbááwo-daá né, na íkókóni iboná nya təm-vooonáa-jó, belé bəkpóo nya becéle sóójawá bəto nya sáraka.

²⁶ Toovonúm ge ménveerím nya, a nídeferetá háli bikpedína fárám kegbiirinóo nígi, belé bedénjem nya.

²⁷ Mííní sisi bəḡḡó sisi: «nkacáa naáru ḡeelo nyána yi ífíni». ²⁸ Amá móó ménveerím míí sisi: író weení waana naáru ḡeelo ícílí yi sisi iyúú yi ína yi bafíni né, ítílí sisi waayisíná Isóo íwenbiré-daá. ²⁹ A bigée nyaazíre kíḡíwú wénjélii ku ge nyánlám alaháací, lízi-dé nlo bolíni, káma bḡḡó sóncí nbéḡi nyédée ḡeeli na nyárinja nzóo nimíni-daá. ³⁰ A ngó nyanóini kíḡíwú wénjélii ku nyálám alaháací, ce yi nbéḡi bolíni, káma nbéḡi nyanóoni kḡḡmḡ cəó sóncí na nyárinja nzóo nimíni-daá.

³¹ Bəḡḡótóm ḡḡḡ sisi a naáru weegízi íḡeelo, ícéle yi wasíika kínwíli sisi weegízi yi né. ³² Móó ménveerím míí sisi weení írinja weegízi íḡeelo bidekééna sisi waalí íwóro naáru ícáa yi né, waadóna aló ímó wásangaríti a woobó ísáa naáru; ngó bilé ḡḡḡ ge weení wəḡḡóo aló weení naáru weegízi yi né, waalá wásangaríti.

³³ Míídání ḡḡḡ sisi bəḡḡó ḡájáa-jáanáa sisi: a író nyóóḡúúná Isóo ízá-daá sisi nyánlám wenbí né, asée nlá bi ge. ³⁴ Amá móó ménveerím míí sisi íkḡḡuuná nabóru. Íkḡḡuuná káma Isóo-dée kowuro-gbelé ge bigée, ³⁵ cánfána ade laadóo káma kegée Isóo-dée novó yaazíḡe ge, cánfána nduuná Yerusalém tééḡi, káma tíḡe Isóo wúro kóbóni-dée tééḡi ge. ³⁶ Ngó nkoḡuuná nyáḡojóó, káma ndánbízi nlá nyáḡojóó-daá nyoká kḡḡmḡóo íbisi kḡfólómóo yáa kíḡpedóo. ³⁷ Wenbí si ílá né ge sisi a bəḡḡózi míí tóm, a mínyi ti, íḡisi sisi: Ín; a míisi ti sisi: Aayí. Wentí bónzuurí né wánlúnáa Sitáani-jó ge. ³⁸ Mííní sisi bəḡḡó sisi: "A író wəḡḡó nyáázíre, waazíre ge bónjóm beféere; a weebelí nyéḡe, bénbelí íḡe-íḡe." ³⁹ Amá móó ménveerím míí sisi: a író waalá míí bidaavé, íkéfere yi. A író weejé nya kadaḡa nyédeegbeluú kíḡíwú-ro,

κεεζι κιγανάα njéle yi. ⁴⁰ A naáru si iboná nya tóm-vuoró-jó ibuuná nya tóm na ikpóo nyedéé ḍaaziki, yele ikpóo bikpedína kpáyí. ⁴¹ A naáru waagba nya ḍóóle sisi nzóu yi s̄óti nboná kadarási nasíle, s̄u nboná nasínáázá. ⁴² Fa weení wánzolóu nya né, bika ngí weení izooléé ngí yi né.

⁴³ Mííni sisi b̄odó sisi: s̄olu nyórowó bika n̄lizi weení idánjaa nya né bádjááre. ⁴⁴ Amá m̄óó ménveerím míí sisi: izóoli menbá badánjaa míí né, bika isólo wenbá bánv́aa míí fúkúnisi né b̄oro, ⁴⁵ na ibisi toovonúm míj́aa weení iwe isóodáá né idéé bíya. Káma Isóo waalá w̄isi ge sínlosi iráa-venáa na badaavé né baríja, wényeli téewo wánni iráa-venáa na badaavé né bedéé fási-daá. ⁴⁶ A wenbá b̄ozooléé míí né beriké ge mízooléé, kiverewo wenkí ge mídamáa Isóo-jó? Bilé ge tikée m̄uoráa d̄o d̄o wánlám. ⁴⁷ A bigéé mígóbíya riké ge mínzée, we ge maamáaci míílá? Bilé ge wenbá baasi Isóo né d̄o d̄o wánlám. ⁴⁸ Wenbí n̄jináa míj́aa weení iwe isóo-daá né ibáázi izuzéé né, mínyóó d̄o d̄o izízi bilé.

6

¹ Ikalá mídéé ad̄jini iráa-daá sisi na balaakáari ikábisi míró. Tífa m̄vényina kiverewo nakiri míj́aa weení iwe né ijó. ² A bigéé nyóó nyánv́aa kadanb̄orósi nabóru nkalá háli iráa laakáari ibisi nyóó n̄jináa munáavikíwá wánlám na níbáani-daá né; belé bánlám bilé ge sisi na iráa isá we. Ménveerím míí toovonúm sisi belé bánm̄os bedéé kiverewo nbilé. ³ Amá nyóó, a si nva kadanb̄orósi nabóru, nyánóoni nibiwo ikátli wenbí kíd̄jwú waava né, ⁴ na bilóo nyána weení nyáává yi né mílówótáá, na njaa weení wánnáa s̄umúú-daá né, ifere nya bidéé kiverewo.

⁵ A si iséé Isóo, ikalá nyazi munáavikíwá wánlám né, belé bángoróu ge bazíjéé yáa níbáadará na b̄oro iráa ríja ina we. Ménveerím míí toovonúm sisi baaján bánm̄os bedéé kiverewo nbilé. ⁶ Amá nyóó a bigéé si nzée Isóo, s̄u nyádam̄-daá ndo tará na nzée Isóo n̄na s̄umúú-daá, na njaa Isóo weení ibéena s̄umúú-daá né, ifere nya bidéé kiverewo.

⁷ A si iséé Isóo, ikókpoó n̄mature tomm bidéndemí bika míláana tóm kó d̄om̄ti tivényina f̄óozire né busi n̄jináa wenbá baasi Isóo né wánlám né. Belé bedéé lomaazé ge sisi, asée iró waanm̄ati b̄o d̄o na Isóo im̄o idéé solóni. ⁸ Ikamáazi we, káma míj́aa Isóo nyi wenbí b̄jaaréé míí né naaní ibóozí yi. ⁹ Iní n̄jini b̄m̄óna iséé Isóodáá né:

Dáj́aa weení iwe isóo-daá né,
báyáa nyáyí d̄e na d̄aciri-ciri;

¹⁰ ikédi ade laadóo-ro,
bála nyózoolím ade laadóo-ro n̄jináa isóodáá.

¹¹ Fa d̄aa sinje wíre-déé kíd̄jím.

¹² Ce d̄aa d̄édéé yisítíwá,
n̄jináa d̄énjem wenbá baayisná d̄aa né.

¹³ Nkeyéle d̄aa d̄isála íbére-déé k̄odósi-daá,
amá laná-d̄aa bolini na Sitáani.

[Káma nyanaa kowúróo na yíko ríja, na k̄oo leled̄o háli bikpóo bidéé. Amí.]

¹⁴ Bilé né, a bigéé mínjém míranáa bedéé yisiti, míj́aa weení iwe isóodáá né wénjem míí d̄o d̄o, ¹⁵ amá a mídénjem míranáa bedéé yisiti, míj́aa d̄o d̄o ténjem míí mídéé-ndi.

¹⁶ A bigéé sisi m̄vókíná, ikócóo cómí n̄jináa munáavikíwá wánlám né. Belé b̄onv̄orósi baazá-daá ge bika b̄odónnyoozi badi na baa weení ina sisi b̄ovókíná. Ménveerím míí toovonúm sisi belé bánm̄os bedéé kiverewo nbilé. ¹⁷ Amá nyóó, a bigéé sisi nyónókiná, k̄o nyáázá bika nzaári nyágoj̄o tulaari, ¹⁸ na baaganáa ikátli

sisi nyónókíná; amá yele bilóo nyána Isóo mílówótáá na bika umó weení wánnáa sümüú-daá né, iféere nya bidéee kiverewo.

¹⁹ Ikácáa dǒóle umáari ade laadóo-roozí lénlé sizé na koróo wánbuzí bɔfɔrɔsɪ dɛ yáá ηmuláa wánbuzí banmíilɪ dɛ né. ²⁰ Ijáa dǒóle umáari , káma ína sizé na koróo tánbúzi bɔfɔrɔsɪ dɛ cáńfáná ηmuláa iyó basóo banmíilɪ. ²¹ Káma lénlé nyédéee dǒóle we né, ína dɔdɔ ge nyálaakáari we.

²² Izíre ge tonosó-dée fitíla. A nyáázíre na dɪdɪ, bínnáa nyáríŋa ge kazóo riké. ²³ Amá a nyáázíre féyí dɛyí-dɛyí, nyáríŋa nyówe temenuú-daá ge. A ngó bilé ge dɛnyem kiwe nyóró né kée temenuú, yaatá bínbá binyóózi bilá temeenuú ge.

²⁴ Naáru féyí wánbuzí ulá kóbónáa nɔwóle bɔwotá: wónzoolí kóɔomí, ikízi lííní; yáá wánmalanáa ɪdɪ kóɔomí bika ɪkpɛɛná lííní. Mídánbúzi ulá Isóo na liidee bɔwotá.

²⁵ «Bɔroozí ge móódó míi sisi ikáyítɪ mídɪ kídǐim sɪ idjɪ na ɪcɔɔ weezuú-daá né, na kúsúúdi-ro. Weezuú waagíli kídǐim bika tonosó ɪkíli kúsúúdi, yáá bidékée bilé?

²⁶ Ibeemná simsi síngoróo né: sidónɔuu, sidángomí; ngó sidánjaa kídǐim sumáari kpéeni-daá, amá míjáa weení ɪwe né wénjelí sɪ. Mínyóó mívéyína fóózíre bikíli simsi? ²⁷ Mídáa weení wánbuzi kɔ ɪdée ɪdɪ yítí-daá itúúzi iweezuú?

²⁸ Tóo ngbaalá ge mínyítɪ mídɪ kúsúúdi-roozí? Ibeemná nyíidɪ na ɪdée féédítɪ-dée kazóo, ɪdánlamí ɪméré, ɪdánlɔsɔ, ²⁹ amá wúro Sulemáana ɪɪŋa na ɪdée , ɪdée kúsúúdí tacosná ɪɪ. ³⁰ A Isóo wónzóo nyíidɪ towe sinje bika ceré sɪ bɔsɔ ɪɪ nimíni né lím ηŋɪnáa dǒ, ɪdónzóo míi bikíli bilé? Yaraqá bumísi-dínáa míi. ³¹ Bilé né ikáyítɪ mídɪ sisi: «We ge dɛndǐi. We ge dɔnnyóo yáá we ge dɔnzúú.» ³² Wenbá baasɪ Isóo né mɔóna kɔ balá bilé. Mínyóo míjáa Isóo nyɪ wenbí bɪjɔó míi takáási né. ³³ Ijáa kaɔaa-dée, Isóo-dée kowúrúo na wenbí bɪzɪzée yɪ né. Bɪga wenbí ríŋa né, wánváa míi bɪ. ³⁴ Bilé né, ikáyítɪ mídɪ ceré-roozí sinje. A ceré-dée níbi wɔɔgónɪ, ɪró wánnáa wenbí sɪ ɪkpɔóná né. Báa wíre wéndé na dɪdée dɪwɪre ge.

7

¹ «Ikáfosná naáru, na badánvosná míi; ² káma wenbí mívúóná míránáa né ge sɪ bafosná míi, bika kímáazúo wenkí mívímáázíná míránáa né ge sɪ bamaazíná míi. ³ Ngbaalá ge nyébeéna keyiká kɔwe nyórúwó ɪzírɛ-daá né bika ndánnáa ɔaagbetumuú kɔwe nyédéee-ndɛ-daá né? ⁴ Nŋíní ge nyánbuzí ndó ngoobú sisi: «yele malzí keyiká kɔwe nyáázíre-daá né,» bika ɔaagbetumuú ge nyédéee-ndɛ-daá. ⁵ Munáávikí, lízɪ ɔaagbetumuú nyáázíre-daá naaní na bɔcɔ nya nna kazóo nɪzɪ keyiká kɔwe ngoobú ɪzírɛ-daá né.

⁶ Ikɔkpóo wenbí baalzí bɪ basɪ Isóo né ifa fáázɪ; Ikɔkpóo kejisi ɪlɔ afawá na tíkókónɪ ɪnóm sɪ bika fáázɪ ifaná míi ɪzá sɪnyásɪ míi.»

⁷ «Ibóózi, bánváa míi; ɪjáa mínyúú; ɪgótɪ bándolósɔ míi tará. ⁸ Káma weení ɪríŋa wónbɔozí né bánváa yɪ, weení wánjáádɪ né wónyúú bika bándolósɔ weení wóngotí né tará. ⁹ Mídáa naáru we a ibú wɔɔbóózi yɪ kpónó, wánváa yɪ bóóre? ¹⁰ Yáá a wɔɔbóózi yɪ ɪndɛ, wángbáa ɔom ícéle yɪ? ¹¹ Na biríŋa mídáávé né, mínyɪ míváa mibíya wenbí bɪjɔóo kazóo né. Bínlám nŋíní na míjáa weení ɪwe né ɪdánváa ibíya kazóo níbi wenbí bónbɔozí yɪ né?

¹² «Ulá míránáa wenbí ríŋa mízoolée sisi bála míi né, káma bilé ge Múúsá-dée na baaganáa waawíli.

¹³ Izosná ɔamí wɔnɔó kadawála né, káma ɔamí wɔnɔó kaawála né, na níbááwo kɪwála kɔroozí féyí káále nosŋé né wéndɛé nimíni-daá ge. Nge kilé ge ɪráa ɔabata wánmonáa. ¹⁴ Amá ɔamí wɔnɔó kadawála né, na níbááwo kɪdawála kɪroozí cɔóo káále nosŋé né, wéndɛé weezuú-daá ge. ɪráa cókɔ wóngbɔóná kɔ kilé.»

15 «Iguná laakáari na bobotínáa. Bóngoní míjò né, bogozóóna ge nyazi . Amá badaá, káwo-káwowá ge begé. 16 Balakási ge míndilína we, káma bodóngorí furúu bíya sozóózi-daá, yáá kujicílóu bíya bovóm-daá. 17 Tiwó kazóo nígi wándjós bíya kazóo nába ge, bika tiwó kidaavé né idu bíya badaavé né. 18 Tiwó kazóo nígi tánbuzi kidu bíya badaavé né, yáá tiwó kidaavé né idu bíya kazóo nába. 19 Tiwó wenkí ríja kidándjós bíya kazóo nába né, bénbeli ki ge badu nimini. 20 Bilé né andébiwá bobotínáa, balakási ge míndilína we.»

21 «Bidekéé wenbá ríja bánjáa ma sisi Dádóu, Dádóu né si basooná Isóo-déé -daá, amá wenbá bánlám majaa weení uwe né idéé soolím né ge. 22 Tóm fúudu wíre wándalí né, dabata wóndóm ma sisi: «Dádóu, mányi sisi na nyáyíde-daá ge dájámátí uráa Isóo-déé tóm, didjò zíiniwá ya. Na nyáyíde-daá, dájálá maamáaciwá dabata.» 23 Na mobúsi we sisi: «Ketengere mádátílí míí; ulaná ma bolini, mínyóo wenbá mínlám bidaavé né.»

24 «Iró weení waaní tóm mánjmatí míí ti djo né, nge woovu ilá wenbí tinnbóozí né, còó ge nyazi iró áseñsi-dóu weení waama idjò bitángbalú-ro né. 25 Tééwo waaní búuzi isu siyelí, fefelimá kóbóná iféti na dóni biríja bikoróna djo kemí; amá djo kemí kadasála, káma bitángbalú-ro ge baagáa kedéé ade-bó. 26 Amá iró weení waaní tóm mánjmatí míí ti djo né, nge idalá wenbí tinnbóozí né còó ge nyazi iró kujós féyí-dóu weení waama idjò kanyíja-daá né. 27 Tééwo waaní, búuzi isu siyelí, fefelimá kóbóná iféti, nge djo waazála konúúdi.»

28 Yeésu waanjmatí tómwá tím bité né, nge idéé wílí waalá zamóo bití. 29 Idánwílí nyazi bedéé wánwílí né, amá wánwílnáa yíko wenkí Isóo weejéle yi né ge.

8

1 Yeésu weedi bós né, zamóo kóbóní woovu yi. 2 Nna ge nekére woogódúu ijó kokúu yi téédu kotó sisi: «Kóbóní mányi sisi a nyózóóli, nyánbuzí nyéle mawáa malá .» 3 Nge Yeésu weedekiná yi na inóonu itó yi sisi: «Méedísi, waa nbísi daciiri-ciri-dóu.» Nna-nna ge iró ceení-déé ceníti waawáa. 4 Nge Yeésu wóodó yi sisi: «welesi nníi ma kazóo. Nkeféeri naáru wenbí bulá né. Amá bo ina wenbí nyójóo né, na nlá wenká Andébi Múúsá wóodó sisi bála né, na baa weení itilí sisi nyááwáa.»

5 Yeésu si isúu Kapernawúm né, nge Róoma isóoja kóbóní naáru woogódúu ijó itó yi sisi: 6 «Kóbóní, médéé tímé-landjò lewáa daána biilí yi íbá wényélem.» 7 Nge yeésu woobúsi yi sisi: «Mónbodé mangáwáází yi.» 8 Nge sóoja kóbóní woobúsi yi sisi: «Kóbóní, mádátála nzúu mádáana-daá, amá njmatí tóm-bú kódomí, médéé tímé-landjò wánwáa. 9 Mádítija mówená médéé kóbónáa, bika mówená sójawa médéézí médéé tímére-daá. A móódó médéé yomí sisi: deé, wéndjéé ge, a mááyáa weení né, wóngoní ge, a móódó naáru sisi la djo, wánlám ge.» 10 Yeésu waaní iró ceení-déé njmatire né, nge bulá yi máádé itó wenbá bovóo yi né sisi: «Toovonúm ge ménveerím míí, mádánáata toovonúm-fáa njnúnáa iró ceení-déé nígi taká Israyéeli bíya-daá. 11 Ménveerím míí sisi uráa dabata wángalúnáa wísi yaagalidjé na siyaagazaladé farándí bána Ibrahim, Isaáka na Yaakúbu boyóózi bocóo beji Isóo-déé -daá. 12 Bika wenbá báta basóo kadaá né, bebédí we aso temeenuú-daá bewii balá mányi lé.»

13 Nge Yeésu wóodó sóoja kóbóní sisi: «Bo ngbé, nyédéé toovonúm-fáa wényélii njúu wenbí nyóóbóózi né.» Nge kóbóní-déé tímé-landjò waadawáa saátí kím nóo.

14 Bowóro né, Yeésu woobó -déé daána. Nge wóomóoná nwozóo wínnéé wánnyaadí bika idonúo íbáází kizoláa. 15 Yeésu weedekiná inóonu, nge waawáa ikuró idu yi kidjím.

16 Ɖaaniŋa waalá né, boogóná Yeésu iráa ɔabata ziiiniwá wánjaari we né, na ɔdee ŋmatire ge woɔɔɔɔná ziiiniwá. Nge waawáazi kudɔndunáa boogóni né baríŋa. 17 Waalá bilé ge na wentí Ezáya waanmáti sisi: «Woogbóo ɔɔɔɔɔe máɔáfíyáti ɔro, bika ɔmo ɔɔɔɔɔmíni ríŋa» né ikóodi.

18 Yeésu waana wenbí zamóo waalára kamilná yi né, nge sisi béɔɔɔɔná lɔré kóboɔɔɔɔɔe-dée fúu lí níŋi-ro. 19 Nna ge naáru woogóduu ɔjɔ ɔto yi sisi: «Kóboɔɔɔɔ, báa lé ge nyéɔɔɔɔe mónóo nya ge.» 20 Nna ge Yeésu woobúsi yi sisi: «Soolééráti wená bóoni sínzúo, bika simísi wená ɔɔɔɔɔɔɔe sínzúo, amá féyina lénlé si ifíni íféézi né.»

21 Bɔwóro ge Yeésu-dée wanbaaráa-daá naáru woɔɔɔɔ yi sisi: «Kóboɔɔɔɔ, fa ma níbááwo mobó megébi majaa naaní.» 22 Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Kovu ma bika nyéle ɔɔɔɔɔɔe ibí bedée ɔɔɔɔɔɔe.»

23 Bilé bɔwóro ge Yeésu waagba kpíírúo-daá, nge waaláazi yi. 24 Nna-ńna ge fefelimá kóboɔɔɔɔ waabáazi fetí lɔré kóboɔɔɔɔ-ro bika bíndaɔɔti kpíírúo háli lím wánzúo kɔdaá. Amá Yeésu we wónɔm. 25 Nna ge ɔwanbaaráa woogóduu ɔjɔ beféézi yi boɔo yi sisi: «Kóboɔɔɔɔ, lee ɔɔɔɔ, ɔɔɔɔzím!» 26 Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Ngbaalá ge míjoo nundáare bilé, yaradá bumísi-dɔnáa míi.» Nge waaguró ɔkazí fefelimá na lím, nge aazála bɔoɔo ɔɔɔɔe. 27 Nna ge bulá ɔwanbaaráa ríŋa bíti háli bónbɔoɔzi badɔ sisi: «Író ceení ge weení ge bɔkpedína lím na fefelimá wánlám wenbí woobóozi né?»

28 Yeésu weɔɔɔɔná lɔré kóboɔɔɔɔ-dée fúu lí níŋi-ro Gadaráa téɔɔɔɔ-daá né, nge iráa nɔwóle ziiiniwá wánjaari we né, waagálína bólaani-daá begegerere si basíŋ yi. Bedée bánlám iráa bidaavé né weeyéle naáru tóngboɔná, níbááwo kum. 29 Nge iráa bem baabáazi agogo sisi: «, we ge nyóɔɔɔle na ɔɔɔɔ? Yáá nyóɔɔɔni si nva ɔɔɔ fúkúmsi naaní alɔwáati Isóo waazi ki né kitála?»

30 Afawá natíri ɔoona we bolíni ɔoko, tilé ɔwe tindji kíɔm. 31 Nge ziiiniwá waavini Yeésu sisi: «A bɔɔɔe si ndoo ɔɔɔ, ye le ɔɔɔ ɔɔsúo afawá fuire ɔina ɔɔdaá.» 32 Nge Yeésu waava ti wéɔe sisi: «Íbó ɔɔɔe!» Nge ziiiniwá waalí iráa nɔwóle bana boɔo tibó ɔsúo afawá. Nge afawá waalí búoyoo kujúo-daá na sewoo ɔsúo lɔré kóboɔɔɔe-daá lím idjɔ ti ɔsi. 33 Wenbá bengetí afawá tum né beeze bobó téɔɔɔɔ-daá batí wenbí bulá né befééri, na wenbí bumooɔná ziiiniwá-dɔnáa nɔwóle bana né. 34 Nna ge téɔɔɔɔ-daá iráa ríŋa waagálí si bekéti Yeésu. Baana yi né, nge baavini yi sisi ílu bem balaadoo-ro.

9

1 Nge Yeésu waagba kpíírúo-daá ɔtesɔ lɔré kóboɔɔɔe ɔbisi ɔɔɔɔɔɔ-daá. Nna ge boogóná yi gaalo-gáalo kagavínee kagɔgbéléwo-ro.^a 2 Yeésu waana ŋhíni baava yi toovonúm né, nge woɔɔɔ gaalo-gáalo sisi: «Ɖokɔ nyáɔti móbu, mééjé nya nyéɔɔe alahááciwá.» 3 Nna ge Mará wɔlɔɔɔa nebere woɔɔɔ badaá sisi: «Író ceení wánŋmatí wéngbeseɔnáa Isóo.» 4 Yeésu waadilí wentí bánmaazi né, nge woɔɔɔ we sisi: «we-ro ge mínmaazi wenbí bidaavé né bilé?» 5 Mɔoo sisi: «beéjé nya nyéɔɔe alahááciwá, na kuró nnóm bolowotáa, wenbí féyina káale? 6 Amá móɔɔɔle ɔtilí sisi wená yiko ɔɔe iráa bedée alahááciwá ade laadoo-ro cé.» Nge woɔɔɔ gaalo-gáalo sisi: «Kuró ngbóo nyáɔɔgbéléwo ngbé nyéɔɔe.» 7 Nge ɔlé waaguró ikpé ɔɔe. 8 Zamoo waana bilé né, nge kuní nundáare bika kínzám Isóo ŋhíniwá waava iráa yiko ŋhíniwá kuna né.

9 Yeésu waalí ńna wéɔɔɔe né, nge waana abaaló naáru bánjáa yi sisi Maatéwu, ɔjoo wánmúo tikée ɔdee ɔméré-daá. Nge woɔɔɔ yi sisi: «Kovu ma.» Nge Maatéwu waaguró ikóvú yi. 10 Bɔgóni Yeésu íbó ɔsúo Maatéwu-dée ɔaana-daá kíɔm ɔji. Tikée mɔuráa na alahááci-dɔnáa, boogóni booo ɔjoo bána ɔwanbaaráa béɔɔɔi kíɔm. 11 Farizi-dɔnáa waana bilé né, nge booo Yeésu-dée wanbaaráa sisi: «Bɔyáási ge míɔe kóboɔɔɔ na tikée mɔuráa na iráa badaavé né booyóozi béɔɔɔi kíɔm?» 12 Yeésu

^a 9:1 9.1 Kɔgbéléwo kum kíjoo ge nyazi ɔoo tará bánzooɔnáa ɔro né.

waaní bannmatí bilé né ge sisi: «Kodondináa wánjáadi ko lókóta, alaafíya-dináa baaféyina yi. ¹³ Ibó icaa Isóo-dée tóm waanmatí sisi: "Konyonure waagíli ma fónú kpíná míngóo sisi míílá ma saróo né" tugutoluú, káma módókóni si mayáa wenbá bazuzée né, amá alaháací-dináa-ro ge móogóni.»

¹⁴ Yeésu waanmatí bilé bité né, nge -dée Yaayá wanbaaráa woogódúu ɔ́jé bobóózi yi sisi: «We-ro ge d́óo d́ána d́onvokí ńóo ge nyédée wanbaaráa tónvokí?» ¹⁵ Yeésu woobúsi we sisi: «Mínmaazí sisi wetáhárú d́ondináa ḿóna bocóo izányíñire-daá saátí bána wetáhárú né? Bídánlamí bilé. Saátí nakírí wóngóní, b́ngóní bokpóo wetáhárú b́jé bed́eena. Bídée saátí ge b́nvokí ńóo.»

¹⁶ Yeésu waadási ɔ́tó we sisi: «Naáru féyí wóngbowóo bisaawó kedeyóo kífalóo ɔ́toná tóko kíbiñgi. Tífa bisaawó kífalóo wánjírú tóko kíbiñgi ge b́owó unyóózi kíwála. ¹⁷ Ngó bilé ge bodónzuú solóm kífabí bídabítá bité né tónđe furuú kíbiñgi-daá, tífa kínyáa ge solóm ɔ́bíri ade tónđe furuú ɔ́lá ásáráwó. Amá bónzuú solóm kífabí bídabítá bité né tónđe furuú kífalóo-daá ge na bírína bicóo d́eyí-d́eyí.»

¹⁸ Yeésu bamáa ñmatire bilé né ge Yahúdíwá-dée kóbóní naáru wóogóni ɔ́ká ɔ́doná-ro ɔ́novó-daá ɔ́tó sisi: «Leleekina ge meweelee weevéti. Amá koni ngádíní nóóni ɔ́ro, wénvém.» ¹⁹ Nna ge Yeésu waagoró ina batíní ɔ́wóro.

²⁰ Nge aló naáru azimá wéndináa yi b́wená bízi fuú na nasíle nbilé né woogódúu itekiná Yeésu-dée tóko njóore na ɔ́wóro. ²¹ Aló ɔ́mó waamáazi sisi: «A d́é máábízi medekiná idóko, mánwaa.» ²² Yeésu weegéézi ɔ́di ɔ́béém yi, nge wóodó yi sisi: «D́okí nyádi, meweelee nyédée toovonúm fáa weelee nya.» Saátí kími ńóo ge aló ɔ́mó waaján ɔ́wáa.

²³ Yeésu woobó ɔ́tála Yahúdíwá-dée kóbóní ɔ́mó ɔ́dée. Nge wóomóná foyísi-dináa bángbúrí si bed́ée ɔ́ró bím, b́ka ɔ́ráa zamóo we d́aána-daá b́nwií b́ngoo.^C ²⁴ Nna ge Yeésu wóodó we sisi: «Ilí, káma aléere tasí, wónđóm ge.» Nge belé baamóm yi. ²⁵ Baalízi zamóo asu né, Yeésu waazóo d́amí-daá ɔ́d́okí aléere ɔ́mó ɔ́nóóni-daá, nge aléere waagoró. ²⁶ Nge tóm tími tíni fárání kími kírina kídaa.

²⁷ Yeésu waalí ñna wéndéé né ge njema nówóle waalí batíní ɔ́wóro b́ngoo sisi: «, ni d́agonyóm.»

²⁸ Yeésu waadála d́aána né, njema woogódúu ɔ́jé. Nge wóobóózi we sisi: «Míivá toovonúm sisi mánbuzí mawáazi míi?» Nge belé boobúsi yi sisi: «Íni kóbóní.» ²⁹ Nna ge Yeésu weedekiná baazá ɔ́tó sisi: «Bíla míi ññináa wenbí míivá toovonúm né.» ³⁰ Nge baabáazi náa. Nge waabá ɔ́bási we sisi békéyele naáru ɔ́ni ti. ³¹ Amá belé boobó ge bekilíná tí fárání kími kírina kídaa.

³² Saátí wenkí njema wánlí né ge b́ngóná Yeésu ɔ́ró naáru zíini waabúsiná yi komóómúna né. ³³ Yeésu wóod́óo zíini kími né, nge komóómúna waabáazi ñmatire. Nge bulá zamóo bíti b́ka kíndóm sisi: «Ketengere d́adánáata b́na b́daká Israyéeli téédí-daá cé.» ³⁴ Amá faarízi-dináa belé sisi zíiniwá-dée wúro wánváa ko yi yíko wónđónáa zíiniwá.

³⁵ Yeésu we wéngilím téédíwá na tee-bíizi-daá wánwílí ɔ́ráa Isóo-dée tóm , wénveerím we Isóo-dée -dée , wánwazí kodóm báa wenkí na mádáfíyati báa wentí. ³⁶ Waana ɔ́ráa zamóo né, nge bulá yi konyóm, káma bíñní ɔ́ráa b́ka balaakáari koráa ññináa féeni tivéyina né. ³⁷ Nna ge wóodó ɔ́wanbaará sisi: «Kídjím si bakó né bíd́óo, amá komd́aa ɔ́d́óo. ³⁸ Izólo f́óo-d́oo ikédíri komd́aa bod́óo bokóni bakó.»

^C 9:23 9.23 Bídée saátí, Yahúdíwá-dée né, a ɔ́ró waazí, b́ngbowóo wiiraa ge bokóni líiya-daá b́nwií, wiiraa bémí né, bána foyísi-dináa ge.

10

¹ Nge Yeésu waayáa tundínáa fuú na nowéle ufa we yíko sisi bóḡḡo zíiniwá bika bawáázi uráa-dée kudómíni na gala-gááláti. ² fuú na nowéle bem bayirá ndó: kaḡaa níni ge Simóóni weení bányaá yi sisi né, na igoobú andirée, Yaakúbu na igoobú Yoháani Zebedée bíyaalínáa, ³ Filíipu na Bartelemíi, Tomáa na Maatéwu tikée mṣoró, Yaakúbu alfée biyaaló na Taadée; ⁴ Simóóni téédí-bú na Yudási Isikariyóo weení si iyá yi né.

⁵ Iráa fuú na nowéle bana ge yeésu weedíri, iféeri we sisi: ⁶ «Íkóbó wenbá bedekée Yahúúḡúwá né bojó, ngó íkásóu Samaariya téédíwá-daá. Amá ibó Israyéeli bíya-jó; bojḡḡo ge nyazi féeni tudelém né. ⁷ Níbaáwo-daá, ulá waázu iféeri uráa sisi: "Isóo-dée waajṣoná míi." ⁸ Iwáázi kudondínáa, ivéézi isiḡáa, iwáázi cenisi, iḡḡo zíiniwá. Faala ge baava míi, mínyóo ḡḡḡo uva faala. ⁹ A si iḡéé, íkáḡṣo síká, liideé yáa jṣṣo míziba-daá. ¹⁰ Ngó íkókḡḡo furuú níbaáwo kíḡéénáko, íkókḡḡo tókowá natíle. Íkókḡḡo takamíwá yáa ḡéni ^a káma bínboḡḡo sisi weení wánlám tuméere né iḡi kíḡíim.

¹¹ A míibó téédí yáa tee-biiyá nekéere-daá, iḡáa íbée sisi naáro we wéndisi imo míi bika ícḡo idée háli wíre wendé si idée né. ¹² A mízṣo ḡaána wenká-daá né, idó sisi: "Isóo-dée feezire ícḡóná míi." ¹³ A bigée baamṣo míi, Isóo-dée feezire wónjḡḡonáa we. Amá a badamṣo míi, mídée kooríti wángabísí míi. ¹⁴ A bigée mízṣo ḡaána nekéere yáa téédí natírí-daá, nge badamṣo míi ngó bedewélési míi, ulí nána bika ikpíizi mínṣó-dée buuruú italínáa we^b. ¹⁵ Ménveerím míi toovonúm sisi wíre wendé Isóo si ifṣoná uráa né, Sodóom na Gomóórí-dée fṣonáa wánlám sóncí na téédí tim.

¹⁶ Iwélési iní ma. Méndiríi míi dó né, biḡḡo ge nyazi bónbonáa féeni káwó-káwówa lowótáa né. Bilé né ulá laakáari, ulá ḡenyem nyazi ḡomáa bika níḡnáa avówa kófólómá cḡó bi né, míwénbé-daá ḡḡḡo ífólṣo bilé. ¹⁷ Ulá laakáari, káma uráa wányaá míi wanási tóm-vṣuráa-dée bakṣo mídóm, bamá míi agbáázá bedée Isóo ; ¹⁸ mḡó mórḡḡo bónbonáa míi téédí níbaadṣeráa na wúrowá-jó, nána né mínlizí sériya bána wenbá bedekée Yahúúḡúwá né bojḡḡo. ¹⁹ A bigée booboná míi tóm-vṣuráa-jó, íkáyiṣi mídi sisi ḡḡínítáa ge si ḡḡmátíná, yáa wentí ge si ḡḡmáti, káma sáati kum nḡó, Isóo titiḡa wénveerím míi wentí si ḡḡmáti né. ²⁰ Káma bidékée mínyóo si ḡḡmatíná, míjáa-dée Kezeḡa si ḡḡmatíná na mínḡḡo. ²¹ Koobúu wóngḡḡní iyéle bakpa koobúu si bákó yi, caáwó iyéle bakpa ibú si bákó yi; bíya íkoró na bajaanáa bakṣo bodóm sisi bákó we. ²² Mḡó mórḡḡo, uráa ríḡa wánlizí míi báḡááre. Amá weení wḡḡḡḡo idí háli bikádóló né, Isóo wénléé yi. ²³ A bigée sisi bánváa míi fúkúmsi téédí natírí-daá, ize íkéé téédí. Ménveerím míi toovonúm sisi mídḡngilí Israyéeli téédíwá ríḡa-daá uté na íkóni.

²⁴ Wanbaaró tánglí weení wéngbelem yi né, cánfána bowotá-dṣo íkíli idée kóbḡní. ²⁵ Wanbaaró mḡóna iḡḡo ge nyazi weení wéngbelem yi né, bika bowotá-dṣo nyazi igóbḡní. A baadṣo ḡaána-dṣo sisi Belizebúuli, mínyóo ḡaána-daá nába, badándṣo míi biḡezí bilé?

²⁶ Bilé né, íkaní banúndaáare, nabóro féyi bimósée bidánli bana bi né, cánfána ásíirí badándilí ki né. ²⁷ Wentí ménveerím míi nuvoowú né, ḡḡmáti ti idaawó. Wentí bánzaazi míi né, íbḡo ti ḡamíni kujṣṣo-ro. ²⁸ Íkaní wenbá bángṣo tṣṣo bika badánbuzi bakṣo kezeḡa né banúndaáare, amá iní weení wánbuzi íko kezeḡa na tṣṣo nimíni-daá né unúndaáare. ²⁹ Mányi sisi faram ge bányam cícisi nasíle ya? Amá na biríḡa bilé, sídaá nekéere féyi kánzalí ade bika míjáa Isóo waasi borḡo né. ³⁰ Nyáána mínyóo né, biríḡa na mínyḡḡo, Isóo nyi sigṣṣo. ³¹ Bilé né, íkaní unúndaáare, míwéna Isóo fḡḡzire biḡezí cícisi birika.

^a 10:10 10.10 ḡéni bóḡḡo kí né ge. ^b 10:14 10.14 Yahúúḡúwá-dée, bekpíizi novó-dée buuruú batalínáa iró cḡó ge nyazi Tem-dáa bóndóm sisi: máálízí mḡzóm nímini-daá né.

³² A naáru waanmáti zamóo iza-daá sisi umó igée médée níni, mósó dódó majaa weení iwe isóódaá né waazá-daá, mánnmatí sisi budúu kée médée níni. ³³ Amá a naáru wóóó zamóo iza-daá sisi waasi ma, mósó dódó mómóm majaa weení iwe isóódaá né waazá-daá sisi máási yi.

³⁴ Ikamáázi sisi feezire ge mósógóná ade laadóo-ro; mósókóná feezire, amá yowú ge mósógóná. ³⁵ Mósógóni ge si madára iró na ijaa, aléere na igoo, awónboolú na iwóni. ³⁶ Iraa wánlizi bogobiya bádaare. ³⁷ Weení wóóóóli igoo yaa ijaa bikili ma né, tekée médée níni, weení wóóóóli iwelée yaa ibiyaaló bikili ma né, tekée médée níni. ³⁸ Weení idokpóo idée dñi abeli akóo ikóvú ma né, tekée médée níni. ³⁹ Weení wóóóóli iweezuú né, wénbedi ki; amá weení wénbedi iweezuú móróózi né, wóngoyú ki.

⁴⁰ Weení waamu míi igóni né, mósó ge waamu bilé; ngó weení waamu ma né, waamu weení wegediri ma né. ⁴¹ Weení waamu igóni níniáa biwóózi sisi bámó né, kiverewo biwóózi si befere né-dée nóó ge benveri yi. Weení waamu iró tovonúm-dóo igóni sisi kama wenzewóo Isóo né, kiverewo biwóózi si befere tovonúm-dóo né-dée nóó ge si befere yi. ⁴² Ménveerim míi tovonúm sisi: weení irija baa lím-gaanija kagbóo ge waava médée wanbaaraa-daa baa kumuú sisi igée médée wanbaaró-ro né, wángamóo idée kiverewo.»

11

¹ Sáati wenki Yeésu weede tómwá tina wili né, nge weede téedíwá-daá Isóo-dée tóm wili, na waazu lám.

² Andébi Yaayá we idée sáraka-daá né, waaní bánmatí timé wánlám ye né adóm. Nge weediri iwanbaaraa bóbóózi yi sisi: ³ «Nyánaábilé weení sisi wóngóni né yaa dándasi dídám naáru?» ⁴ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Ibó iféeri Yaayá wenbí míni na wenbí míni né. ⁵ Njema wánnaa bika gala-gaalási wánnoné, waawaa sílá daci-iri, ndamaa wánni, isidáa wénném, bika benveerim kadanborósi Laabaáru Kifeñgi. ⁶ Wenbi-niini-dóo ge weení idebedi tovonúm waava ma né.»

⁷ Sáati wenki Yaayá-dée wanbaaraa weede né, nge Yeésu wóógbóo wánnmatí zamóo Yaayá-ro sisi: «Wé ge míibó ikébéém teewólóo-daá? Digeré fefelimá wónyúudi de né? Aayi. ⁸ Bilé né wé ge míibó ikébéém? Iró izóona tókowá kifeñdi né? Wenba bónzuú tókowá kifeñdi né bowe wúrowá-dée kowuro-déézi-daá ge. ⁹ Bilé né we ge míibó ikébéém? ? Iin, bilé ge ménveerim míi, hali waagili. ¹⁰ Kama Yaayá-dée tóm ge Isóo-dée tóm takaridá waanmáti sisi: «Méndirii médée tindóo ite nya bizá inyóózi nya níbaáwo.» ¹¹ Ménveerim míi tovonúm sisi iráa-daá, naáru tóóo waagili Yaayá. Ngó nbéém né, weení igée kumuú Isóo-dée -daá né waagili yi. ¹² Kogbo Yaayá-dée saati ngóni leledó, Isóo-dée kowuro-dóo wánnáa fúkúmsi, fúkúmsi-dináa wánjáadi si belée ke. ¹³ Kama andébiwá rija na Múusa-dée waanmáti Isóo-dée kowúróo tóm hali Yaayá. ¹⁴ A mízóólee iní ge, Yaayá kéena weení baanmáti sisi wángabisi né. ¹⁵ Weení iwená nigbami né, iní.

¹⁶ Weení ge mánbuzi megezina zaamaáni kina kidée iráa? Bojóo ge nyazi biya bojóo wónóo kóbónga-daá bómóm baranaa sisi: ¹⁷ «Daávólo míi foyisi, amá midábáa. Déedee líiya yéñdi, midéméedi iwii» né. ¹⁸ Kama Yaayá wóógóni né, ideqi idonyóo, nge boodó sisi: «iwená zini.» ¹⁹ wóógóni né, wéndji wónnyóo. Nge boodó sisi: «Ibée ceeni, djiirú na solóm nyóoró ge igée; na alaháaci landáa ge idondináa.» Amá bilé umó bidaa ge bannanaa Isóo-dée asénsi.

²⁰ Nna ge Yeésu waabáazi téedíwá wenti waala mamaáciwá tidaa dabata né yonaa, kama tidekéé tilakasi tila tuuba. ²¹ Yeésu wóóóo ti sisi: nbusú damaa na nya Koraziini! Nbusú damaa na nya Betisayidaa! Kama mamaáciwá tila midée né, a

baraalá tì Súdóonì na Tíiri téédìwá-daá, belé baraajó lííya bosúu kpetekíni tókowá bofuná badì toolumá b̄w̄l̄l̄ s̄s̄i baalá túúbá bekée lakásì. ²² B̄w̄o ge ménveerím míi toovonúm s̄s̄i tóm f̄óod̄i w̄íre, bedée f̄usonáa wánlám s̄onci na míi. ²³ B̄w̄iga nyóo Kapernawúm, nyánmaazí s̄s̄i nyángbáa Isóo-j̄o yáa wé? Béndisí nya hálì ɪsɪd̄áa-daá. Káma maamáaciwá tulá nyédée né, a bayaalá tì tééde-daá, téédì tum̄ tífónwe hálì na sinje. ²⁴ B̄w̄o ge ménveerím nya s̄s̄i: tóm f̄óod̄i w̄íre, Sodóom-dée tóm f̄usonáa wánlám s̄onci na nya.»

²⁵ B̄idée saátì ge Yeésu w̄oóó s̄s̄i: «Majaa, Mád̄óo Isóo ad̄e na ɪs̄óódaá land̄ó, ménzée nya k̄izeewo ñh̄n̄áa nyáámósì tul̄ɪd̄a na áseñs̄i-d̄ináa wentí né, nyéyéle bíya ɪtl̄l̄ tì né. ²⁶ Ín. Bilé ge nyóózóólì né, b̄w̄o ge b̄ulá bilé.

²⁷ Majaa weejéle ma báa wenbí. Naáru féyí ɪnyì Biyaalóo, asée Caáw̄óo riké, ngó bilé ge naáru féyí ɪnyì Caáw̄óo asée na wenbá w̄oózóólì s̄s̄i batílì yì né.

²⁸ M̄inyóó wenbá mír̄iɲa bínn̄i míi b̄ika m̄ízówáána né, ɪgóni mójó mánv́áa míi f̄eez̄ire. ²⁹ Igbóo médée ɪt̄ini m̄iró b̄ika ɪkóni megbélém míi; káma médée f̄úu c̄óo níini b̄ika mójóo d̄ɔȳoɔȳoɔ. Nna né, m̄inyúú f̄eez̄ire. ³⁰ Ín, médée d̄en̄i k̄ikáwó féyí káále s̄óo b̄ika médée s̄óóti féyí ȳini.»

12

¹ B̄idée saátì kum̄, w̄íre f̄eez̄ire w̄íre neq̄ere ge Yeésu wéndésì bilée a fásì. Nyóósì wánjáárì ɪwanbaaráa né, nge baabáázì bilée kp̄éé b̄ónd̄owóo kibíya. ² -d̄ináa waana bilé né, nge b̄oóó yì s̄s̄i: «Bee nyédée wanbaaráa wánlám wenbí d̄édée Mará tafa níbááw̄o s̄s̄i bála f̄eez̄ire w̄íre né.» ³ Yeésu woobúsi we s̄s̄i: «Mídákála wenbí Đáw̄oɪa waalá saátì wenkí nyóósì waaḡo ɪna ɪwanbaaráa né? ⁴ Waaz̄óo Isóo-dée b̄isaaḡéréne-de, nge w̄oóḡób̄óo kp̄ónówá baalá tì Isóo saróo né botóo. Ngó b̄idafa níbááw̄o s̄s̄i ɪm̄ó Đáw̄oɪa yáa ɪwanbaaráa botóo tì, asée riké. ⁵ Yáa m̄idákála Múúsa-dée Mará-daá s̄s̄i f̄eez̄ire w̄íre bánlám tum̄éré -daá né bodónv̄úu f̄eez̄ire w̄íre-dée Mará b̄ika badán̄ȳis̄i? ⁶ Ménveerím míi s̄s̄i wenbí bowe cé né, b̄uḡil̄l̄ Isóo-dée d̄aána. ⁷ A m̄iyaan̄i Isóo w̄oóó s̄s̄i "Konyon̄ur̄e ge m̄ózóól̄e b̄idek̄ee sarásì" né bugutoluú, m̄itáko ɪráa bana badaȳis̄i né b̄odóm. ⁸ Káma wenána ku ȳiko f̄eez̄ire w̄íre-ro.»

⁹ Waal̄i nna né, nge weed̄eená bedée d̄aána f̄aránd̄i ibó ɪs̄óo kadaá. ¹⁰ Abaaló naáru we nna biil̄i ɪn̄óóni. ɪráa wánjáád̄i s̄i bayí Yeésu n̄ó-j̄o na bako ɪdóm né, nge b̄oób̄óózi yì s̄s̄i: «B̄iwa níbááw̄o s̄s̄i bawáázì ɪró f̄eez̄ire w̄íre?» ¹¹ Yeésu woobúsi we s̄s̄i: «Mídáa weení ge a f̄ee k̄óq̄om̄ ge ɪwená, nge f̄ee ɪm̄ó waazála b̄ow̄ó-daá f̄eez̄ire w̄íre, idéndim̄ ɪkálz̄i yì? ¹² Ngó ɪró wená f̄óóz̄ire b̄icez̄i f̄ee. Bilé né d̄édée Mará waava níbááw̄o s̄s̄i bála kazóo ñb̄i f̄eez̄ire w̄íre.» ¹³ Nna ge Yeésu w̄oóó abaaló ɪm̄ó s̄s̄i: «F̄o nyánóóni.» ɪlé w̄oóó n̄óóni, nge n̄óóni waawáa ɪb̄is̄i nyazi líini. ¹⁴ -d̄ináa waal̄i nna né, nge boobó balá saáw̄óra ñh̄in̄i báta balá na bako Yeésu né.

¹⁵ Yeésu waan̄i bilé né, nge waal̄i d̄id̄áare d̄im̄ d̄idaá. Zamóo k̄óboŋḡi woovu yì, nge waawáázì badaá wenbá r̄iɲa bánnyaadí né. ¹⁶ Nna ge waabásì we s̄s̄i b̄ekéyéle ɪráa ɪtl̄l̄ weení ɪm̄ó ɪḡee né ¹⁷ na b̄ika wentí Esáya waan̄m̄at̄i s̄s̄i:

¹⁸ «Isóo s̄s̄i: "ɪb̄ee médée b̄ow̄otá-d̄óo máadá malz̄i yì né, ɪn̄áa máábá m̄ózóól̄i, w̄énveez̄i ku méw̄énbiré, m̄ánd̄óo médée Kezeɲa ɪro

na iféeri zamóo wenbí b̄iz̄iz̄ee né. ¹⁹ ɪdánjaa yóóni, idóngoo,

ɪdángbáázì ilowú zamóo yaaduuzid̄é.

²⁰ ɪdénbel̄i d̄iḡer̄e d̄ín̄ḡóódi né

b̄ika ɪdánq̄im̄ fit̄ila kidénd̄ee kazóo né

háli iyéle toovonúm idi,

²¹ Yiri báa wenkí wándjós tamóo ɔ́rɔ né ikóódi"» né ikóódi.

²² Nge bɔɔɔɔná Yeésu ɔ́rɔ naáru zíiniwá wánbísíná yi njem na komóómúŋa né. Wawáázɪ yi háli ɔ́lɛ wánŋmatí bɪka wánnáa né, ²³ nge bulá zamóo ríŋa bíti kíndóm sɪsɪ: «Bɪdekée ceení ge?» ²⁴ Amá waaní bulé né, nge sɪsɪ: «Belizebúuli, zíiniwá-dée wúro ge ceení wónɔɔɔnáa zíiniwá.»

²⁵ Yeésu nyɪ bedée lomaazé né, nge sɪsɪ: «Laadóo wenká kadaá ɔ́ráa wónyóo né, asée kɔɔyó. Téedɪ natírɪ yáa koobire neɔ́ere féyɪ ɔ́ɪdaá ɔ́ráa tánnɪ ɔ́amá ge ɔ́ɪjɔɔo né. ²⁶ A Sitáánɪ wónɔɔwós Sitáánɪ, wónyóo ɪɪ nɔ́lɛ, bínlám ŋhínɪ na ɪdée téedɪ ɪcɔɔ tɪɔ́nɔ́m? ²⁷ Nge a na Belizebúuli ge móo mónɔɔnáa zíiniwá, mídée wanbaaráa ní? Na weení ge bónɔɔnáa tɪ? Míwánbaaráa tɪtɪŋa wángóo kɔ mídóm. ²⁸ Amá a na ɪsóo-dée Kezeŋa ge mónɔɔnáa zíiniwá, bínwɪlɪ sɪsɪ ɪsóo-dée kowuro-ɔ́ɔo wándaálí mílówótáa nɔ́lɛ. ²⁹ Yáa ŋhínɪ ge naáru wánbuzí ɪsóo ɔ́rɔ ɪjɔɔo ɔ́oni né ɪdée ɪkpóo ɪgbíná, a ɪɔ́fónbuzɪ ɪfóki ɔ́oni-dóo ɪmó. Asée wɔɔvókɪ yi na ɪbízɪ ɪkpóo ɪgbíná. ³⁰ Weení ɔ́raavóo ma né ɔ́yéena ma, bɪka weení ɪɔ́anzɪná ma tuuzí né, wánjyaazí ge.»

³¹ «Bɔɔɔzɪ ge ménveerím mí sɪsɪ bénjém ɔ́ráa alahááci báa wenkí na kudóowó báa wenkí ge baadóo ɪsóo, amá weení waadóo ɪsóo-dée Kezeŋa ɔ́acɪrɪ-cɪrɪ ŋga né, bedénjem ɔ́lɛ. ³² Weení waanmatí ɔ́ɪsɪná né, bénjém yi, amá weení waanmatí ɔ́ɪsɪná ɪsóo-dée kezeŋa né, bedénjem yi ɔ́úúɪnya kɪna kɪdaá cáńfána lááhíra.

³³ Naaní na ɔ́rɔ ɪyúú tɪwó bú kazóo ŋní né, asée wooyúú tɪwó kazóo ŋgi. A tɪwó wánnyaadí, kibíya ɔ́ɔɔo kudɔɔnɪnáa ge. Tɪwó-dée bíya ge bándɪlɪ na kɪ. ³⁴ Mí bɔɔzɪ ana! Mínlám ŋhínɪ ɪbízɪ ɪŋmatí tóm kazóo ní bɪka mídaávé? Káma wenbí biizu wenbíre-daá né ge nɔɔ wánŋmatí. ³⁵ ɔ́rɔ kazóo ŋní wánɪzɪ wenbí bɪjɔɔo kazóo né ge wenbí ɔ́wená kazóo ŋbí né bɪdaá, ɔ́rɔ kíɔ́avéénúú ɔ́lɪzɪ wenbí bɪdaavé né wenbí ɔ́wená bɪdaavé né bɪdaá. ³⁶ Ménveerím mí sɪsɪ: Tóm fóóɪ wíre, ɔ́ráa wándaána bɔɔɔzɪ tóm-bú tɪte ŋní weení baanmatí né. ³⁷ Káma wentí ríŋa nyáánmatí né, tɪnaa sɪ bafoóná na nya na beɔ́ézi nya yáa bakɔ nyóóóm.»

³⁸ Nna ge Mará wɪɪɔ́áa nebere na wɔɔɔo Yeésu sɪsɪ: «Kóɔɔnɪ, ɔ́ɔɔɔlɛe nɪá ɔ́áa maamááci nakírɪ.» ³⁹ Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Zaamáánɪ kɪna kíɔ́e ɔ́ráa badaavé bɪka baɔ́anzɪmná ɪsóo riké né, bónbɔɔzɪ sɪsɪ bála maamááci, amá ɪnúusa-dée ŋgi baasí baɔ́adanáa nakírɪ. ⁴⁰ Káma ŋhínáa ɪnúusa waalá wé náádóozo nuvoowú na ɔ́daawó tɪnde kóɔɔnde lóódi-daá né, bulé ɔ́ɔɔo ge sɪ ɔ́lá wé náádóozo nuvoowú na ɔ́daawó aɔ́e laadóo-daá. ⁴¹ Tóm fóóɪ wíre Niníivi téedɪ-daá ɔ́ráa wángurúona zaamáánɪ kɪna kíɔ́e ɔ́ráa bakɔ bɔ́óm, káma Niníivi ŋba waalá túúbá bekée balakásɪ sáátɪ wenkí baanɪ ɪnúusa-dée waázú né. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagɪlɪ ɪnúusa. ⁴² Tóm fóóɪ wíre, Sebáa laadóo-dée wúro aló wángurúona zaamáánɪ kɪna kíɔ́e ɔ́ráa, ɔ́kɔ bɔ́óm káma waagálɪná ɔ́oo bolɪni ɔ́kɔnɪ iwélési wúro Sulemáána-dée ásénsí. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagɪlɪ Sulemáána.

⁴³ A Zíini waalɪ ɔ́rɔ ɔ́, kínbɔ́e ge kíngabísɪ ɔ́ɔ́aare wɪlɪŋa ŋɔ́e-daá kínjáádɪ yaavɛezɪɔ́e, amá kíɔ́nyúú. ⁴⁴ Nna né kíndóm sɪsɪ: «Mánbísɪ médée ɔ́ána wenká máagálɪ kadaá né.» A kíɔ́ála ge kímmɔɔná ke naáru féyɪ kadaá, bángbárɪ ke bɔ́nyóózɪ, ⁴⁵ ŋna né kínbɔ́e kíkájáa zíiniwá lɔ́be tigidaavéénɪtɪ waagɪlɪ kími né, na tɪkónɪ tɪsúu ŋna. Bɪgeɔ́ezɪya, ɔ́rɔ ɔ́mó ɪdée kíɔ́avéénɪtɪ wángulɪ kaɔ́aa níɪ. Bulé ge zaamáánɪ kɪna kíɔ́e ɔ́ráa kíɔ́avéénáa sɪ betɛná.

⁴⁶ Yeésu bamáa zamóo ŋmatɪnáa ge ɔ́ɔɔo na igoobíya baadála bazíŋe asu bánjáádɪ sɪ banmatɪná yi. ⁴⁷ Nna ge naáru wɔɔɔo Yeésu sɪsɪ: «Bee ngɔɔo na ngoobíya bazíŋe asu bɔɔɔlɛe sɪ banmatɪná nya.»

⁴⁸ Nna ge Yeésu woobúsi weení waanmatɪná yi né sɪsɪ: «Weení ge mɔɔɔo? Wenbá ge mogoobíya?» ⁴⁹ Nge waawɪlɪ ɔ́wanbaaráa na ɔ́nóonɪ ɔ́tɔ sɪsɪ: «Bee mɔɔɔo na

mogoobiya. ⁵⁰ Weení iríja wánlám majaa ɔwe ɔsóódaá né ɔzoolím né, ulé ge mogoobú aló yáá abaaló yáá mɔgɔɔ.»

13

¹ Bidée wíre dím, nge Yeésu waalí dǎána-daá ibó ɔcɔɔ lɔré kɔbɔ́ndɛ-jó sɪ ɔwílɪ ɔráa Isóo-dée tóm. ² Nge zamóo kɔbɔ́ngɪ waalára kɪmɪlɪná yɪ háɪ biiyéle ɪkpa kɔ́írɔ́o-daá ɔcɔɔ bɪka zamóo síɳ́éé lɪm nɔ́o-nɔ́o. ³ Waawílɪ zamóo kɪm tómwá dǎbata na tóm-gɛɛzɪre. Nge wɔ́odó we sɪsɪ: «Wíre ge ɔrɔ́ naáɔ woobó ɔwɔ́o-daá kúduúdi laríi^a. ⁴ Wánlaríi né, nge natírɪ waazála níbááwɔ-níbááwɔ, nge símisi wɔ́ogónɪ sídɪ tɪ. ⁵ Natírɪ waazála bó-daá lénlé téédɪ tɔdɔ́o né, nge tɪjájɪ tɪnyɔ káma téédɪ telím. ⁶ Wíse wɔ́ogónɪ sísáa né, nge bɪnyóo tɪ, nge tɪwílɪ káma wóózi tafíya. ⁷ Kúduúdi natírɪ waazála sɔwɔ́oózi-daá, nge sɔwɔ́oózi waabí sɪnyóo tɪ. ⁸ Natírɪ waazála téédɪ kazóo nídi-daá. Nge tɪlé tɪdɔ́ bɪya; nakírɪ nɪnówá, nakírɪ níidóozo nakírɪ dɔdɔ́ ákóosaaláa.» ⁹ Nge Yeésu waadási sɪsɪ: «Weení ɔwená nɪgbamínɪ né, ínu.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée woogódúu ɪjɔ bɔbɔ́oózi yɪ sɪsɪ: «We-ro ge nyánnɛmatɪnáa ɔráa na tóm-gɛɛzɪre bilé?» ¹¹ Nna ge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: "Mínyóo né, Isóo waava mí sɪsɪ ítlí ɪdée -dée ásíiri, amá belé né ɔdafa we kɪ. ¹² Káma weení ɔwená né, bándasí yɪ na iyúú bíbá bídɔ́o; amá weení ɔvéyina né, bénléé cókɔyóo wenká ɔwená né. ¹³ Wenbí bɔrɔ mánɛmatɪnáa we na tóm-gɛɛzɪre né ge sɪsɪ bebeéna amá badánnáa; bénwelesi amá badánnɪ cǎnfáná baní bugutoluú. ¹⁴ Bilá bilé ge na wentí Ezáya waanmáti sɪsɪ:

«Mínbá iwélési amá mídánnɪ,

mínbá ɔbéém amá mídánnáa

¹⁵ káma zamóo kɪna kiwenbiré waagbízi,

baabíse nɪgbadóni-dínáa

boovu baazá

na bákána na baazá

yáá banúná banɪgbamínɪ

na bitekiná bewenbé

balá túúbá na meléé we» né ikóodi.

¹⁶ Bɪga mínyóo né, mɪnaa wenbi-niini dínáa, káma mízá wánnáa bɪka mɪnɪgbamínɪ wánní. ¹⁷ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ dǎbata na ɔráa dǎbata boovu Isóo na toovonúm né bɔwɔ́oózi sɪ bana wenbí míbeéna dɔ́o né, amá badana; baní wentí mɪnní dɔ́o né, amá badaní.

¹⁸ «Bilé né, iwélesi ɔnɪ djuurú ɔmó ɪdée tóm-gɛɛzɪre kutoluú. ¹⁹ Wenbá bǎnní -dée tóm bɪka badánnɪ tigutoluú né cɔ́o ge nyazi níbááwɔ-níbááwɔ lé kúduúdi waazála né. Sitááni wóngónɪ ge ɪkpezí wenbí boodúu bewenbé-daá né. ²⁰ Weení wánní Isóo-dée tóm na ɔcǎɳ ɔmɔ tɪ na wenbi-niini né cɔ́o ge nyazi bó-dáa lénlé kúduúdi waazála né. ²¹ Amá wóózi féyí né, tidénleerí. A bɪgée nɔwóya yáá fúkúmsi waadála yɪ Isóo-dée tóm-ro, wánbísí ɔwóró. ²² Weení wénwelesi Isóo-dée tóm na iyéle djuúlɪnya lomaazé na dɔ́ole-dée ayiila ɔnyóo tɪ bɪka ɪdándɔ́o bɪya né cɔ́o ge nyazi sɔwɔ́oózi-daá lénlé kúduúdi waazála né. ²³ Wenbá bǎnní Isóo-dée tóm bɪka bǎnní tigutoluú né cɔ́o ge nyazi téédɪ kazóo nídi wentí-daá lénlé kúduúdi waazála né. Bɔrɔ ge wándɔ́o bɪya; naáɔ nɪnówá, naáɔ níidóozo, naáɔ ákóosaaláa.» ²⁴ Nge Yeésu weedékéézi we tóm natírɪ sɪsɪ: «ɔbéé wenbí bɛngɛezenáa né: ɔrɔ́ naáɔ wooduuná kúduúdi kazóo nídi ɔwɔ́o-daá. ²⁵ Wíre nuvoowú ɔráa rɪɳa wóndóm né, nge ɔrɔ́ ɔmó ɔbádǎa wɔ́ogóná nyíidi tɪte nídi ɔso ɔlé ɪdée biléé-daá b bɪka ɪdée. ²⁶ Kídíidi wɔ́onyɔ bídɔ́ bɪya né, nge nyíidi tɪte nídi dɔdɔ́o waadɔ́o tɪlí. ²⁷ Nge dǎána-dóo-dée bɔwɔ́tá-dínáa wɔ́ogónɪ bɔtɔ́

^a 13:3 13.3 Bɪjɔ́o ge nyazi dɛ́dɛé cé bǎnlaríi nɛmaawó fɔ́o-daá né ^b 13:25 13.25 biléé cɔ́o ge nyazi nɛmaawó, bǎnvarím kɪ ɪsrayélɪ laadóo-ro, kúnáa bǎnlanáa kɔ́nó mólóm

yi sɪsɪ: «Kóboní mányɪ sɪsɪ kúǵúúdi kazóó ńdɪ ge nyóóǵúú nyónvóó-daá ya. Le ge nyíídi tɪtɛ ńdɪ waalúná?» ²⁸ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Íbéré naáru waalaná bulé.» Nna ge ɪdée bɔwɔtá dɪnáa sɪsɪ: «Bilé né nyózɔólée sɪsɪ ǵɪbó ǵɪkpɛzɪ nyíídi tɪtɛ ńdɪ tɪm?» ²⁹ Nge ɪlé sɪsɪ: «Aayí, ɪkókó ɪkpɛzɪ bɪkpɛdɪna kíǵíidi. ³⁰ ɪyéle bɪrɪŋa bɪbú hálɪ kóm sáátɪ. Sáátɪ kɪm, ménveerím komǵáa sɪsɪ: "ɪǵó nyíídi tɪtɛ ńdɪ ɪfókɪ na ɪsó tɪ nimíni, bɪǵa bilée né, a míǵó kɪ bité, iboná kɪ ɪbíri méǵbeewú-daá".»

³¹ Nge Yeésu waadánmáti we na tóm-ǵɛɛzɪre neǵére sɪsɪ: «Íbée wenbí bénǵɛɛzenáa né: kaalí bánɪnáyóó bú ɪrɔ wɔǵgbó ɪǵúú ɪvɔó-daá né ǵɛc. ³² Ǹóóziwá bánvarím né-dée bíya-daá, ɪǵée kúmúu ge, amá a wɔɔnyɔ, na ɪbɪsɪ tikini-daá tikú kóbonǵɪ hálɪ sɪmsɪ wónǵoní sɪngáa sɪdée ǵéndéla kídée wɪláázɪ-daá.» ³³ Nge Yeésu waadánmáti we na tóm-ǵɛɛzɪre neǵére sɪsɪ: «Íbée wenbí bénǵɛɛzenáa né: kɔǵóó ge nyazɪ faadínɪ aló wɔǵgbó ɪfuudiná kpónó mɔlóm agúwee natúdóozo nge bɪǵba kazóó né ǵɛ.»

³⁴ Na tóm-ǵɛɛzɪre ge Yeésu waanmatɪná zamóó tómwá tɪna tɪrɪŋa. ɪdanmáti natírɪ bɪdekée na tóm-ǵɛɛzɪre ³⁵ na bɪka wentí waanmáti sɪsɪ: «Mónvulúu mónóó manmatɪná we na tóm-ǵɛɛzɪre. Mónbɔwɔs wentí tɪmósée ǵoo baalá ǵúúlinya» né ikóódi.

³⁶ Nge Yeésu weyéle zamóó ɪǵée ǵaána. Nge woogódúu ɪǵó bɔtó yi sɪsɪ: «Ǫízɪ ǵáa fɔó-daá nyíídi tɪtɛ ńdɪ-dée tóm-ǵɛɛzɪre kutoluú.» ³⁷ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Weení woodúu kúǵúúdi kazóó ńdɪ né ge , ³⁸ fɔó ge ǵúúlinya. Kúǵúúdi kazóó ńdɪ ge wenbá baɪúná né. Nyíídi tɪtɛ ńdɪ ge wenbá bovoó kidaavéénúu né. ³⁹ ɪbéré weení woodúu nyíídi tɪtɛ ńdɪ né ge . Kóm sáátɪ ge ǵúúlinya-dée koróɔ. Bɪǵa komǵáa ge . ⁴⁰ Nɪŋnáa bánlízɪ nyíídi tɪtɛ ńdɪ na bɔsó tɪ nimíni né, bulé ge sɪ bulá ǵúúlinya koróɔ. ⁴¹ wénǵedirii ɪdée malááyɪkawá balízɪ ɪdée kowúrɔó-daá wenbá rɪŋa bényélii baranáa wánlám alahááɪ né na wenbá rɪŋa bánlám bidaavé né ⁴² na bɔlo we nimíni kóboní-daá, rɪna ge bénwii balá mányɪ lé. ⁴³ Bɪdée sáátɪ kɪm né, toovonúm-dɪnáa wéndée nyazɪ wɪsɪ bulé bajaa-dée kowúrɔó-daá. Weení ɪwená nɪǵbamínɪ né, ɪnɪ.

⁴⁴ cɔóó ge nyazɪ ǵóóle baamósi ǵɛ fɔó-daá ge naáru waalí ǵɪrɔ né; ɪlé ǵɔǵɔ wándamosí ǵɛ ge na nɪŋnáa bɪǵóó yi níini né, wónboǵé ɪyá wenbí rɪŋa ɪwená né na ɪmɔ fɔó kemí. ⁴⁵ tɔrɔǵóó ge nyazɪ béeǵéére-dóu weení wánjáádɪ keǵibíya kazóó ńba né. ⁴⁶ Wooyúú liide-boné keǵi-bú né, nge woobó ɪyá wenbí rɪŋa ɪwená né ibó ɪmɔ yi.

⁴⁷ tɔrɔǵóó ge nyazɪ biruú bónlɔó tenkú-daá na kikóbúu tiiná ńdɪ-ńdɪ né. ⁴⁸ A tiiná woozu biruú, na banára kɪ balúná kpaam-rɔ, na balízɪ tiiná kazóó ńná baǵɔ ǵɔkínɪ-daá na bebédɪ weená avéyína fóózɪre né. ⁴⁹ Bilé nóó ge sɪ bulá ǵúúlinya koróɔ. wándǵɔ balí na bata balízɪ toovonúm-dɪnáa fɔɔlɔó, badaavé né fɔɔlɔó, ⁵⁰ na bɔlo badaavé né nimíni kóboní-daá. Nna ge bénwii balá mányɪ lé.

⁵¹ Nge Yeésu wɔǵbóózi ɪwanbaaráa sɪsɪ: «Míínɪ wentí rɪŋa máánmáti ǵó né tigutoluú?» Nge belé boobúsi yi sɪsɪ: «Ín.» ⁵² Nge Yeésu wɔǵdó we sɪsɪ: «Mará wɪlɪǵó weení baawílɪ yi -dée tóm né cɔó ge nyazɪ ǵaána-dóu weení wánlízɪ ɪdée ǵóóle-daá kífábɪ na kíbɪnbɪ né. ⁵³ Yeésu waanmatɪná tóm-ǵɛɛzɪre tómwá tɪna bité né, nge waalí dɪdáare ǵɪm ǵɪdaá. ⁵⁴ Nge weǵǵée téédɪ wentí-daá wɔǵóó ɪbí né; nge wánwulí ɪráa ɪsɔó-dée tóm bedée -daá. Nge bulá belé bití bónǵóm sɪsɪ: «Le ge wooyúúna ásénsí na maamáaciwá tɪna? ⁵⁵ Mányɪ sɪsɪ káfínta biyaaló nbilé? Manɪ sɪsɪ ɪǵoo ge Marɪyáma bɪka igoobíya ge Yaakúbu na ɪsɪfɪ na sɪmóónɪ na Yuudée ge? ⁵⁶ Mányɪ sɪsɪ ǵána igoobíya aláa rɪŋa ge cé ya. Nge le ge ɪmó wooyúúna bɪna bɪrɪŋa?» ⁵⁷ Nge bedée banyɪ Yeésu né wɔǵdɔ we níbááwɔ sɪsɪ bafa yi toovonúm. Nna ge Yeésu wɔǵdó we sɪsɪ: «Bánváa ǵírímá báa lé, asée ɪdéeǵɪ na ɪǵaána-daá baasí ge

C 13:31 13. 31Tɪwó bú weení ǵóógbó ǵɪkeezúná bánɪnáyóó né, ɪsrayéélɪ bíya-dée, ɪdée tikú ge bánjáa sɪsɪ Senevéé.

béngbèenáa yi.» ⁵⁸ Téédì tùm tìdaá, Yeésu talá mamááciwá ñabata káma badafa yi toovonúm.

14

¹ Bídée sáátì kím, Eróódi^a weení wéndjì kowúrúo Galilée né waanì bánjmatì Yeésu-dée tóm. ² Nge wòdó idée bòwotá landáa sísì: «Iró ceení ñ, Yaayá ge. Weevé isidáa lowótáa-ro ge iwená yíko wánlám mamááciwá.» ³ Wúro waamáázì bilé káma waavónjéelì bakpa Yaayá baḡḡ yi agbaran-gbára boto sáráka; káma Wúro Eróódi wògbóo igoobú Filípu ñeeló né, ⁴ Andébi Yaayá wòdó yi sísì: «Ñdómóóná nlá bilé.» ⁵ Wúro Eróódi wòzòólì sì tko yi, amá wánní zamóo nundááre, káma kulé kiidéézi sísì Yaayá kée ge. ⁶ Ngó nbéém né, Wúro Eróódi-dée lórú wíre toozí-dée jínjáárí wíre waadála né, nge weelée waabáa zamóo bayáa kí ñjína né kízá-daá. Idée báare waalá wúro kazóo. ⁷ Nge Eróódi woḡuuná sísì báa wé ge wòbóózi, umó wánvaa yi. ⁸ Bináa bú igoo waadási yi tóm sísì ítò sísì: «Fa ma cé Yaayá kojúó télélé-daá.» ⁹ Wúro laakáárì waaguró. Amá njináa woḡuuná zamóo bayáa kí ñjína né ízá-daá né, waava wéde sísì bókógóná aléere Yaayá kojúó. ¹⁰ Nge weedíri bekéje Yaayá kojúó sáráka-daá. ¹¹ Bòógóná kojúó télélé-daá becèle aléere, nge ulé wooboná kí icèle igoo. ¹² Nge Yaayá-dée wògónì bòkpóo idonúó bebí; nge boobó bekéveeri Yeésu.

¹³ Yeésu waanì tóm tùm né, nge wògbóo kpíírúó idée faḡama-daá igojóo ulanáa iráa bolíni. Zamóo waanì bilé né, nge kulí téédíwá-daá kifú yi. ¹⁴ Yeésu weedí kpíírúó-daá né, nge waana zamóo kóbongí. Nge kídee tóm waalá yi konyomí. Nge waawáázì bedée kodondúnáa. ¹⁵ Ñaanjña waalá né, nge Yeésu-dée woogóduu íj boto yi sísì: «Ñójóna téédì bolíni ngó kíḡáánì, bilé né feeri zamóo kíḡe tee-bíizi-daá kíkáámó kídíim kíḡi.» ¹⁶ Amá Yeésu woobúsi we sísì: «Bíḡbóózi sísì bobó ñeelì, mídítnja tva we kíḡíim beḡi.» ¹⁷ Nna ge belé bòdó yi sísì: «Kpónówá natónówá na tiiná náále ge ñjój cé.» ¹⁸ Nge Yeésu wòdó we sísì: «Igoná ma Kpónówá natónówá na tiiná náále amó cé.» ¹⁹ Nge waava wéde sísì zamóo ícòo ade nyíḡi-ro. Nge wògbóo Kpónówá natónówá na tiiná náále amó, ísá Isóo boro. Bilé bówóró ge weebelí kpónówá, íkpóo tí icèle batára zamóo. ²⁰ Baríña bòdóo bòfóo. Foolási siḡa wòdóózi né woozu ñkínì fuú na natíle. ²¹ Abaaláa nyazi mílì nòónówá bilé weedí ná kíḡíim búm, ngó badakála aláa na bíya.

²² Bilé bujáj bówóró ge Yeésu waajáárì sísì bákpa kpíírúó-daá bete umó níbááwo betesíná foolúó kíganáa. Bídée sáátì né, umó iyéle zamóo tva ñamá. ²³ Weeyéle zamóo tva ñamá bité né, nge waagba búo-daá sì isólo Isóo. Kíḡáánì né, tve rína iriké. ²⁴ Kpíírúó wánláná laadóo bolíni ge lím wángurúo bínjoo kí, káma fefelimá wónjoo kí. ²⁵ Asoháa ge Yeésu wògónì twanbaaráa-jó wánganñé lúre kóbongde-ro. ²⁶ Wanbaaráa waana yi wánganñé lím-ro né, nundááre waazóo we bódóm sísì: «Asínálì ge.» Nge baabáázì agogo. ²⁷ Nna-ñna Yeésu wòdó we sísì: «Íḡkí míḡi, mój ge, íkánì nundááre.» ²⁸ Nna ge wòdó yi sísì: «Ñádúo a toovonúm nyánaábílé, fa ma níbááwo manóm lím-ro mòngónì nyój.» ²⁹ Nge Yeésu wòdó yi sísì: «Kónì.» Nge waalí kpíírúó-daá, wánnñé lím-ro wéndjé Yeésu-jó. ³⁰ Amá waana fefelimá-dée ñóni né, nge nundááre waazóo yi. Nna ge waabáázì lím-daá tím. Nge woogoo sísì: «Ñádúo, lee ma.» ³¹ Nna-ñna ge Yeésu wòlo nóónì íḡkí , nge wòdó yi sísì: «Nyédée toovomúm fáa toḡóo, ngbaalá nyáálá síka?» ³² Baabási bakpa kpíírúó-daá né, nge fefelimá waazála. ³³ Nge wenbá bowe kpíírúó-daá né boogúu yi téédì boto sísì: «Toovonúm ge, nyój ge.»

³⁴ Beedési lúre kóbongde bité né, nge beedí Genezaréeti téédì-daá. ³⁵ Téédì tùm tìdaá iráa waadílì yi, nge beegílì beféeri iráa farándí kím kírinja kídaá, nge bògóná

^a 14:1 14.1 Eróódi ceení ge bánjyaa sísì Antipási, tjaá tóm ge baagánmatì kojúó 2.1-daá.

yi kodondunáa ríña. ³⁶ Nge baavíni yi sisi íyele kodondunáa itekiná báa ɔ́dée tóko njóúre riké. Nge wenbá baríña beedekiná né, baawáa.

15

¹ Bilé bowóró né, nge na waaluná Yerusalém bokóni Yeésu-jó, nge boobóózi yi sisi: ² «Ngbaalá ge nyédée tónvúu caajaanáa-dée taáde? Káma badánzam banóózi naaní bedi kídjím.» ³ Yeésu woobúsi we sisi: «Mínyóó ní, we-ro ge mínyisunáa Isóo-dée Mará mídée taáde-ro? ⁴ Káma Isóo wóodó sisi dɔɔzi ngoo na njaa, nge wóodótóm sisi weení waalá igoo yáa ijaa láálí né mɔóna baku yi. ⁵ Amá mínyóó míndóm sisi: "A naáru wóodó igoo yáa ijaa sisi: wenbí máází si malá nya kujooɔɔ na bisuná nya né, móogbóo bi malá Isóo saróo, ⁶ bidokúti bibóózi bodóu ɔ́dóózi ijaa". Bilé ge mídée caajaanáa-dée taáde-ro múnjoolí Isóo-dée tóm. ⁷ Munáavikíwá, Esáya wená toovonúm waavónóm míró sisi:

⁸ "Na ntóni ge zamóo kina kínyaanáa máyíde,

amá kiwenbiré ɔ́óo na ma bolíni,

⁹ Faala ge bánlám sisi bénzéé ma

káma wentí bánwílí né kée uráa-dée Mará ge."»

¹⁰ Nge Yeésu waayáa zamóo ɔ́tɔ́ kɔ́ sisi: «Iwélesi uní kazóo. ¹¹ Bidékée wenbí bínzoo ɔ́ró ɔ́ó-daá né wényelii kɔ́ , amá wenbí bínlí ɔ́ó-daá né ge.» ¹² Nge Yeésu-dée woogóduu ɔ́jɔ́ botó yi sisi: «Nyáádílí sisi wentí nyáánmáti né tɔ́gɔ́si laakáári?» ¹³ Nge woobúsi we sisi: «Tɔ́wɔ́ wenkí ríña majaa weení ɔ́we né toɔ́úu kɔ́ né, béngbezí kɔ́. ¹⁴ Iyéle we, njema wéngeti kɔ́ njema. Ngo bilé ge a njem wéngeti kɔ́ njem, belééní bánzáalí boowó-daá.»

¹⁵ Nna ge sisi: «Izí d́aa tóm nyéégéézi tɔ́ d́ó né tigutoluú.» ¹⁶ Nge Yeésu sisi: «A bilé mínyóó dɔ́dɔ́ mívéyina tɔ́lí dɔ́dɔ́? ¹⁷ Mísi sisi wenbí ríña bínzoo ɔ́ó-daá né, bíním lóodi-daá ge na bilí bidée dɔ́yáásó-daá? ¹⁸ Amá wenbí bínlí ɔ́ró ɔ́ó-daá né wánluná wenbiré-daá ge. Nge bilé bínjeli kɔ́ ge ɔ́ró féyí d́aciri-ciri. ¹⁹ Bilé né wenbiré-daá ge lomaazé tite nna wánlunáa: beɛ uráa kóu, ɔ́ró ɔ́lí ɔ́waaló yáa ɔ́dɛeló wóró, wásángaríti, njmulím, seriya tite nígi, na uráa tóódi. ²⁰ Wenbí bínjeli ɔ́ró féyí d́aciri-ciri né nbilé. Amá ɔ́ró idj kídjím ɔ́dasám ɔ́nóózi ténjeli ɔ́dánlam d́aciri-ciri.»

²¹ Yeésu waalí nna né, nge weɛdée Tíiri na Sidóóni farándí. ²² Nge Kanáani aló naáru ɔ́we farándí kím kidaá né wóogóni ɔ́jɔ́ wóngoo sisi: «Nu mágonyóm Kóboní, Dáwóda . Zíini ibaná kínjaari médée aléere.» ²³ Amá Yeésu tobúsi yi báa tóm-bú. woogóduu ɔ́jɔ́ né, nge belé boodó yi sisi: «Doo yi, káma ivoo d́aa wánjaari d́aa na agogo.» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi sisi: « tɔ́delém né tiriké tɔ́ro ge beegédiri ma.» ²⁵ Amá aló ceení wóogóni isóm waazá-daá ifini yi sisi: "Dádóu, lee ma" ²⁶ Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Bívéyí kazóo sisi bokpóo bíya-dée kídjím boló fáa-bíya.» ²⁷ Nge aló sisi: «Toovonúm ge, amá fáa-bíya wánjalaazí coko wenkí kínlí sɔ́dunáa-dée tébiri-ro bínzáalí né síndjii.» ²⁸ Nna ge Yeésu woobúsi aló ɔ́mó sisi: «Dóogó nyédée toovonúm fáa wóodóo. Isóo ífá nya wenbí nyóózóólí né.» Sáátí kím nóo dɔ́dɔ́ ge ɔ́dée aléere waawáa.

²⁹ Bilé bowóró né, nge Yeésu waalí nna ɔ́dée Galilée lɔ́ré kóbońde-jó. Nge waagba bóo-daá ití ɔ́óo. ³⁰ Nge zamóo kóbońgi wóogóni ɔ́jɔ́ kígána novó-dunáa na njema na wenbá biilí we né, na komóómúsi na kodondunáa nebere dɔ́dɔ́. Nge boogóna we basí Yeésu novó-jó. Nge Yeésu waawáazi we. ³¹ Bulá zamóo máádé kina komóómúsi wánjematí né, na biilí we né baawáa né, na novó-dunáa wánnonjé bazúzéé né, na njema wánnáa né. Nge kɔ́dóózi Israyéeli-dée Isóo.

³² Nge Yeésu waayáa ɔ́tɔ́ we sisi: «Zamóo kina kɔ́joo ma konyóm, káma wé náádóozo nbilé kɔ́we mójó né, ngó kívéyina nabóru si kídjii. Mádánjaa mɔ́ndó kɔ́ sisi kíkpe bika kidedjii nabóru, na kíkókóni kɔ́wí níbááwo-daá.» ³³ Nge boobóózi yi sisi:

«Lé ge dónjuúna kpónówá faḍáma kuna kadaa butála zamóo ñhinaa kuna kiḍi kifóo.»
³⁴ Nge Yeésu woobóózi we sisi: «Kpónówá ñhíni ge míwená.» Nge boobúsi yi sisi: «Turo lobe na tiiná yáawá cóko dó.»
³⁵ Nge waava wéde sisi zamóo ícáo ade. ³⁶ Nge woogbóo Kpónówá lobe tim na tiiná amó. Waazá Isóo bité né, nge weebelí ti ikpóo icéle iwanbaaráa batára zamóo. ³⁷ Baríña boodóo bofóo. Foolási siuga wanbaaráa woobóózi né woozu dókini lobe. ³⁸ Abaaláa míli nwonáázá weedí ná kíjím bim, ngó badakála aláa na bíya. ³⁹ Yeésu weeyéle zamóo iya ḍamá wóró né, nge waagba kpírúó-daá idé Magadani farándi-daá.

16

¹ na woogóduu Yeésu-jó si bayí yi kodoká. Nge boodó yi sisi íla maamáaci nakiri kinvilí sisi Isóo-jó ge waagálíiná né. ² Yeésu woobúsi we sisi: «A ḍaaníña waalá, míndóm sisi Isóodáá wénjém káma ñmíndi weezé. ³ Bika tééré né míndóm sisi: sinje isóodáá féyí dýí-dýí káma bivóo biyaajemáa. Bilé ge mínyi mínbeenáa isóodáá míndazí sáatíwá. Amá wentí tlnám leledó né ge mísi. ⁴ Zaamáani kuna kídee uráa badaavé né bika bánlí Isóo wóró né bónboozí maamáaci. Amá Inúusa-dée maamáaci baasi badannáa nakiri.» Nge Yeésu weeyéle we ína idé.

⁵ beedési luré kóboñde-dée fúu lí ñgi-ro né, boozóo boðokpóo kpónówá. ⁶ Yeésu woobó we sisi: «Íla laakáari na na -dée faadini bánvoodináa kpónó né.» ⁷ Yeésu woobó bilé né, wanbaaráa waamáazi sisi bem boðokpóo kpónówá-ro ge woobó bilé. ⁸ Amá Yeésu waadlí bedée lomaazé. Nge woobó we sisi: «Mídee toovomúm fáa toḍóo, ngbaalá ge míimáazi sisi mídokógbóo kpónówá-ro né ge. ⁹ Mídani tá kazóo? Míyáadóozé kpónówá natónówá uráa míli nwonówá woobóo bika né, na kpónó dókini ñhíni biuga ikpóo ikpedína né? ¹⁰ Yáa míyáadóozé kpónówá lobe uráa míli nwonáázá woobóo bika né na kpónó dókini ñhíni biuga ikpóo ikpedína né? ¹¹ Ñhíni ge mídábízi iní sisi bidékée kpónówá-dée-ndi ge máñmatí sáati móódó mí sisi íla laakáari na Faríizi-dináa na Sadusée-dináa-dée faadini bánvoodináa kpónó né?» ¹² Nna ge baani sisi idotó sisi bála laakáari na faadini bánvoodináa kpónó né, amá Faríizi-dináa na Sadusée-dináa-dée wentí bánvilí uráa né ge báláná laakáari.

¹³ Yeésu waadála Sezaarée téedi wentí wúro Filípu waama ti né tidée farándi-daá né, nge woobóózi iwanbaaráa sisi: «Íráa-dée ñmatire-daá, weení ge kée.» ¹⁴ Nge belé boobúsi yi sisi: «Nebéere sisi nyóo ge , nebéere sisi , nebéere ḍoḍo sisi nyanaa yáa anḍebiwá-daá naáru.» ¹⁵ Nna ge Yeésu woobóózi we sisi: «Mínyóo míjó ní, weení ge mégé?» ¹⁶ woobúsi yi sisi: «Nyóo ge , Isóo weezuú-dóo Biyaaló.» ¹⁷ Nna ge Yeésu woobúsi yi sisi: «Simóoni Inúusa biyaaló, nyóoyúu wenbi-niini káma bidékée uró waawili ná nya wentí nyáañmatí ti dó né, amá majaa weení iwe isóodáá né ge. ¹⁸ Nge móo ménveerim nya sisi nyégée Bóore ge, nge bóore ḍim ḍuro ge si mama médee koduuziya. Síu ttiña na bidée yiko bidánbuzi bilá ke nabóro. ¹⁹ Ménjeli nya -dée sáatíwá. Wenbí si nvóki bi ade laadóo-ro né bónvóki bi isóodáá, bika wenbí si nbóḍi bi ade laadóo-ro né, bónboḍi bi isóodáá.» ²⁰ Nna ge waabási iwanbaaráa sisi békéféeri naáru sisi umó ge .

²¹ Sina sáati kím ge Yeésu waabáazi wili sisi bínboozí umó ibó Yerusalém ina wahála ḍabata na sarási landáa kóbonáa na nózi-daá, bako umó amá we náadóozo wíre umó wánbisi ifé ulí isḍáa-daá.» ²² Nna ge waanára yi ilina kpómóo, nge weegizina yi itó yi sisi: «Isóo wénverii nyóró Ḍádóo. Aayí wentí nyáñmatí dó né tidónmóná nya.» ²³ Amá Yeésu weegézi idi né, nge woobó sisi: «Laná ma bolini Sitáani! Nyégée ma kodoká ge mánbáawo-ro, káma nyólomaazé tekée Isóo-dée íná, amá uráa-dée íná ge agée.»

²⁴ Nge Yeésu woódó iwanbaaráa sɪsɪ: «A naáru soólée sɪ ifu ma, íkízi ɪɪ bɪka ɪkpóo ɪdée dɛni abelí akóo ikónú ma. ²⁵ Káma weení wánjáadı sɪ ɪlée iweezuú né wénbedí kɪ, amá weení wénbedí kɪ móróózí né, wóngoyuú kɪ. ²⁶ Iró ɪdɪ dúúlɪnya rɪɲa amá ɪbedí iweezuú né, we ge bɪvóózɪre? Yáá we ge wánbɪzɪ ɪfere na ɪmɔ iweezuú? ²⁷ Káma wángabɪsɪ na ɪjaa-dée -daá ɪna ɪdée na ɪfere báa weení bɪlɪná wenbí báa weení waalá né. ²⁸ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ nebére we cé, badánzɪm naaní bana ɪkónɪ nyazi wúro.»

17

¹ Wé loɔ wóró né, Yeésu woogbóo na Yaakúbu na igoobú Yoháanı bobó bakpa bóu kóboŋɪ nakírɪ-ro boɔɔɔ beriké. ² Baazá-daá ɲna ge Yeésu-dée yáásɪ weegée, nge waazá-daá wéndée nyazi wɪsɪ bilé, nge ɪdée kpɪná izóóna né waavólo pári-pári nyazi dɛnyem. ³ Nge toozóónɪ waana na baadɔ balí bána Yeésu bánɲmatí. ⁴ Nge woódó Yeésu sɪsɪ: «Dádóo, dédée cénjé cɔwóo wánlám kazóo. A nyózoólée, mónzuú kéréézi nasúdoozo cé: Nyóo kóɔmóo, Múúsa kóɔmóo, Elíya kóɔmóo.» ⁵ ɪbamáa ɲmatɪre ge, ɲmɪnɔó nakírɪ kínyelédɪ né woovu bóro. Nge baaní lowú nakírɪ ɲmɪnɔó-daá sɪsɪ: «Ceení ge mebiyaaló weení máábá mɔzóolɪ yɪ né. Iró ge máádɔ médée soólɪm rɪɲa. ɪnɪná yɪ.» ⁶ Wanbaaráa waaní bilé né, nundááre waabá bilá we becé basála benyé ɪbá ade. ⁷ Amá Yeésu woogódúu bojɔ itekiná we ɪtó we sɪsɪ: «ɪɔuró nundááre ɪkalá mí.» ⁸ Baagóo ɪzá né, badana naáru, Yeésu riké ge baana. ⁹ Bɔwe béndím bóu né, nge Yeésu waabásɪ we sɪsɪ: «Ikefééri naáru wenbí míná cé né háɪ ɪfé ɪlɪ ɪsɪd́aa-daá.» ¹⁰ Nna ge wanbaaráa woobóózɪ Yeésu sɪsɪ: «We-ro ge wánɲmatí sɪsɪ asée Elíya wángabɪsɪ naaní?»

¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Toovonúm, Elíya wángabɪsɪ na ɪnyóózɪ báa wenbí.» ¹² Amá ménveerím mí sɪsɪ Elíya wángabɪsɪ. Badatɪlɪ yɪ, nge baalaná yɪ wenbí bolowú fáa bɪ né. Bilé dɔdɔ ge sɪ ɪna wahála bojɔ. ¹³ Nna ge wanbaaráa waadɪlɪ sɪsɪ -dée tóo ge wóndóm.

¹⁴ Yeésu na iwanbaaráa baadála zamóo-jó né, nge ɪró naáru woogónɪ ɪká ɪɔɔná Yeésu ɪzá-daá ɪtó yɪ sɪsɪ: ¹⁵ «Kóboŋɪ, nɪ mebiyaaló konyóm, kazáladéédɪ wená yɪ wényelém páá. Wándarázálɪ nímɪni yáá lím-daá. ¹⁶ Móógóna yɪ nyédée wanbaaráa, amá badabízɪ bawáázɪ yɪ.» ¹⁷ Nna ge Yeésu sɪsɪ: «Zaamáanı kɪna kɪdée ɪráa badafa ɪsóo toovonúm bɪka badaavé né! Wé ɲɲɪní ge mógúti mɔjɔo mɪjɔ? Wé ɲɲɪní ge mógúti mɔdókɪ mí? ɪɔɔná ma bú ɪmó cé. ¹⁸ Nge Yeésu waagazɪ zɪini kíɲaarí bú ɪmó né kɪcáj kɪlɪ ɪro, bú ɪcáj ɪwáa ɲna ɲna. ¹⁹ Nge wanbaaráa woogódúu Yeésu-jó boobóózɪ yɪ bána yɪ beriké né sɪsɪ: «Ngbaalá ge dɔó dádábízɪ dɪdɔo zɪini kɪm?» ²⁰ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Káma mɪdée toovonúm fáa tɔdɔo. Ménveerím mí toovomúm sɪsɪ a mɪdée toovonúm fáa waadála bánɲnáyóo bú, mɪndóm bóu kɪna sɪsɪ kpezɪ nyádɪ cé ngózuu lí. Bilá bilé. Nabóro féyɪ mɪdánbɪzɪ ɪlá né. ²¹ [Amá na solónɪ na nɔó fókɪ ge bánbɪzɪ boɔɔɔná zɪini ɲɲɪnáa kɪna.]

²² Boduuzée Galilée ɲna ge Yeésu weevéeri we sɪsɪ: «Bángbáa becéle ɪráa, ²³ belé bángóo yɪ, amá tóozo wɪre wénvém ɪlɪ ɪsɪd́aa-daá.» Nna ge wanbaaráa waabá basóo kaanɲá.

²⁴ Baadála Kapɛɛɪnawóm né, nge wenbá bónbɔózɪ ɪsóo-dée d́aána-daá liideé kóɔóye né boogónɪ boobóózɪ sɪsɪ: «Mɪdée kóboŋɪ wándɔo ɪsóo-dée d́aána-daá liideé kóɔ, óoye?» ²⁵ Nge sɪsɪ: «lɪn wénverɪ.» Waadála d́aána né, nge Yeésu weede níbááwɔ ɪbóózɪ yɪ sɪsɪ: «Simóónɪ, sɪsɪ wé ge nyánmaazɪnáa tóo tɪna: Wenbá-jó ge ade laadóo-ro cé wúrowá wánmóo lanpóo? Téédɪ-bíya yáá ɪɔoma-jó?» ²⁶ Nge woobúsi sɪsɪ ɪɔoma. Nge Yeésu sɪsɪ: «Bilé né bɪdekée tɪlásɪ sɪsɪ téédɪ-bíya ɪfere lanpóo? ²⁷ Amá na bóókónɪ bɪyéle bayɪsɪ né, bo ngóló koló ɪuré kóboŋɪdɛ-daá. Fulú tɪndɛ kaɔaa ɲɛ

si nbúu ɔe né ɔɪnɔɔ, nyánnáa lideé weená nɔɔ bɪnbɔɔzɪ mána nya si ɔɪfére né. Kpɔɔ ye nbó nvére mána nya.»

18

¹ Bɪdée sáátɪ kɪm ge woogódúu Yeésu-jó bɔbɔ́ɔzɪ yi sɪsɪ: «Weení ge kɔ́bɔ́nɪ -daá?»
² Yeésu waayáa bú naáru ɪkɔ́nɔ́ yi bɔ́lɔwótáá ³ ɪtɔ́ we sɪsɪ: «Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ a mídekée ɪbɪsɪ nyazɪ bíya, mídánzɔɔ -daá. ⁴ Bulé né, weení wánvɔɔzɪ ɪɔɪ nyazɪ bú ceení né, wónyúú kɔ kɔ́bɔ́nɪ -daá. ⁵ Weení waamɔ bú nɪnɪnɔ́a ceení ɪgɔ́nɔɪ mórɔ́ɔzɪ né, mádíɪɪa ge waamɔ.

⁶ Weení rɪɪa si iyéle bíya bana baava ma toovonúm né badaá naáru ɪlá alaháácɪ né, a baadaná bɔdɔ́ɔ lowú namíre kɔ́bɔ́nɔɔ bɔ́lɔ tenkú-daá, bɔ́jɔ́ɔ sɔ́nɪ. ⁷ Nbusú ɔamáa na nya ɔúúlínya, nɪnɪnɔ́a nyénjɛlí ɪráa wánɪsɪnɔ́a ɪsɔ́ɔ né! Wenbí bɪnyɛlí na ɪrɔ́ ɪyɪsɪ né tɛ́ndɛm ketengere, amá nbusú na weení wénjɛlí ɪrɔ́wɔ́ ɪyɪsɪnɔ́a ɪsɔ́ɔ né. ⁸ A bɪgée nyánɔ́ɔnɪ yáa nyánɔ́vɔ́re wénjɛlí kɔ ge nyánɪsɪnɔ́a ɪsɔ́ɔ, ce ɔe nbéɔɔ bolɪnɪ; káma bɔ́jɔ́ɔ sɔ́nɪ nzɔ́ɔ arɪjána-daá nɔ́ɔnɪ yáa novɔ́re kɔ́ɔmɔɔ féyɪ bɪkɪlɪnɔ́a nyánɔ́ɔzɪ léénɪ yáa nyánɔ́vɔ́ léénɪ we bɪka nzɔ́ɔ azáaba nimɪnɪ ɪdánɔɔm ketengere né-daá. ⁹ A nyáázɪre tɪnɔ́a ge nyánɪsɪnɔ́a ɪsɔ́ɔ, koori ɔe nbéɔɔ bolɪnɪ; bɔ́jɔ́ɔ sɔ́nɪ nzɔ́ɔ arɪjána-daá na ɪzɪre kɔ́ɔmɔɔ bɪkɪlɪnɔ́a aléénɪ awe bɪka nzɔ́ɔ ɪdánɔɔm ketengere né-daá.

¹⁰ ɪlá laakáari. ɪkékpeená bíya bɛm badaá naáru, káma ménveerím mí sɪsɪ báa sáátɪ wenkɪ bedée sɪnjée majaa weení ɪwe né waazá-daá ge. ¹¹ [Káma wɔɔgɔ́nɪ ge si ɪlé wenbá bɛɛdelém né.]

¹² «Mínmaazɪ sɪsɪ wé tɔ́m tɪna si megéézɪ mí tɪ ɔ́ɔ né tɪrɔ́? A bɪgée sɪsɪ ɪrɔ́ wená féení nɪnɔ́wá, nge tɪdaá kɔ́ɔm wɛɛdelém, ɪdénjɛlí nɪnɔ́wá kɔ́ɔm féyɪ tɪna bɔ́ɔ-rɔ ɪɔ́ɔe ɪkájaa weení wɛɛdelém né? ¹³ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ a bɪgée waana yi, ɪdée wenbí nɪnɪ féé kɔ́ɔm ɪmɔ́ ɪrɔ́ wánglɪ nɪnɔ́wá kɔ́ɔm féyɪ tɪganáa rɪɪa tɪɔ́ɔelém né. ¹⁴ Bulé ɔɔɔɔ ge míjaa weení ɪwe ɪsɔ́ɔdáa né tánjaa sɪsɪ bíya bɛm badaá báa kɔ́ɔm ɪtelém.»

¹⁵ «A bɪgée ngoobú a waayɪsɪnɔ́a nya, bo ɪjó nvéeri yi ɪdée yɪsɪtɪ nyána yi míléénɪ. A waanɪnɔ́a nya ɪtɪsɪ sɪsɪ waayɪsɪ, nyáábɪsɪnɔ́a yi ɪsɔ́ɔ-dée nɪbááwo-daá. ¹⁶ Amá, a ɪdanɪnɔ́a nya, kpɔɔ ɪrɔ́ kɔ́ɔm yáa nɔ́wɔ́le ɪbɔ́ ɪna yi. Nna né nyóóyúu serɪya-dɪnɔ́a nɔ́wɔ́le yáa noódóozo ɪnyó́ɔzɪ tɔ́m nɪnɪnɔ́a ɪsɔ́ɔ-dée tɔ́m waanmátɪ né. ¹⁷ A weegɪzɪ ɪdanɪnɔ́a we, feeri krɪsto-dée koduuzɪya, a bulé ge weegɪzɪ ɪdanɪnɔ́a krɪsto-dée koduuzɪya, ɪbɪsɪ nya nyazɪ weení waasɪ ɪsɔ́ɔ né yáa tikée mɔ́sɔ́rɔ́. ¹⁸ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ wenbí rɪɪa si ɪfɔ́kɪ bɪ ade laadóɔ-rɔ cé né, bónvɔ́kɪ bɪ ɪsɔ́ɔdáa, wenbí rɪɪa si ɪbɔ́ɔɔ bɪ ade laadóɔ-rɔ cé né, bónbɔ́ɔɔ bɪ ɪsɔ́ɔdáa. ¹⁹ «Máádásɪ ménveerím mí sɪsɪ ade laadóɔ-rɔ cé, a mídáa nɔ́wɔ́le waalá nɔ́ kɔ́ɔmɔ́, nge bɔ́ɔbɔ́ɔzɪ báa wenbí, majaa weení ɪwe né wánvɔ́a we bɪ. ²⁰ Káma lénlé ɪráa nɔ́wɔ́le yáa noodóozo woodúúzi na máyɪɔ́ɔ-daá né, mówe bɔ́lɔwótáá.»

²¹ Nge woogódúu ɪjó ɪbɔ́ɔzɪ yi sɪsɪ: «Kɔ́bɔ́nɪ, a mogoobú wánɪsɪnɔ́a ma, bɔ́rɔ nɪnɪ ge ménjém yi. Háɪ bɔ́rɔ ɪbɛ yáa wé?» ²² Nge Yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Módótɔ́ nya sɪsɪ háɪ bɔ́rɔ ɪbɛ, amá háɪ nɪídóozo na saaláa bɔ́rɔ ɪbɛ.» ²³ Bɔ́rɔɔzɪ ge bɛngɛɛzɪnɔ́a nyazɪ wúro weení waayáa ɪdée bɔ́wɔ́tá-dɪnɔ́a sɪsɪ bɔ́kɔ́nɪ batɪ ɪmɔ́ kɪmɛ beɔɔɔ ɪmɔ́ né. ²⁴ Waabáázɪ né ge bɔ́ɔgɔ́nɔ́a yi ɪrɔ́ naáru ɪlé ɪgɪmɛre kée liideé tutúúma. ²⁵ ɪvéyɪna liideé si ɪfére kɪmɛre né, nge ɪdée kɔ́bɔ́nɪ waava wéɔɔ sɪsɪ báya yi ɪna ɪɔ́ɔelɔ́, na ɪbíya na wenbí rɪɪa bɔ́wená né befére ɪgɪmɛre. ²⁶ Nna ge bɔ́wɔ́tá-dɔ́u wɛɛjé ɪsála kɔ́bɔ́nɪ nɔ́vɔ́-daá ɪɔ́nɔ́a-rɔ wónɔ́m yi sɪsɪ: «Dɪnɔ́a ma suúru, ménverɪ nya bɪrɪɪa.» ²⁷ Bulá ɪdée kɔ́bɔ́nɪ konyɔ́m, nge wɛɛjé yi ɪgɪmɛre iyéle yi ɪɔ́ɔe. ²⁸ Bɔ́wɔ́tá-dɔ́u ɪmɔ́

a 18:15 18.15 baayáa koobúu cé ɔ́ɔ né, weení nyána yi aɔ́ɪnɪ kɔ́ɔmɔ́ né ge.

wánlǐ né, nge waana ɪɔndɪnáa ɪna we bánlám tuméré né badaá naáru, ɪlé weedǐ yɪ kumére liideé cókoyóó. Nge weegbí yɪ wánɲmɪrɪ ɪlowú bɪka wóndóm yɪ sɪsɪ: «fere ma mágiméere.»²⁹ Nge ɪɔndɪ weejé ɪsála ɪnɔvó-daá wánvɪnɪ yɪ sɪsɪ: «Diná ma suúru, ménverɪ nya.»³⁰ Amá ɪlé weegizi. Wooboná yɪ ge bɔɔ sáraka sɪsɪ aséé weevére ɪmó ɪgiméere.³¹ ɪɔndɪnáa waana wenbí bulá né, belé baabá basóo kaanɲá. Nge boobó beféeri bagóɔnɪ wenbí rɪɲa bulá né.³² Nna ge ɪgóɔnɪ weeyéle bɔkoná yɪ, nge weevéeri yɪ sɪsɪ: «Nyégéere bɔwɔtá-dóo kidaavéenu; mééjé nya nyágiméere dɪna dɪrɪɲa ge káma nyáávɪnɪ ma sɪsɪ méje nya.»³³ Bɪɔbóózi sɪsɪ nyóó dɔdɔ nɲɪ ɲɔndɪ konyóɲ nɲɪnáa máánɪ nyágyonyóɲ né?»³⁴ ɪdée kóɔnɪ waabá ɪyé baaná. Nge weeyéle boboná yɪ sáraka baɔɔ yɪ tumé dɔni-dɔni nna sɪsɪ háɪ ɪfere ɪgiméere rɪɲa.³⁵ Bilé dɔdɔ ge majaa weení ɪwe ɪsóódaá né sɪ ɪlá mí a bɪgéere mɪdáá báa weení teɲjem igoobú bitála iwenbiré-daá.

19

¹ Yeésu weedé tómwá tum wɪlɪ né, waalɪ Galilée laadóo-daá ɪdée Yuudée laadóo-daá na yɔrɔdáánɪ buwá-dée fúu lí nɲɪ.² Zamóo kóɔnɲɪ woovu yɪ, nge waawáázi we nna.³ Nna ge woogódúu ɲó sɪ bayɪ yɪ kodoká, nge bɔbóózi yɪ sɪsɪ: «Dédée Mará waava níbaáwɔ sɪsɪ ɪró ɲó ɲéeló báa we ge waalá né bɔɔ?»⁴ Yeésu woobúsi sɪsɪ: «Mídákála wentɪ baanmáa ɪsóo-dée tóo tákarɲá-daá né ge? Baanmáa ge sɪsɪ: "Bɪgabaazɪya aló na abaaló ge ɪsóo waalá we.»⁵ Nge wɔɔdó sɪsɪ: bɔɔɔzi ge abaaló wánlǐ ɲoo na ɲjaa bedée ɲna ɲéeló bɔɔo, na beléenu babɪsɪ tɔnɔó kóɔmóo.⁶ Nna né, bodokúti begéere nɔwóle, amá tɔnɔó kóɔmóo." Bilé né, ɪró ɲkátára wenbí ɪsóo waadá né.»⁷ Nge wɔbóózi Yeésu sɪsɪ: «A bilé, wé ɔɔzi ge waazízi sɪsɪ a ɪró sɪ ɲkízi ɲéeló, aséé weejéle yɪ wasíka kɪnwɪlɪ sɪsɪ weegizi yɪ né?»⁸ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Mídée wenbi-dɔni-ro ge Múusa waava mí níbaáwɔ sɪsɪ ɲkízi mɪdée aláa. Amá bɪgabaazɪya né bɪdekée bilé ge bɪvónwe.»⁹ Ménveerim mí tovonúm sɪsɪ a naáru wɔɔdóo ɲéeló bɪdekéena sɪsɪ aló waalɪ ɲwóro ɲbó ɲna naáru bafɪnɪ, nge wɔɔgbóo aló kífaló, waalá wásangarɪtɪ.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée wanbaaráa wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «A bilé ge bɪjóo ɪró abaaló na ɲéeló bɔɔwótáa, a ɪró tɔkpóo aló bɪjóo sóncɪ.»¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «ɲráa rɪɲa téndisi, aséé wenbá ɪsóo waava we bɪdée yíko né.»¹² ɲramáa nebéere we bɔɔkpóo aláa né, dɔo balɔrúu wíre ge bedekée abaaláa; nebéere né ɲráa waalaná we; nebéere né -ro ge baabɪsɪná badɪ ɲramáa. Weení wéndisi tóo máanmáti tɪ dɔ né, ɲtisi.»

¹³ Bilé bɔwóro ge ɲráa wɔɔgóná Yeésu bíya sɪsɪ ɲtɪnɪ nóózi bɔɔ na ɲsólo bɔɔ. Amá Yeésu-dée wɔɔdóo we.¹⁴ Nge Yeésu wɔɔdóo ɲwanbaaráa sɪsɪ: «ɲyéle bíya ɲkónɪ mójó. ɲkóto we níbaáwɔ, káma wenbá baalɪ we né badɪná .»¹⁵ Waadɪnɪ nóózi bɔɔ bité né, nge waalɪ dɪdáare dɪm dɪdaá.

¹⁶ Bilé bɔwóro ge abaaló naáru woogódúu ɲó ɲtɔ yɪ sɪsɪ: «Kóɔnɪ, kazóo nɲɪ wenbí ge bɪnbɔɔzi sɪsɪ mála na moyuú weezuú kɪdéndem né?»¹⁷ Nge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Wé-ro ge nyónbɔɔzi ma kazóo nɲɪ tóo? Kóɔm ge kazóo nɲɪ. A nyózóolee nɲuú weezuú kɪdéndem né, la wenbí Mará wɔbóózi né.»¹⁸ Nna ge afobú ɲmó wɔbóózi Yeésu sɪsɪ: «Mará weená?» Nge Yeésu woobúsi sɪsɪ: «Ndángóu ɲró; nyána naáru dɲeló yáa naáru waaló mɪdánvɪnɪ; ndánɲmíli; ndánɲzi serɪya tɪte nɲɪ.»¹⁹ Dɔo ngoo na ɲjaa gírímá na nzóoli nyóroo nyazi nyádítɲa.»²⁰ Nna ge afobú ɲmó sɪsɪ: «Máálá bilé ɲmó bɪrɲa. Wé ge bɪga ma sɪ mádasi malá.»²¹ Nge Yeésu sɪsɪ: «A nyózóolee nzízi bɪrɲa bɪdaá, bo nýá wenbí rɪɲa nyówéná né nva kadanbɔrɔsɪ na nɲuú dɔóle ɲsóódaá. A nyáálá bilé bité, na ngónɪ nvu ma.»²² Afobú ceení waanɪ bilé né, nge waazóo kaanɲá ɲdée defee káma ɲbá ɲgéere dɔóle-dóo.

²³ Nge Yeésu woódó ɥwanbaaráa sɪsɪ: «Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ bínlám káále na dǒǒle-dǒo iyuú. ²⁴ Máádásɪ ménveerím mí sɪsɪ bívéyɪ raakúm káále sɪsɪ kɪsɪsɪnǎ ɥjǒwɔ bǒyǒ bɪtála dǒǒle-dǒo ɪsɪsɪ -daá.» ²⁵ Wanbaaráa waaní bilé né, nge bɪbá bilá we bití: «Bilé né weení wónyúú kɔ léédɪ ɪsɔǒ-jǒ?» ²⁶ Nge Yeésu weebéém we ɪtǒ we sɪsɪ: «Wenbí ɪráa tánbíɪzɪ né, bívéyɪ ɪsɔǒ káále.» ²⁷ Nna ge woódó Yeésu sɪsɪ: «Ǹǒǒ dǒéyéle bírɪɲa difú nya né, nɲíní ge dǒndenáa?» ²⁸ Nna ge Yeésu woódó we sɪsɪ: «Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ dǒúúlɪnya kífalɔǒ ɪsɔǒ sɪ ɪlá né-daá, wónjǒwɔ ɪdéé asicé kowuro-gbelé-daá né, mínyǒǒ wenbá mííwú ma né dǒdǒ mínjǒwɔ kowuro-gbelá fuú na náále-daá ɪfɔsná agó fuú na náále. ²⁹ Nge bilé ge weení rɪɲa weyéle dǒézi, koobɪya abaaláa, aláa, caáwɔ, kǒwɔ, bíya yáá fǒǒ máyɪdǒ-ro né wóngoyúú bídéé nɪnǒwá na ɪtásɪ iyuú weezuú kíǒndem né. ³⁰ Amá dǒabata wenbá leleedǒǒ bedéé nɪbááwɔ né bǐngbɪrɪ; bɪka dǒabata wenbá beegbɪrɪ leleedǒǒ né, bete nɪbááwɔ.»

20

¹ «Ibée wenbí bǐngɛzɪnǎa né: Ǹaána-dǒo naáɔ waalɪnǎa tééré-tééré sɪ ɪcǎa tɪmɛ-landǎa balá yɪ tɪmɛɛ ɪdéé viinyi^a fǒǒ-daá. ² ɪna tɪmɛ-landǎa baanmǎtɪ bɪsǎa sɪsɪ wɪɛ ɪmǒ wénverɪ bǎa weení wɪɛ tɪmɛɛ liideé. Nge weyéle bedéé tɪmɛɛ lám viinyi fǒǒ-daá. ³ Tééré kéréfu kéeníire waadálɪ né, nge waana nebére dǒdǒ bazɪɲée wǒnǒǒ-daá badánlam neǒére, ⁴ nge woódó we sɪsɪ: Mínyǒǒ dǒdǒ ibǒ médéé viinyi fǒǒ-daá ɪkála tɪmɛɛ. Ménverɪ mí wenbí bínbǒzɪ né. ⁵ Nge belé beedéé. Idaawǒ na kéréfu natúdǒozo dǎanɪɲa waadálɪ né, nge waadálám bilé nǒǒ. ⁶ Ǹaanɪɲa-ro kéréfu natónǒwá ge waadálɪ. Nge woódómǒonǎ tɪmɛ-landǎa nebére kadǒǒ-daá. Nge woobǒzɪ we sɪsɪ: wé ro ge dǒo tééré mízɪɲée ɲna bɪka míǒánlam neǒére? ⁷ Nge belé boobúsi yɪ sɪsɪ: "Naáɔ tǒkpǒǒ dǎa sɪsɪ dǒibo dɪlá yɪ tɪmɛɛ." Nge woódó we sɪsɪ: "Mínyǒǒ dǒdǒ ibǒ médéé viinyi fǒǒ-daá." ⁸ Ǹaanɪɲa waalá né, nge fǒǒ-dǒo waayáa ɪdéé tɪmɛ beɛɲɪɔ ɪtǒ yɪ sɪsɪ: "Yaa tɪmɛ landǎa bɪka nǒjéle bǎa weení ɪdéé wɪɛ tɪmɛɛ liideé. Baazɪnǎ wenbá bɪigbɪrɪnǎ we né bɪka ndɛzɪnǎ wenbá baadǎa né." ⁹ Wenbá baabáazɪ tɪmɛɛ dǎanɪɲa kéréfu natónǒwá né bǒǒǒnɪ. Nge baamɔ wɪɛ tɪmɛɛ liideé. ¹⁰ Bɪdǎla wenbá baadǎa né, bǒjǒǒ sɪsɪ bánmǔsɪ bɪɛzɪ baaganǎa, amá beɲ dǒdǒ baamɔ wɪɛ tɪmɛɛ liideé ge. ¹¹ Baamɔ ye né, bánɲmɪɪdɪnǎa dǎána-dǒo sɪsɪ: ¹² "Bana dǒ beegbɪrɪ bǒkǒnɪ né, áwa kǒdǒm ge baalá tɪmɛɛ, nge nyénverɪ dǒǒ wenbá dǎalá tɪmɛɛ na fifini wɪɛ rɪɲa né dǎna we dǒyɪ-dǒyɪ?" ¹³ Amá dǎána-dǒo woobúsi badaá kǒdǒm sɪsɪ: "Mǒdǒndɪ mǒdǒmúúli nya! Ǹááwónɲmǎtɪ bɪsǎa sɪsɪ wɪɛ tɪmɛɛ liideé ge ménverɪ nya! ¹⁴ Mɔ nyédéé wɪɛ tɪmɛɛ liideé bɪka ndéé. Ménverɪ nyána tɪmɛ-landǒ méégbɪrɪ mǒngbǒǒ yɪ né dǒyɪ-dǒyɪ. ¹⁵ Bɪdafa ma nɪbááwɔ sɪsɪ málanǎ médéé dǒǒle wenbí mǒzǒléé né? Yáá máalá waaganǎa kazǒǒ né ge nyánlɪ sǒzɪ?" ¹⁶ Bilé ge wenbá beegbɪrɪ né bǒngǒnɪ bete nɪbááwɔ bɪka wenbá beede nɪbááwɔ né bekpɪrɪ.»

¹⁷ Yeésu wángbǎa Yerusalém né, nge waalɪzɪ fuú na nǒwǒle fǒǒlǒǒ ɪna we bánɲɲé bɪka wénveerím we sɪsɪ: ¹⁸ «Iwélesi ma kazǒǒ, dǎngbǎa Yerusalém. Bánǒbǎa becéle sarásɪ landǎa kǒbǒnǎa na na bakɔ ɪdǒm bǒtǒ sɪsɪ bǎkú yɪ ¹⁹ na bǒkpǒǒ yɪ becéle wenbá baasɪ ɪsɔǒ né sɪsɪ bǎmǒɲ yɪ, bamá yɪ, baká yɪ déni abelí-akǒǒ-ro, amá wé náádǒozo wɪɛ ifé ɪlɪ ɪsɪdǎa-daá.»

²⁰ Nna ge Zebedée biyaalɪnǎa ɪǒǒ woogódúú Yeésu-jǒ ɪna ibɪya. Nge woozóm waazǎ-daá sɪ ɪbǒzɪ yɪ nabǒɔ. ²¹ Nge Yeésu woobǒzɪ yɪ sɪsɪ: «Wé ge nyǒzǒléé?» Nge woobúsi yɪ sɪsɪ: «Mǒzǒléé sɪsɪ nyédéé kowúrǒǒ-daá, nǒjéle mébiyaalɪnǎa nǒwǒle bana badaá kǒdǒm ɪcǒǒ nyánǒnɪ kíǒíwú-ro, waaganǎa nyánǒnɪ nɪbɪwǒ-ro.»

^a **20:1** 20.1 Viinyi kée fǒǒǒǒ bǎnnǎa ke ɪsɪyáéélɪ laadǒǒ-daá né ge; kǎndǒsɔ sékɪra ge, bɪka bánlanǎa kebiya solóm.

²² Yeésu woobúsi sɪsɪ: «Míɪsɪ wenbí mínbɔɔzɪ né. Mínbuzɪ ɪnyɔɔ wahála kagbɔɔ wenká sɪ mɔnyɔɔ ke né?» Nge boobúsi yɪ sɪsɪ: «Íɪn dǎnbuzɪ.» ²³ Nge Yeésu woɔdɔ we sɪsɪ: Mínnɔɔ máwahála kagbɔɔ, amá a bɪga weení ɪɔɔ mánóónɪ kíǰiɪwú yáá nɪbɪwɔ-ɾɔ né, bɪdekée móó mánváa kɔ bilé bɪdée adá. Wenbá majaa waagbíɪrɪ ye ɪsɪ né ge sɪ bafa ye.» ²⁴ Wanbaaráa fuú baaganáa waanɪ wentí nɔwóle bana bónbɔɔzɪ né, nge beeyeená we baaná. ²⁵ Amá Yeésu waayáa we ɪtɔ we sɪsɪ: «Mínyɪ bilé sɪsɪ yíriwa-dée wúrowá wánnaazɪ bedéédɪ-daá ɪráa ge na bedée yíko bɪka kóbɔnáa belé bánwɪlɪ we boǰónɪ. ²⁶ Amá mínyɔɔ né, bɪɔbɔɔzɪ bilé mílówótáá. Hálɪ a bɪgée sɪsɪ mídáá naárɔ sɔolée ɪbɪsɪ kóbɔnɪ mílówótáá, ɪbɪsɪ mídée bɔwotá-dóo, ²⁷ bɪka a mídáá naárɔ sɔolée ɪbɪsɪ kaǰaa níni, ɪbɪsɪ mídée yomí. ²⁸ Bilé ge tokónɪ sɪsɪ balá yɪ bɔwotá. Amá woɔgónɪ ge sɪ ɪlá ɪráa bɔwotá bɪka ɪkpɔɔ iweezuú ɪférená ɪráa zamóo-dée kɪmére na boyuú léédɪ.

²⁹ Baalɪ Yerikóo téédɪ-daá né, zamóo kóbɔngɪ woovu Yeésu. ³⁰ Njema nɔwóle ɔɔɔ níbááwɔ-jɔ ge baanɪ sɪsɪ Yeésu wéndɛe kɔ né, nge baabáázɪ agogo sɪsɪ: «Kóbɔnɪ, , nɪ dǎgɔnyomí.» ³¹ Nge zamóo wónɔwɔwɔ we sɪsɪ bósu tóm. Amá bɪdée sáátɪ ge belé baabá bónɔgóó bɪnjaarí sɪsɪ: Kóbɔnɪ, , nɪ dǎgɔnyomí!» ³² Nna ge Yeésu waazɪɪ ɪyáa we ɪtɔ we sɪsɪ: «Wé ge mízɔolée sɪsɪ mála míí?» ³³ Nge bɔɔdɔ yɪ sɪsɪ: «ǰádúɔ, ǰózɔolée ǰáázá ifulú.» ³⁴ Bulá Yeésu kɔnyomí né, nge weedekiná baazá. Nna-nna ge baabáázɪ náa; nge baagɔrɔ bofu yɪ.

21

¹ Sáátɪ wenkɪ baajɔoná Yerusalém sɪ batála Betɪfagée tɛe-biiyá Oliviyée tíɪnɪ bóu fárándɪ né, nge Yeésu weedíri nɔwóle, ² iféeri we sɪsɪ: «Ibó tɛe-biiyá kɔwe míízá-daá né-daá; mínnáa baadɪ kpangbɔɔ aló na kobú; ɪbódi sɪ ɪkɔná ma. ³ A naárɔ waanmáti mí natírɪ, ɪbúsi yɪ sɪsɪ: ǰádúɔ sɔolée sɪ. Bánjám beyéle ɪkédééna sɪ.» ⁴ Bulá bilé ge na wentí waanmáti sɪsɪ: ⁵ «Ivéeri Sɪyóónɪ aléere sɪsɪ: bee, nyédée wúro kegerɛɛ nyójɔ.

ɪjɔɔ ǰɔyɔyɔɔ bɪka ɪɔjɔóna kpangbɔɔ aló

na kobú, fónɪ kɔpɪndɛ bónjɔwɔ ɔe né ǰibú» né ikóodi. ⁶ Nge wanbaaráa woobó bakála wenbí nóó Yeésu waanmáti we né. ⁷ Bɔɔgóná kpangbɔɔ na kobú; nge baalízɪ bedée kúsúúdi batɪnɪ sɪrɔ Yeésu ɪkpa ɪɔɔ. ⁸ Nge ɪráa ǰabata bɔwe zamóo-daá né, bɔɔɔ bogúsúúdi níbááwɔ-ɾɔ; nebére waajáa ɔkó bɔlo níbááwɔ-ɾɔ. ⁹ Zamóo kɪwe waazá-daá na kɪwe ɪwóró né wónɔgó sɪsɪ: «Sám mɔóna kɔ ! Isóo ɪǰɔ weení ɪgerɛɛ na ɪmó Isóo ɪyíǰe-daá né alɪbáraka! Bása Isóo ɪsódáá bílɪ-bílɪ. ¹⁰ Yeésu waazúɔ Yerusalém téédɪ-daá né, nge téédɪ-daá rɪɲa woodulú bɪka ɪráa wónbɔɔzɪ sɪsɪ: «Weení ge ɪró ceení?» ¹¹ Nge zamóo woobúsi sɪsɪ: «Andébi Yeésu, Nazarétɪ tɛe-biiyá kɔwe Galíleya laadóo-daá né níni ge.»

¹² Bilé bɔwóró ge Yeésu waazúɔ Isóo-dée ǰaána-daá ɪǰɔ wenbá rɪɲa bánjám yáá bánmóɔ kpɪná nna né. Weenedí liide-geeraa-dée tébírɪwá na avówa kófólómé yanǰáa-dée kpelásɪ. ¹³ Nge woɔdɔ we sɪsɪ: «Baanmáa Isóo-dée tóm tákarɪǰá-daá sɪsɪ: "Sɪ bayáa máǰaána ge sɪsɪ Isóo séedɪ ǰaána", amá mínyɔɔ míɪbɪsɪná ke ɲmɪláa ǰaána.»

¹⁴ Nge njema na nɔvɔ-dɪnáa woogódúu Yeésu-jɔ Isóo-dée ǰaána-daá, nge waawáázɪ we. ¹⁵ kóbɔnáa na baana bíti-timé Yeésu waalá né na nɲínɪ bíya wónɔgó sɪsɪ: "Sám mɔóna kɔ " Isóo-dée ǰaána-daá né, nge beeyée baaná.» ¹⁶ Nna ge bɔɔdɔ Yeésu sɪsɪ: «Nyáánɪ wentí bánɲmatí né?» Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Íɪn, ketengere mídákalatá wentí baanmáa Isóo tóm tákarɪǰá-daá sɪsɪ: "Nyáálá hálɪ bɪkpedína bíya

kúmuwá na afólomáa wánzám nya" né?»¹⁷ Nge Yeésu waalí tээdi-daá iyéle we rína idээ Betaniya ikódoo.

¹⁸ Kiivé téeré waalí wángabísi tээdi-daá né, nge nyóosi waalá yi. ¹⁹ Waana fiigiyée tiwó nakírí níbaáwó-jó né, nge woodúu kijó, amá idoyuú nabóro asée fáadi riké. Nna ge wóodó ki sisi: «Ketengere ndándadóo bíya.» Nna-rína ge fiigiyé tiwó waawíli. ²⁰ Yeésu-dée waana bilé né, nge bilá we bití bóndóm sisi: «Nhiní ge bilá ge rína-rína kina tiwó waaján kiwíli?» ²¹ Nge Yeésu woobúsi we sisi: Ménveerim mí toovonúm sisi a mívá toovonúm bika mídálá sika, bidékée wenbí máalá fiigiyée tiwó né biriké ge si ilá, amá báa míidó bós kina sisi: "Kpezí nyádi rína nzála tenkú-daá", bínlám bilé. ²² Wenbí ríña si íbóosi solóndi-daá na toovonúm fáa né, mínnyúu bi.»

²³ Yeésu waazóu né, kóbónáa na woogódúu ijó sáati wenki wánwíli né botó yi sisi: «Na yíko wenki ge nyánlanáa tímé ana? Nge awé waavaná nya yíko kím?» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Móó dódó mónbózi mí tóm kódomí kóm; a míibusí ma ti, móó dódó ménveerim mí weení waava ma bidée yíko né. ²⁵ Weení weegédíriná ikóni ilíri iráa lím-daá isó we túúbá lím? Isó yáa iráa?» Nge baalaná damá sáawóra botó damá sisi: «A dódó sisi Isó, wóndóm dāa sisi ngbaalá mídálá yi yarađá. ²⁶ A ngó dódó sisi iráa, zamóó ténýeli dāa kama baríña beedézi sisi Yaayá kée ge.» ²⁷ Nge boobúsi Yeésu sisi: «Đadátíli weení weegédíri yi né.» Nna ge Yeésu dódó wóodó we sisi: «Móó dódó medénveeri mí yíko wenki mánlanáa tímé ana né.»

²⁸ «Mínmaazi sisi wé tóm tuna tiró? Iró naáru wená na bíya abaaláa nowóle. Wogódúu kađaa ríni-jó né, nge wóodó yi sisi: "Mebiyaaló, sinje bo viinyi fóo-daá ngála tímére." ²⁹ Ilé woobúsi yi sisi: "módónbolí." Bowóro né, nge waalá mányi lé ikóru idээ fóo. ³⁰ Caawó woogódúu siile ríni-jó né, nge wóodó yi tóm kódomí tímí nóó. Nge ilé woobúsi yi sisi: "Mónbodé baabá", amá idobó. ³¹ Beléeni bolowótáa, weení waalaná bajaa-dée soolím?» Nge boobúsi sisi kađaa ríni. Nna ge Yeésu wóodó we sisi: «Ménveerim mí toovonúm sisi na wásangaríwá wéndée mí níbaáwó -daá. ³² Kama wóogóni iwíli mí níbaáwó toovonúm ngi amá mídálá yi yarađá. Amá tikée musáa na wásangaríwá waalá yi yarađá. Mínyóó né, na biríña míina bilé né, mídálá túúbá ilá yi yarađá.

³³ «Iwélesi tóm-geezire nedere dódó. Fóo-dóu naáru wooduu ná viinyi tiyísi, nge waalá károo imilná iwó, íbaa lénlé bánnyaazi viigni bíya né, ima lénlé feredāa wónjowóu na befere né buwóro. Nge wóogbóo fóo kém icéle wenbá bánvarím viinyi né bika idээ níbaáwó. ³⁴ Viinyi bíya korí-dée sáati waadala né, nge weedíri idээ bówotá-dínáa wenbá bánvarím viinyi né bojó sisi bóbo bakámu umó idээ bókógóna umó.^a ³⁵ Amá wenbá bánvarím viinyi né, beegbí idээ bówotá-dínáa. Baabá bamá kódomí, nge baagu naáru, bika boyóo naaru bó isí. ³⁶ Nge fóo-dóu weedétíri bówotá-dínáa nebére. Belé bódóo becezi kađaa ríba. Wenbí nóó baalá kađaa ríba né ge baadalám we. ³⁷ Kegbiirinóo-dée né, fóo-dóu weedíri ibiyaaló. Ilomaazé-daá sisi: "Bándóu mebiyaaló girímá." ³⁸ Amá wenbá bánvarím viinyi né, baana biyaalóu né, nge bódó damá sisi: «Tíibi-dóu nbilé! Igóni! Đíkó yi bika dikpóo tíibi.» ³⁹ Nge beegbí yi balúná viinyi fóo wóroo bakágó. ⁴⁰ «Bilé né, a viinyi fóo-dóu wóogóni, nhiní ge wánlám wenbá bánvarím viinyi né?» ⁴¹ Nge boobúsi yi sisi: «Wényélii bako kánnyaádi-dínáa bem, idánnu bagonyóm, na ikpóo viinyi fóo icéle wenbá bánvarím viinyi né kifaláa. Na a viinyi bíya korí waadala, belé bókógóna idээ.» ⁴² Nna ge Yeésu wóodó we sisi: «Ketengere midákala tá baanmáa Isóo-dée tóm takaridá-daá sisi:

"Bóore wendé maaráa weegizi-dé né,

^a 21:34 21.34 Yahúúqúwá-dée né, a iró weejéle naáru iwóo wánvarím, bínbí né, bandarí ge.

ḍīb̄is̄iná conboure-daá b̄óore

Dádóo Isóo waala ná bilé.

Mááde kóbóni ge bigée d̄áa." ⁴³ Ménveerim míi sisi: B̄or̄ozí, b̄enleé mijó becéle yiri nakiri wenkí kínlám lakási kazóo nízi né. ⁴⁴ [Weení irīna si isála b̄óore d̄im̄ d̄ir̄o né, wánb̄óori, a ngó d̄izála weeni-ro né, d̄innam̄ yi.] ⁴⁵ kóbónáa na baan̄i tómwá Yeésu weegéézi né, baadl̄i sisi b̄odóm ge wán̄matí. ⁴⁶ Baajáa si bakpa yi, amá baan̄i zamóo-dée n̄ndaáre, káma zamóo d̄ókiná sisi Yeésu kée ge.

22

¹ Nge Yeésu waadán̄m̄ati we na tom-geezire sisi: ² «Wenbí b̄engeezínáa né ndó: Wúro naár̄u waayaa ná d̄iina ibiyaaló-dée hiije-ro. ³ Nge weediri idée b̄owotá-dináa sisi bóbo bakáyaa wenbá bayáa we d̄iina né. Amá belé beegizi kondé. ⁴ Nge weedetiri b̄owotá-dináa kífaláa sisi bóbo beféeri wenbá bayáa we né sisi: "Máágb̄iri kid̄im̄, máágo médée náani abaaláa na mán̄ón̄di kpiná ajóo n̄m̄ né. Bir̄īna biizúluki. Igóni hiije-dée d̄iina." ⁵ Amá belé badatán̄b̄is̄iná laakáari. Báa weení weed̄ée ge in̄iná idi. Nebere weed̄ée b̄owó-daá, nebere id̄ée bedée kiyaku. ⁶ Nebere belé beegbi b̄owotá-dináa banáazi we b̄ika bak̄u we. ⁷ Wúro weeyée baaná, nge weediri idée sójawa bakágó iráa-góoráa bem̄, b̄ika bedéézi bedée téedi nimini. ⁸ Nge wóodó idée b̄owotá-dináa sisi: "Hiije-dée d̄iina waagb̄iri, amá wenbá baayáa we d̄i né, badatála bedi ki. ⁹ Bilé né, ibó níbaadará ikáyaa wenbá r̄īna si ina we né sisi bókoni bedi hiije-dée d̄iina." ¹⁰ Nge idée b̄owotá-dináa waal̄i níbaani-daá botúuzi wenbá r̄īna baana né, kazóo níba na badaavé né. Nge iráa woozu hiije d̄aana-daá.

¹¹ Wúro waagáz̄u si ibéem wenbá baagáyaa we né, nge waana iró naár̄u badaá; id̄e idosúu hiije tóko. ¹² Nge wóodó yi sisi: "M̄od̄ondi, n̄in̄i ge nyáálá ngáz̄o cé b̄ika nyévéyina hiije tóko?" Iró ceení tana kítómti. ¹³ Nge wúro wóodó idée b̄owotá-dináa sisi: "Ivóki in̄ózi na in̄vó ikpóo yi ilo temeenuú-dáa aso. Nna ge wénwii id̄e mányi lé." ¹⁴ Toovonúm, iráa d̄abata ge baayáa, amá cóko ge si balizi.»

¹⁵ Nna ge woobó bakála saáwóra n̄in̄i bayí Yeésu n̄ó-jó na in̄m̄ati na bobúu yi kodoká né. ¹⁶ Nge beediri bedée na Eróodi-dée -daá iráa sisi bóbo beféeri Yeésu sisi: «Kóbóni, d̄anyi sisi toovonúm ge nyán̄matí b̄ika nyán̄w̄il̄i Isóo-dée níbaáwo na toovonúm, ngó bilé ge ndánni naár̄u n̄ndaáre b̄ika ndénb̄em̄ná iró izá-daá na in̄m̄ati. ¹⁷ Bilé né, feeri d̄áa wenti nyán̄maazi tóm tina tir̄o né: "B̄īva níbaáwo yáa bidafa sisi d̄ifere Róoma wúro kóbóni lampóo?" ¹⁸ Amá Yeésu nyi bedée loni-ro né, nge sisi: «Munáávikíwá bana! Wé-ro ge m̄in̄ȳim̄ ma kodoká? ¹⁹ Iw̄il̄i ma lideé m̄in̄verenáa lampóo né.» Nge baaw̄il̄i yi lideé j̄it̄o kóq̄om̄ú. ²⁰ Nge Yeésu wóobózi we sisi: «Weení koj̄o na yid̄e ge kor̄o?» ²¹ Nge boobúsi yi sisi: «Róoma wúro kóbóni ge.» Nna ge Yeésu wóodó we sisi: «Ijéle Róoma Wúro Róoma wúro-dée níbi b̄ika icéle Isóo Isóo-dée níbi.» ²² Yeésu wóodó bilé né, nge b̄ibá b̄ilá we bití bed̄ée beyéle yi.

²³ Bidée w̄ire d̄im̄, -dináa wenbá b̄ondóm sisi né, boogóduu ijó b̄obózi yi sisi: ²⁴ «Kóbóni, wóodó sisi a iró abaaló talóro ge waazi, igoobú wóngb̄ow̄ú leelú na ilóro biya babisi koobúu waazi né idée biya. ²⁵ Ngó d̄óo d̄éd̄ée, koobiya lobe wená. Kad̄aa n̄ni weení wóogb̄óo aló né waazi, n̄in̄náa idalóro né, inewú wóogb̄óo leelú, ²⁶ bilé ge b̄ulaná s̄ile n̄ni na toozo n̄ni h̄al̄i lobe n̄ni. ²⁷ Bar̄īna baazi wóró né, nge leelú d̄ud̄o waazi. ²⁸ Tóo, n̄in̄náa bar̄īna bogb̄óo yi né, w̄ire wendé isid̄áa si befé bilé né, badaá weení ge leelú waaló?» ²⁹ Yeésu woobúsi we sisi: «M̄īwe yis̄iti-daá! Káma míisi Isóo-dée tóm tákarad̄a belenté idée yiko. ³⁰ Isid̄áa wénvém̄ né, aláa na abaaláa b̄odón̄okp̄ow̄o d̄amá. Amá b̄ón̄jow̄ú ge nyazi isóodáa. ³¹ B̄īga isid̄áa-dée fém tóm né, midákála Isóo-dée tóm-daá baan̄m̄aa sisi: ³² «Móo ge Ibrahim̄ na Isaaka

na Yaakúbu bedée Isóo né? Idekée ɪsɪdʒáa-dée Isóo, amá weezini-dɪnáa dée níni ge igéé.»³³ Zamóo waanɪ bilé né, nge ɪdée wɪlɪ waalá we bití.

³⁴ waanɪ sɪsɪ bilé ge Yeésu waagá tóm né, nge boodúuzi dʒamá. ³⁵ Nge badaá kóɟom weení igéé né sɪ ɪyí Yeésu kɔdɔká né, wɔɔbóózi yi sɪsɪ: ³⁶ «Kóbɔní, Mará-daá wendé ge kóbɔndé?» ³⁷ Yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Nyónzɔólí Nyádóo Isóo na nyéwɛnbiré rɪŋa na nyégézeŋa rɪŋa na nyólomaazé rɪŋa.» ³⁸ Mará-daá kóbɔndé nbulé, dɪnáa kaɟaa ndé. ³⁹ Kóbɔndé sílɛ ndé dɪlɪ dɛ né ndó: «Nyónzɔólí nyórɔwó nyazi nyádɪtɪŋa.»
⁴⁰ Mará amó alééní ge -dée Mará na andébiwá-dée wɪlɪ telesééna.

⁴¹ tuuzée bilé né, nge Yeésu wɔɔbóózi we tóm ⁴² sɪsɪ: «Wentí ge mínmaazɪnáa ? Weení biyaaló ge igéé? Nge boobúsi yi sɪsɪ: «Dáwɔɟa biyaaló ge igéé.» ⁴³ Nge Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Bulá nɣíní ge Kezeŋa dʒacɪrɪ-cɪrɪ nɣa waanmatɪná yi ɪyáa Lɛeró sɪsɪ "Mádóo". Káma wɔɔdó ge sɪsɪ:

⁴⁴ «Dádóo wɔɔdó Mádóo sɪsɪ:
Cɔɔ mégɪdʒiwú-ro

Hálɪ mandɔ nbádʒaanáa nyánɔvó-de.»

⁴⁵ «A bilé ge waayáa yi sɪsɪ "Mádóo", bulá nɣíní ge igéé ibiyaaló dɔɟɔ? ⁴⁶ Badaá naáru toyúú tóm-bú ibúsi. Bidíŋa-ro ge naáru tokúti ɪbóózi yi tóm.

23

¹ Bilé bɔwóró ge Yeésu waanmatɪná zamóo na

² sɪsɪ: « na bánlɪzɪ kɔ Múúsa-dée kutoluú. ³ Bilé né, ɪlá bɪka ifu wentí rɪŋa bánɣmatí míi né, amá ɪkámáázɪ balakási. Káma badánlam wentí bánɣmatí né. ⁴ Bónvɔkí sɔótɪ yíni níndɪ bándɪni ɪráa faamɪni-ro, amá bem badɪtɪŋa bedéndendekiná tɪ na níiká basɪná we. ⁵ Bánlám balakási rɪŋa ge sɪsɪ na ɪráa ɪna we. Bɔrɔɔzɪ né, bóngbɔwóɔ tɔná bátawá^a bándám benyé na banóózi-ro; bɪka bónzuú kpáyɪwá tɪwená kpéédɪ kɪbíízɪtɪ né^b ⁶ Kóbóo-dɪdáare ge bɔɔzólɪ cɔwóɔ dʒínawá-daá na , ⁷ bɪka bɔzɔléé ɪráa wónɟɔzɪ we bɛnzeé we né, bɪka bánɣáá we sɪsɪ «Isóo-dée tóm wɪlɪdʒáa kóbɔnáa» zamóo-daá. ⁸ Bɪga mínyóó né, ɪkósóólɪ sɪsɪ báyaa míi sɪsɪ Isóo-dée tóm wɪlɪdʒáa kóbɔnáa, káma Isóo-dée tóm wɪlɪdʒó kóbɔní kóɟom ge míwená, bɪga mírɪŋa né, koobɪya ge mígéé. ⁹ Ikáyaa naáru ade laadóo-ro sɪsɪ míjáa, káma Caawó kóɟom ge míwená, ɪnáá Caawó ɪwe ɪsódáá né. ¹⁰ Ikéyéle bayáa míi sɪsɪ "Níbáádeeró", káma Níbáádeeró kóɟom ge míwená, ɪnáá . ¹¹ Mídáá kóbɔní ɪbɪsɪ mídée bɔwɔtá-dóo. ¹² Weení ɪrɪŋa wángbaazɪ ɪdɪ né, béndisɪ yi, bɪka weení ɪrɪŋa wéndisɪ ɪdɪ né, bánɣbaazɪ yi.

¹³ Nbusú dʒamáana míi na munáávikíwá. Míndóo ɪráa wɔnɔó. Mídítɪŋa mídánzɔɔ, ngó mídénɣélɪ wenbá bɔzɔléé né basóo.

[¹⁴ Nbusú dʒamáana míi na munáávikíwá. Mínléé leeláa-jó wenbíyóo rɪŋa bɔwená né, bɪka mínlám solónɪ kɪbíízɪtɪ dɔɟɔ na bana míi. Bɔrɔɔzɪ ge mídée tóm fɔnáa wánbáázɪ bulá dóni.] ¹⁵ Nbusú dʒamáana míi na munáávikíwá. Míndʒéé níbááni báa lé tenkú-ro na ade laadóo-ro na sɪsɪ iyuú naáru ɪlá túúbá. Na a míiyúu yi, ɪbɪsɪná yi nímini ɪró ɪdée-ndɪ waagɪlɪ míi nabóle né. ¹⁶ Nbusú dʒamáana míi níbáadeeráa njema wenbá míndóm sɪsɪ: "A ɪró woɔɟuuná bɪdekée tóm, amá a ɪró woɔɟuuná Isóo-dée dʒáana-daá siká, asée waalá wentí woɔɟuuná sɪsɪ wánlám né. ¹⁷ Kɔjɔú féyí-dɪnáa njema míi. Ngbetii waagɪlɪ ná ge ye? Siká yáá Isóo-dée dʒáaná wenká keeyéle ge siká waabísi Isóo-dée nbi né? ¹⁸ Míndɔtóm dɔɟɔ sɪsɪ: «A ɪró woɔɟuuná , bɪdekée tóm, amá a ɪró woɔɟuuná saróo baalá batɪni kɔrɔ né, asée waalá wentí woɔɟuuná sɪsɪ wánlám né. ¹⁹ Njema bana! Ngbetii waagɪlɪ ná ge ye? Saróo yáá kayaalandé wendé

^a 23:5 23.5 Yahúúɟúwá-dée, tɪdʒáa ge bánɣmaá Isóo-dée tóm bándóo. ^b 23:5 23.5 Yahúúɟúwá-dée, kpéédɪ wánwɪlɪ kɔ sɪsɪ ɪró fóo Isóo-dée Mará.

diiyéle ge saróo waabísi Isóo-dée níbi né? ²⁰ Bilé né, idilí sisi weení wooduuná né wooduuná wenbí ríña bowe díró né. ²¹ Weení wooduuná né, wooduuná wenbí ríña bowe kadaá né. ²² Weení wooduuná Isóo-daá né, wooduuná Isóo-dée kowuro-gbelé na Isóo weení ɔjóo koro né.

²³ Nbusú ɔamáana míi na munáavikiwá. Mínaverí yáázíwá mínlanáa ɔóózi né-dée fuú-ro kóɔɔnbi, bika míngbeenaá wenbí bijaarée né Mará-daá: bile bináábílé: toovonúm fúu, konyonuré na ɔró ɔumná Isóo. Tilé ge bɔmɔóná ɔɔaaná na ɔtási tɔiganáa. ²⁴ Níbaadeeraa njema, mínjetí lím mínlizi bɔɔɔ bika mínnyóo míngbedína raakúm!

²⁵ Nbusú ɔamáana míi na munáavikiwá. Mínyaalí yíka na nɔnyóo wóró bika bidaá na njɔlɔ-gbiná na wenbí mílééná ɔóni né. ²⁶ Faríizi-dóo njem! Yaali yíka-daá naaní na kowóró ɔɔɔ ɔlá ɔaciri-ciri.

²⁷ Nbusú ɔamáana míi na munáavikiwá. Míjɔóo ge nyazi bɔɔláani baavóláazi ti né. A ɔró beéna tɔwóró, tɔjɔóo beemí, amá tɔdaána ɔɔɔáa mowá na kpíná áńɔází né. ²⁸ Bilé ɔɔɔ ge mínyóo, ɔráa ɔzá-daá né, bebeéna míi sisi toovonúm-dínáa, ngó nbéém né, mídaá né, munáafísi na kidaavéeníti riké ge.

²⁹ Nbusú na míi wɔlɔɔáa na munáavikiwá. Mínyóo wenbá mínmaa -dée bɔɔláani bika mínnyóozi toovonúm-dínáa-dée nídi ³⁰ bika míndóm sisi: «A ɔáfónwe ɔájáajaanáa-dée saáti, ɔátátasiná we ɔɔko andébiwá. ³¹ Bilé ge mídítiya mínlizi mídi seriya sisi mígéena wenbá baago andébiwá né bebiya. ³² Bilé né ɔdeézi wenbí míjánaa waabáazi né. ³³ Míi ɔomáa bɔɔzá ana ɔó! Njíní ge si ɔlá na ɔlí azáaba nɔgbamóo naríi-daá? ³⁴ Bɔɔɔzi ge méngediríi míi, asénsi-dínáa na. Míngóo badaá nebére, ɔká nebére ɔéni abelí akóo-ro basí. Mínzuti badaá nebére agbáázá mídeé bika ɔtini bɔwóró ɔlí téédi ɔsós téédi ³⁵ na bika ɔráa toovonúm-dínáa, kɔgbɔo Abilu ɔró toovonúm-dóo háli ngóni Sákári Barasii biyaaló weení mígó yi Isóo-dée ɔaána na sarási yaalandé bɔɔwótáa né bedée azimá-dée nɔgbamóo naríi ití míró. ³⁶ Ménveerím míi toovonúm sisi zaamáani kina kídeé ɔráa-ro ge nbusúwá tím tiriña ɔó si tití.

³⁷ Yerusalém, Yerusalém, nyóo weení nyángóo bika nyónjowóo tɔndínáa bó né, boro njíní-njíní ge móózóóli si modúuzi nyébiya njínáa kondóówu wónduuzi kibíya kigelini-de né, amá nyéégízi. ³⁸ Bilé né, Isóo wándalínáa míi míɔaána. ³⁹ Káma ménveerím míi toovonúm sisi ketengere mídándanáa ma háli wíre wendé si ɔtó sisi: «Sám ɔóóna kɔ weení ɔgereje na ɔádóo yíɔe-daá né.»

24

¹ Yeésu waalí Isóo-dée ɔaána-daá wéndjé né, nge ɔdeé wanbaaráa woogóduu ɔjóo bánwɔlí yi Isóo-dée ɔaána-dée máa-dée kazóo. ² Nna ge Yeésu woódo we sisi: «Mányi sisi míbéena biríña ɔó ya, bidángáa búore ɔɔdínée ɔɔwó-ro. Biríña bínnuudí.»

³ ɔjɔóo olivíyée tíni búu-daá né ge woogóduu ɔjóo fɔɔlɔ-ro bɔbóózi yi sisi: «Feeri ɔáa saáti wenkí si bilá bilé né, na nyédeé kondé na ɔúúlínya koróo-dée seriya.»

⁴ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Iguná laakáari, naáru íketelési míi. ⁵ Káma ɔráa ɔabata wóngóni na máyíɔe-daá, bɔtó sisi: «Móó ge Leeró», na betelési ɔráa ɔabata. ⁶ Mínnú banmáti yóóni tɔjɔóna né, na bolíni nídi tóm. Íkaní nundááre! Bɔmɔóna bilé biríña bitála. Amá bidekéé sisi ɔúúlínya koróo waadalaná. ⁷ Káma yíri wónjoo yíri, wúro iyoo wúro; Farándíwá ndi-ndi-daá nyóosi wánlám, ade iséle. ⁸ Bilé biríña bilé né, bɔjɔóo ge nyazi aló fuwá-dóo-dée nɔnjási kabaazíya. ⁹ Na bayá míi, banaazí míi bika bakó míi. Wenbá ríña baasi Isóo né, bánlizi míi báɔááre máyíɔe-roózi. ¹⁰ Na ɔráa ɔabata ɔbedi toovonúm fáa. Bánlí ɔamá wóró bika balízi ɔamá báɔááre. ¹¹ bobótínáa ɔabata wándóo balí na betelési ɔráa ɔabata. ¹² Kidaavéeníti lám wónɔóo

hálí biyéle iráa tuutuúma-dée soólím ifóo. ¹³ Amá weení wónḡkí ɪdɪ hálí bɪkádóló né, Isóo wénlɛé yi. ¹⁴ Bénveerím dʒúúlɪnya rɪŋa Isóo-dée -dée laabaáaru kífɛngi kɪna, na yíri báa wenkí ɪnɪ kɪsɪ seriya. Bilé bowóró ge dʒúúlɪnya wángoróo.»

¹⁵ «A mígónɪ ɪna "Fórósɪro láálí-dóo" waanmáɪ ɪdóm né ɪkónɪ isúu (weení wángalí né, ɪnɪ bugutoluú kazóo), ¹⁶ bidée sáátɪ né, wenbá bowe Yuudée laadóo-daá né bésé bedée búónɪ-daá. ¹⁷ Weení ɪwe dʒám kʊjʊó-daá dáálɪ rɔ* né, ɪketí sɪsɪ sɪ ɪkpóo ɪgbɪná awe dʒám-daá né. ¹⁸ Weení ɪwe fɔ́o né ɪkabíɪ ɪwóró sɪsɪ sɪ ɪkógbóo ɪdée kpáyɪ. ¹⁹ Nbusú dʒamáa na aláa beyée na fúúzi né, na wenbá bebíya wánmɔzúo we wé amó né. ²⁰ Izólo Isóo sɪsɪ sɪ ise né, bíkasaaná kaanɪŋá sáátɪ yáá fɛezɪre wíre. ²¹ Sáátɪ kɪmí, iráa wánnáa fúkúmsi ketengere badanáa ta sɪ dʒoo dʒúúlɪnya kabaazɪya hálí ngónɪ leledjó né. Ngó bilé ge naáru tándanáa sɪdaká. ²² A Isóo ɪtátúo wé-bíya bem, naáru ɪtábíizɪ ɪcɔ́o weezuú-daá. Amá wenbá waada ɪlɪzɪ we né bɔrɔɔzɪ, waadóo wé-bíya bem. ²³ Bilé né, a naáru wɔɔdó mí sɪsɪ we cé yáá ɪwe lí, ɪkafa yi toovonúm. ²⁴ Káma leeráa bobotɪnáa na andébiwá bobotɪnáa wángoróo balá mamáaciwá kóbɔ́ndɪ na máádéwá na a bɪnjóo, betelɛsɪ bɪkpedína wenbá Isóo waada ɪlɪzɪ we né. ²⁵ Bilé né máábásɪ míɪ.

²⁶ «Bilé né, a beevéeri mí sɪsɪ ɪbée yi tɛwólóo-daá, ɪkobó. Yáá a bɔɔdó mí sɪsɪ ɪbée yi, ɪmósée cé, ɪkáfa we toovonúm. ²⁷ Káma ɪŋɪnáa bɪnnyaláázɪ wɪsɪ yaalɪdɛ́ fáráandí na bɪkólósi sɪ yaazaladɛ́ fáráandí né, bilé ge sɪ bilá -dée kɔndɛ́ wíre. ²⁸ Lénlé wenbí bɪnzím né bowe né, ɪna ge abɛntéwá wónduuzɪ.»

²⁹ «Wé-bíya bem baajɪŋ bedée fúkúmsi wóró né, wɪsɪ-daá, bɪnlám temeenuú; fɛɔ́o-dée dɛnyem tóndolósi, wɪlásɪ wánlɪ ɪsóódáa sɪnzalɪ bɪka ɪsóódáa yíkowá iséle. ³⁰ Na -dée dʒazɪtɪ ɪdʒ ɪlɪ ɪsóódáa, na ade laadóo-rɔɔzɪ yíriwá rɪŋa ɪbáázɪ mɛɛdí bɛnwí. Bánnáa ɪkálíɪná ɪsóódáa ɪmɪndɪ-rɔɔzɪ ɪna ɪdée yíko rɪŋa na . ³¹ Wéngedirɪ ɪdée na dɪgandɪre kóbɔ́ndɛ botúuzɪ wenbá waada ɪlɪzɪ we dʒúúlɪnya gootá natínáázá-daá fúu cé na fúu lí né.

³² ɪgbelemná fiigíyée tɪwó. A bigée kɪdée wiláázɪ waalá siini bɪka fáádɪ wánzúo, mínyɪ sɪsɪ longoré waajóo. ³³ Bilé dʒɔdʒ ge mínyóo dʒɔdʒ, a míɪná wentí rɪŋa máánmáɪ mí né, ɪdlɪ sɪsɪ waajóo, wándálɪ mídʒám wanásɪ. ³⁴ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ zaamáánɪ kɪna kɪdée iráa téndem na bɪrɪŋa máádí dʒó né bitála. ³⁵ Ade na ɪsóódáa wéndelém, amá médée ɪmatɪré téndelém ketengere.

³⁶ Amá naáru waasɪ bidée wíre yáá alowáátɪ. bowe ɪsóódáa né baasɪ cáńfáná Biyaalóo, asée Caáwo riké. ³⁷ Wenbí bilá -dée sáátɪ né nóo sɪ bilaná -dée kɔndɛ́ sáátɪ. ³⁸ Bidée sáátɪ kɪmí, naanɪ na tééwo kóbɔ́ngɪ ɪbáázɪ ní lím ɪdɪ iráa né, iráa wéndjɪ bónnýóo, bóngbowóo aláa bɪka bánváa bebíya hálí wíre wendɛ́ Núhum waazúo né ɪtála. ³⁹ Bideféeri we natɪrɪ hálí lím kóbɔ́nbɪ ɪkónɪ bidɪ barɪŋa. Bilé dʒɔdʒ ge sɪ bilá -dée kɔndɛ́ wíre. ⁴⁰ Iráa nɔwóle we fɔ́o-daá ge na bɪselí kóɔm biyéle sɪle ɪní. ⁴¹ Aláa nɔwóle we bánnam namɪre-rɔ ge na bɪselí kóɔm biyéle lí ɪní. ⁴² Bilé né ivére, káma míɪsɪ wíre wendɛ́ Mídóo sɪ ɪkónɪ né. ⁴³ Mínyɪ bilé sɪsɪ a dʒó-dóo ɪfonnyɪ nuvoowú-dée alowáátɪ wenkí ɪmɪlɔ sɪ ɪkónɪ né, wénverɪ ɪcɔ́oná waazá na ɪmɪlɔ ɪkɔ́kónɪ ɪsúo dʒáana-daá. ⁴⁴ Bɔrɔɔzɪ né, mínyóo dʒɔdʒ ɪgbíɪrɪ mídʒámáa káma sɪ ɪkónɪ né alowáátɪ wenkí míyáadámáa né ge.

⁴⁵ «Weení ge bowotá-dóo ɪzɪzée bɪka ɪgée ɪlɪdʒ ɪgóbɔ́nɪ waazɪ yi wénbɛɛm ɪdʒáana-daá bowotá-dɪnáa-rɔ, bɪka wánváa we kídjím sáátɪ wenkí bɪbóozɪ né? ⁴⁶ A bigée bowotá-dʒúo ɪmó ɪgóbɔ́nɪ waagábɪsɪ, nge wɔɔmɔɔná yi wánlám tɪmɛre wendɛ́ waadʒ yi né, ɪnaa wenbi-niini-dóo. ⁴⁷ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ wánzɪɪ yi kóbɔ́ndɪ ɪdée dʒóle rɪŋa-rɔ. ⁴⁸ Amá a ɪgée bowotá-dóo tɪte ɪní, wóndóm iwenbiré-daá

* **24:17** 24.17 Bɔólóm dʒámɪnɪ belé bedée né, bánlám ge nyazɪ dáálɪ na bama yaagbanádɛ halɪ dáálɪ kɪmí kɪrɔ.

s1s1: "Mágóboní tángábusi ɔasam" ⁴⁹ nge weedjée wánmám ína wenbá tumére-daá né, wéndjii bika ína nyoozáa bónnyoo, ⁵⁰ bowotá-dóo umó idée kóboní wándalí wíre na alowááti wenkí iyaadúona né. ⁵¹ Igóboní wónɔwóo yi na ífere yi munáavikiwá-dée kiverewo. Nna ge wénwii bika wánlám mányi lé.

25

¹ «Bilé né, wenbí bénggezúnáa né ndó: aléewá fuú badatlí ta abaaláa né wóogbooná fitílawá balí weetáháru ketí. ² Badaá noónówá kée laakáaru bumsi-dínáa, bika noónówá baaganáa kée ásénsi-dínáa. ³ Noónówá laakáaru bumsi-dínáa wóogbóo bedée fitílawá né, bedekpedína núm ^a bándóo fitíla-daá né aziya. ⁴ Amá noónówá baaganáa kée asénsi-dínáa, belé beegbedína núm aziya bedée kparábáyáawá-daá. ⁵ Weetáháru tofolí kondé né, dóm waalá aléewá bemí baríja bokpoo dóm. ⁶ Nuvo-lowóre ge ɔugogoore wóowó s1s1: "Ibée weetáháru, líi ísím yi!" ⁷ Nna ge aléewá bemí baríja beevé bángburi bavítílawá. ⁸ Noónówá laakáaru bumsi-dínáa wóodó ásénsi-dínáa s1s1: "Iva ɔáa mídee núm, ɔédee fitílawá wándím." ⁹ Ásénsi-dínáa woobúsi we s1s1: "Aayí. Bídandalí ɔána míi, bilé né ibó yandáa-jó ikámó." ¹⁰ Sáati wenkí beedjée móo né ge weetáháru waadála. Wenbá bángbúri badí baɔamáa né, boovu yi basóo hiije ɔána-daá, nge boodo tará. ¹¹ Bilé bowóro ge aléewá baaganáa waadála bóndóm s1s1: "Kóboní, kóboní bátoló-ɔáa." ¹² Amá woobúsi we s1s1: "Ménveerím míi toovonúm s1s1 máási míi." ¹³ Bilé né, ivere kama míisi wíre yáa alowááti wenkí si ikóni né.»

¹⁴ « ɔɔɔɔ ge nyazi író weení si idée níbaáwo ge waayáa idée bowotá-dínáa italná we idée ɔóole né. ¹⁵ Weejéle kóɔm sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá, naáru sika liidee kákpaná, nge weejéle toozo níni sika liidee nínoówá. Weejéle báa weení biluná idée konkári-ro. Nge weedjée idée níbaáwo. ¹⁶ Weení beejéle yi sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá né, waaján ibó ílaná ye tumére iyuu aliboo sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá. ¹⁷ Sika liidee kákpana-dóo woobó ílá bilé ɔóɔo iyuu aliboo sika liidee kákpiízi ɔóɔo. ¹⁸ Amá weení beejéle yi sika liidee nínoówá né woobó íbáa boowó ade ikpoo idée kóboní-dée liidee umósi náa. ¹⁹ Bowóro kpeteree né, bowotá dínáa bana bedée kóboní waadála, nge waayáa badaá báa weení s1s1 íti yi wenbí waalaná iliidee né. ²⁰ Weení beejéle yi sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá né wóogóni igóboní ízá-daá, nge waazí sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá kífalá íto s1s1: "Kóboní, nyéjéle ma sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá ge, be sika liidee kákpiízi nasíle na nínoówá móoyuu aliboo né ndó." ²¹ Nna ge igóboní wóodó yi s1s1: "Nyáálá kazoo, nyégée bowotá-dóo kazoo níni na toovonúm-dóo; mééjéle nya cóko, nge nyááláná ki tumére na toovonúm né, ménjelii nya tumére kóboníde. Koni mána nya ɔífaáru." ²² Weení beejéle yi sika liidee kákpana né wóogóni igóboní ízá-daá íto yi s1s1: "Kóboní, nyéjéle ma sika liidee kákpana ge, be sika liidee kákpana móoyuu aliboo né." ²³ Nna ge igóboní wóodó yi s1s1: "Nyáálá kazoo, nyégée bowotá-dóo kazoo níni na toovonúm-dóo; mééjéle nya cóko nge nyááláná ki tumére na toovonúm né, ménjelii nya tumére kóboníde. Koni mána nya ɔífaáru." ²⁴ Weení beejéle yi sika liidee nínoówá né, wóogóni igóboní ízá-daá né, nge s1s1: "Kóboní, mányi s1s1 nyégée író weení íjoo káale né ge: Lénlé ndóɔúu né ge nyóngorí, bika nyángóm lénlé ndálára né, ²⁵ biyéle máání nundáare né, móóbóna nyédee sika liidee nínoówá mabáa boowó ade mógbóo ye mamósi náa. Be ye, mééjéle nya nyéliidee." ²⁶ Amá igóboní woobúsi yi s1s1: «Bowotá-dóo títe níni bigaadóo. Nyányi bilé s1s1 lénlé módóɔúu né ge móngorí bika mángóm lénlé mádalára né. ²⁷ Bilé né nyaaboná méliidee nzíi bánki; máágábusi ɔó né, mayaamó méliidee na adée aliboo. ²⁸ Bilé né ílee sika liidee nínoówá

^a 25:3 25.3 Belé bedée né, núm ge bándóo bedée fitílawá-daá budée saáti.

ijó icéle weení ɔwená siká liideé míli né. ²⁹ Káma weení ɔwená né, bándasí yi na iyuu bíbá bídóó, amá weení ɔvéyína né, bénléé wenbíyóó ɔwená né. ³⁰ Biɔga bɔwotá-dóó tite níni ɔmó né, ɔlo yi temenuú-daá aso. Nna ge wénwií ɔlá mányí lé.»

³¹ Sáátí wenkí sɔ ɔkóni ɔdée -daá ɔgána ríɔna né, wónjɔwóó ɔdée kowuro-gbelé ásíce níde-ro. ³² Yíriwá ríɔna wónduuzi waazá-daá. Wándaríi ɔráa níɔnáa wándaríi ɔsíi fééni fɔolúó, namíní fɔolúó né. ³³ Wánzúí fééni ɔgídjiwú-ro, ɔsíi namíní ɔnɔbɔwó-ro. ³⁴ Na wúro ɔtó wenbá bɔwe ɔgídjiwú-ro né sɔsɔ: "ɔgóni, mínyóó wenbá majaa waadɔ míi ɔlɔbáraka né, ɔmɔ kowuro-dóó wenká baagbíiri basíi míi dɔo balám djuúlínya né. ³⁵ Káma nyóósi waalá ma, nge míivá ma kídjím medji; dɔoolóó waalá ma, nge míivá ma lím mɔnyóó, mówe ɔgóni, nge míimó ma; ³⁶ mójóó tunbóóló, nge míizúu ma kpíná; mányaadí né, míizúlu móró; mówe sáraka-daá né, míigóni mójó." ³⁷ Na wenbá baalá ɔsɔo-dée sɔolím né bobúsi yi sɔsɔ: "Dádóó, sáátí wenkí ge dǎáná nya nyóósi wená nya ge dǎává nya kídjím ndi yáa dɔoolóó wená nya ge dǎává nya lím nnyóó? ³⁸ Sáátí wenkí ge dǎáná nya nyówe ɔgóni ge dǎámó nya yáa nyóóó tunbóóló ge dǎózúu nya kpíná? ³⁹ Sáátí wenkí ge dǎáná nya nyánnyaadí yáa nyówe sáraka-daá né dǎózúlu nyóó?" ⁴⁰ Na wúro ibúsi we sɔsɔ: "Ménveerím míi toovonúm sɔsɔ: Báa sáátí wenkí ge míilá mogoobiya bana badaa báa kúmúu naáro né, mójó ge míilá." ⁴¹ Na ɔtó wenbá bɔwe ɔnɔbɔwó-ro né sɔsɔ: "ɔlaná ma bolíni mínyóó wenbá ɔsɔo waalá míi láálí né. Ibó ɔdée nímini ɔdándim ketengere baagbíiri yi basíi na ɔdée zíiniwá né ɔdaa. ⁴² Káma nyóósi waalá ma, míidáfá ma kídjím medji; dɔoolóó waalá ma, míidáfá ma lím mɔnyóó; ⁴³ Mówe ɔgóni, míidámó ma; mójóó tunbóóló, míidósúu ma kpíná; Máanyaádi bika mójóó sáraka, míidóbó ɔsúlu móró." ⁴⁴ Na belé dɔdɔ bobúsi sɔsɔ: "Dádóó, sáátí wenkí ge dǎáná nya nyóósi yáa dɔoolóó wená nya; nyégée ɔgóm yáa nyóóó tunbóóló; nyánnyaadí yáa nyówe sáraka-daá ge dǎadásíná nya?" ⁴⁵ Na wúro ibúsi we sɔsɔ: "Ménveerím míi toovonúm sɔsɔ báa sáátí wenkí ge míidálá mogoobiya bana badaa báa kúmúu naáro bilé né, mójó ge míidálá." ⁴⁶ Na bedée azáaba kídeném né kídaa. Biɔga wenbá bánlám ɔsɔo-dée sɔolím né, belé bedée weezuú kídeném né kídaa.»

26

¹ Yeésu weedé tómwá tina tɔrɔna wílíi né, nge wɔodó sɔsɔ: ² «Mínyi sɔsɔ biɔga wé náále na bedi -dée jíngáarí. Bángbáa becéle na baká yi dɔni abelí akóo-ro.» ³ Nge kóbonáa na wɔodúuzi dǎamá Kayífu, ɔsɔo sarásɔ landó kóboní-dée dǎána-daá. ⁴ Baanmatí baníi dǎamá sɔsɔ bakpa Yeésu súmúu-daá bika bakɔ yi. ⁵ Amá sɔsɔ: «Bíkalá jíngáarí lɔwóre na bokókóni bitulúsi zamóo.»

⁶ Yeésu we Betáaniya téedi-daá Símóóni -dée dǎána-daá né, ⁷ nge aló naáro woogóduu ijó ɔgána kpárabá kazóo ngi kídaa na liideé boné tulaarí. Nge waabíri tulaarí Yeésu kɔjɔó-daá sáátí wenkí ɔlé ɔwe wéndji kídjím né. ⁸ waana bilé né, nge beeyée baaná. Nge sɔsɔ: «Wé-ro ge wɔɔwɔrósi tulaarí bilé? ⁹ Bayaabízí bayá kí liide-boné, bokpóó kiliideé bafa kadanborósi.» ¹⁰ Yeésu waaní bilé né, nge sɔsɔ: «Wé-ro ge mínlám aló ɔmó nɔwóya? Kazóo níbi ge waalá ma. ¹¹ Káma báa sáátí wenkí mína kadanborósi ge, amá bídekée báa sáátí wenkí ge sɔ iyuu mójó míj. ¹² Waabíriná ma tulaarí né, médeé bím ge waajám ɔkpíiri bilé. ¹³ Ménveerím míi toovonúm sɔsɔ báa lé ge sɔ beféeri laabaáro kíféngi djuúlínya ríɔna-daá, bánmatí wenbí waalá né bɔɔɔzíná ɔro.»

¹⁴ «Nna ge fuú na nɔwóle-daá kódom weení bányaá yi sɔsɔ Yudasí Isikariyóo né, weedée kóbonáa-jó ¹⁵ ɔtó we sɔsɔ: «We ge mínváa ma a bígée máágbá Yeésu mejéle míi?» Nge belé beejéle yi liideé gbóó akóosaaláa. ¹⁶ Bídina-ro ge waazóó níbaani na ɔkpa Yeésu icéle we.

17 Kpónó badaḡu kɪ faadɪnɪ né-dée jínɡáárí wíre kaḡaa ńḡe ge wɔɔɡónɪ bobóózu Yeésu sɪsɪ: «Le ge nyózoólée sɪsɪ díkpuɪɪ nya -dée jínɡáárí kíǰíím?» 18 Nge woobúsi we sɪsɪ: «Ibó téédɪ-daá ɲmáánɪ-jó ɪtó yɪ sɪsɪ kóbɔnɪ sɪsɪ: Médée alowááɪ waajúu, nyédée ge mána médée wanbaaráa sɪ díǰi fele ndée-dée jínɡáárɪ.» 19 Nge wanbaaráa waalá wenbí nóó Yeésu waanmáɪ we né bakpíɪɪ fele ndée-dée jínɡáárɪ.

20 Kɪdǰáánɪ né, nge Yeésu na ɪwanbaaráa fuú na nɔwóle boǰjoo sɪ beǰi kíǰíím. 21 Bɔwe béndǰi né, nge Yeésu sɪsɪ: «Ménveerim mí toovonúm sɪsɪ mídáá kóǰom wánýám ma.» 22 Wanbaaráa waazúu kaanɲá, nge bónboozí yɪ kóǰom-kóǰom bángáa ɸamá sɪsɪ: «Dádúu, móó yáá wé?» 23 Nge woobúsi we sɪsɪ: «Mána weení wánýám ma né ɸéndǰi nɪnyóó kóǰomoo-daá.» 24 wéndǰé ńɲɪnáa baanmáa Isóo-dée tóó tákarɪǰá-daá ɪɔ né, amá nbusú na weení sɪ ɪyá yɪ né. A bátálóru bodúu, biyaalá sóńci.» 25 Nna ge Yudási, weení wánýám yɪ né, wɔɔbóózu sɪsɪ: «Móó ge biǰée yáá wé kóbɔnɪ?» Nge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Nyóódó ná.»

26 Bɔwe béndǰi kíǰíím né, Yeésu wɔɔgbóo kpónó, waazá Isóo kɔɔɔ buté né, nge weebelí kɪ icéle ɪtó sɪsɪ: «Imu ɪtóo, módónsoo nbulé.» 27 Bulé bowóro né, nge wɔɔgbóo viinyi biya-dée solóm na kagbóo, waazá Isóo kɔɔɔ buté né, nge weejéle ke ɪwanbaaráa ɪtó we sɪsɪ: «Mírɲa ɪnyóo, 28 káma médée azimá nbulé, bɪnáa kedɲyá azimá bubirɪ ɪráa tutúuma-ro na beǰé we beǰée alaháácíwá né. 29 Ménveerim mí sɪsɪ módónɔnyoo viinyi biya-dée solóm bim hálɪ wíre wendé sɪ mɔdókónyoo solóm kífábi mána mí majaa-dée kowúróo-daá né.» 30 Beedée jínɡáárí yéndiwá basá Isóo buté né, nge baalí beǰée olivíyee tíɪnɪ bóu-daá.

31 Nna ge Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Nuvoowú kɪna kɪdɪɲa, mínzée iyéle ma, káma baanmáa Isóo-dée tóó tákarɪǰá-daá sɪsɪ: «Mángúu ketirú na féeni ɪyá ɸamá fuúre-daá.» 32 Amá a méévé malí ɪsɪǰáa-daá, méndée mí níbááwo mobó Galilée laadóo-daá.» 33 Nna ge sɪsɪ: «Báa barɲa bɛnzée beyéle nya, móó médéńzée ketengere meyéle nya.» 34 Nna ge Yeésu wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Ménveerim nya toovonúm sɪsɪ nuvoowú kɪna kɪdɪɲɪndɲa, naaní na kalúbáawó ɪbóo né, nyónjoolí burɔ nabúdóozo sɪsɪ nyáásɪ ma.» 35 Nna ge wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Báa bɪnbóozí sɪsɪ mána nya ɸɪsí, módónɔm sɪsɪ máásɪ nya.» Nge wanbaaráa baaganáa rɲa ɸɸɸ wɔɔdó bulé.

36 Bána Yeésu boobó bulé hálɪ batála ɸɪdáare bánýáá ɸe sɪsɪ Getsemaanée né ɸɪdáa. Nna ge Yeésu wɔɔdó ɪwanbaaráa sɪsɪ: «Ijóo cé, na mobó lí magázólu Isóo.» 37 Nge weegbedína na Zebedée biyaalɲáa léénɪ. Bɪdée sááɪ ge waazúu kaanɲá bɪka ɪlaakáari kɔráa. 38 Nna ge wɔɔdó we sɪsɪ: «Málaakáari waazúu kaanɲá páá hálɪ bɪnyélii mazí. Ijóo ce ɪɔɔná mízá mána mí.» 39 Nge woodorí ɪdɪ ɪlí bolɪni cóko, nge waabá ɪgɔjúsó ade ɪsólɔ sɪsɪ: «Majaa, a bɪnlám, laná ma bolɪni na wahála kagbóo kana. Amá bɪdekée wenbí mózoólée né ɪláná, wenbí nyózoólée né ɪláná.» 40 Yeésu wɔɔlloo ɪkábisɪ ɪwanbaaráa toozóonɪ-jó né, nge wɔɔmɔɔná we bónǰóm. Nge wɔɔdó sɪsɪ: «A bulé mídábíizɪ ɪɔɔná mízá báa alowááɪ cóko mána mí? 41 Ijóoná mízá bɪka ɪsólɔ Isóo na ɪkasála sitááni-dée kɔdósi-daá. ɪró wená soolím sɪ ɪlá, amá tɔnsoo tafɲya.» 42 Nge woodorí ɪdɪ ɪlí bolɪni cóko síle-dée ɪsólɔ sɪsɪ: «Majaa, a ńdánlaná ma bolɪni na wahála kagbóo kana, nge bɪnbóozí sɪsɪ mɔnyóo ke ge, nyédée soolím ɪláná.» 43 Waadákabɪsɪ ɪwanbaaráa-jó né, wɔɔdómɔɔná we bónǰóm, káma ɸóm caarée we. 44 Nge Yeésu weeyéle we ɪtorí ɪdɪ ɪlí bolɪni cóko ɸɸɸ ɪsólɔ toozo-dée na tóó-bíya kóǰomáa bemí. 45 Nge waagábɪsɪ wanbaaráa-jó ɪtó we sɪsɪ: «míbámáa ɸóm míńveezí! Alowááɪ wenkí sɪ bakpa bayaná alaháácí landáa né waajúu. 46 Iguró! Díǰée! ɪbée, weení wánýám ma né waadála.»

47 Babamáa ɲmatɪre ge Yudási, fuú na nɔwóle-daá kóǰom waadála ɲgána ɪráa fuúre bágána tókobíwá na ɸáázɪ. kóbɔnáa na weegédírɲá we. 48 Yudási, weení wánýám yɪ né, waavónǰeveeri we sɪsɪ: «Weení sɪ meǰírɲi yɪ mezéé yɪ né, Yeésu nbulé.

Igba yi.» ⁴⁹ Nna-ńna ge waanóm ikédèe Yeésu-jó itó yi sɪsɪ: «Méézéé nya kóbóní.» Nge weegbiriki Yeésu. ⁵⁰ Nge Yeésu wòdó yi sɪsɪ: «Mòdòndi, la wenbí nyóógóni lám né.» Nna ge baaganáa woogóduu bakpa Yeésu. ⁵¹ Bínáa Yeésu na wenbá né badaá kòdóm weegbée idée tókobí icsɪ Isóo sarási landó kóbóní-dée bówotá-dóo, nge bujé ilé ɪnɪgbamóo. ⁵² Nge Yeésu wòdó yi sɪsɪ: «Bɪsɪná nyédéé tókobí ndo kídídáare, káma wenbá ríŋa bónyooná tókobí né, tókobí ge sɪ basɪná. ⁵³ Nyánmaazí sɪsɪ mádánbíizí mavíní majaa ikéjéle ma malááyíkawá yooráa tutúúma fuwé fuú na náále na bówóró? ⁵⁴ Bínlám nŋíní na wentí Isóo-dée tóm waanmáti sɪsɪ bɪmóona bilá bilé» né ikóodi?» ⁵⁵ Alowááti kum ge Yeésu wòdó zamóo sɪsɪ: «Míígálí ɪkóni sɪ ɪkpa ma na tókobíwá na dǎází nyazi mégéé ɪráa-góoró? Báa wíre wendé, mójóo -daá ge mánwílí ɪráa Isóo-dée tóm, mídákpá ma. ⁵⁶ Amá bilé biríŋa bilá ge na wentí waanmáa né ikóodi. Nge Yeésu-dée wanbaaráa waaya dǎamá bese beyéle yi.

⁵⁷ Wenbá baagba Yeésu né, bedǎená yi Isóo sarási landó kóbóní kayíifu weení na tuuzéé idée né-jó. ⁵⁸ ilé woovu Yeésu ɪjóna yi bolíni háli sarási landó kóbóní-dée dǎána-daá ɪsós ɪcós ɪna ilé idée bówotá dɪnáa sɪ ɪna nŋíní sɪ bitená né. ⁵⁹ kóbónáa na yahúúdíwá-dée kóbónáa baaganáa wánjáádí sɪ bobuuná Yeésu tóm na baku yi; ⁶⁰ Bodoyuu kúbúunáti na biríŋa ɪráa dǎbata waalízí seríya bobóti nŋi né. Kegbiirinóo ge ɪráa nówóle wògóni ⁶¹ botó sɪsɪ: «ɪró ceení wòdó sɪsɪ: "Mánbuzí mójóo na mabísi mama ke we náádoozo."» ⁶² Nna ge Isóo sarási landó kóbóní waagoró itó yi sɪsɪ: «Nyévéyína natíri sɪ nbúsi wentí ɪráa bana bónbuunáa nya né?» ⁶³ Amá Yeésu sumáa ge. Bínáa Isóo sarási landó kóbóní sɪsɪ: «Na Isóo weezuú-dóo-dée yídè-daá mónbóozí nya sɪsɪ nvéeri-dǎa a nyóo ge , .» ⁶⁴ Yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Nyóódó ná. Biriké wentí sɪ mevéeri mí né ge sɪsɪ sɪná leledó, mɪnáa ɪjóo Isóo yíko-dóo-dée nóoní kíjiiwú-ro. Míndanáa yi wángalunáa ɪsódáa wéngedim nŋmɪndi-ro.» ⁶⁵ Nna ge Isóo sarási landó kóbóní weelerí igúzúúdi^a itó sɪsɪ: «Weegbɛená Isóo. Bidokúti bíbóozí seríya-dóo dǎdǎ. Mííní waanmáti ɪkpeená Isóo né. ⁶⁶ Mɪnmaazí sɪsɪ wé?» Nge boobúsi sɪsɪ: «ɪmóona baku yi.» ⁶⁷ Nge bódoo ndoolmá waazá-daá, bamá yi cǎdíwá, nebére ɪcɛ yi kadáází ⁶⁸ bika bónóm sɪsɪ: «Lɛeró, tɪrɪki, weení waamaná nya?»

⁶⁹ Bidée sááti, cǎo asu tóo-roozí. Nge aló bówotá-dóo woogóduu ɪjó itó yi sɪsɪ: «Nyóo dǎdǎ nyágána Yeésu Galilée nni ge. ⁷⁰ Amá wòjójó ɪráa ríŋa ɪzá-daá itó sɪsɪ: «Máási wentí nyóndóm né.» ⁷¹ Sááti wenkí wéndǎé dǎo wónóo né, kífaló waana yi iféeri wenbá bowe ńna né sɪsɪ: «Ceení kána Yeésu nazaréeti nni ge.» ⁷² Waadási ɪcójóo iduuná sɪsɪ: «Máási ɪró ceení.» ⁷³ Buidási cókóo né, wenbá bavonwe ńna né, boogódúu botó sɪsɪ: «Toovonúm ge, nyóo dǎdǎ nyégéé idée ɪró ge, nyédéé nmatire wánwílí bilé.» ⁷⁴ Nna ge waanmáti sɪsɪ: «Isóo ɪfo mánɪgbamóo a dé bobóti ge mɛnbelí. Máási ɪró ceení.» Nge kalɪbááwó waaján kibóo. ⁷⁵ Nge wòdóozí tóm Yeésu wòdó yi sɪsɪ: «Naaní na kalɪnbááwó ɪbóo né, nyónjoolí buró nabúdoozo sɪsɪ nyáási ma» né. Nge waalí ɪbá iwíi.

27

¹ Kiivé tééré né, kóbónáa na wòjójó bacáa lomaazé na baku Yeésu. ² Nge boovóki yi nibé boboná yi becéle laadóo-dée níbáadɛeró Pilááti.

³ Yudási weení waayá Yeésu né, waana sɪsɪ baazíizí sɪsɪ bángóo Yeésu né, waalá mányí lé ɪkpóo liideé gbóo ákóosaaláa iboná icéle kóbónáa na

⁴ sɪsɪ: «Máálá alaháací mayá ɪró weení ɪdalá nabóro né.» Amá belé boobúsi yi sɪsɪ: «Wentí waananá dǎa. Nyójóo nbulé.» ⁵ Nge Yudási wooboná liideé ɪlo Isóo-dée

^a 26:65 26.65 Bidée sááti, Israyéeli bíya wɛnlerí bogúsúúdi ge a bigéé sɪsɪ nabóro waalá bojóo káále nyazi: nbusú, wenbiré gosuré, líiya, kodóm yáa batóo Isóo bilé.

ɔaána-daá. Nge weɛdɛɛ ɪdɔ ɪdɪ nibiiré ɪsí. ⁶ kɔbɔnáa wɔɔgbɔɔ liideé botó sɪsɪ: «Bɪdafa níbááwɔ sɪsɪ dɪdɔ liideé ana ɪsɔɔ-dɛɛ ɔaána-daá kujóónɪ wóró káma ɪrú-dɛɛ azimá liideé ge agéɛ.» ⁷ Baalaná ɔamá sááwóra bité né, nge bɔɔgbɔɔ liideé amó bamɔ cɔɔ maarú-dɛɛ fɔɔ bɛnbɪm ɪɔɔma. ⁸ Bɔrɔɔzɪ ge hálɪ na sinje bánɔyáá fɔɔ kem sɪsɪ azimá-dɛɛ fɔɔ. ⁹ Bɪlé ge wentí waanmáɪ sɪsɪ: «bɔɔgbɔɔ liideé gbɔɔ ákóosaaláa nɪnínaa ɪsrayéélɪ bíya waamáázɪ sɪ bɛfére ɪrɔ né, ¹⁰ bamɔ cɔɔ maarú-dɛɛ fɔɔ nɪnínaa Dádɔɔ waavónzɪzɪ ma né» woogóodi.

¹¹ Booboná Yeésu laadóɔ-dɛɛ níbáadeeró-jó sɪ bafɔɔná yɪ, nge ɪlé wɔɔbɔɔzɪ yɪ sɪsɪ: «Nyóɔ ge Yahúúɔúwá-dɛɛ wúro?» Nge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Nyóɔɔ ná.» ¹² Nge ɪsɔɔ sarásɪ landáa kɔbɔnáa na téédɪ-daá kɔbɔnáa-kɔbɔnáa woobuuná yɪ tómwá ɔabata, amá idobúsi we natírɪ. ¹³ Nna ge Piláátɪ wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Nɔdánɪ wentí rɪɪa bónbuunáa nya né?» ¹⁴ Amá Yeésu tobúsi yɪ natírɪ wenti rɪɪa waanmáɪ yɪ né ɪrɔ hálɪ bíbá bílá laadóɔ-dɛɛ níbáadeeró Piláátɪ bíti.

¹⁵ Fele ndɛɛ jɪngáárɪ báa wenkí laadóɔ-dɛɛ níbáadeeró wéndéréjém sáraka-dɔɔ kóɔɔm weení zamó wɔɔzólɪ sɪsɪ ɪce né. ¹⁶ Bɪdɛɛ sáátɪ né, sáraka-dɔɔ kɔbɔnɪ naárɔ we sáraka-daá, bánɔyáá yɪ sɪsɪ Barabáásɪ. ¹⁷ Bɪnáá Piláátɪ wɔɔbɔɔzɪ zamó kiduuzée rɪnaamó né sɪsɪ: «Weení ge mízɔɔléɛ sɪsɪ méje? Barabáásɪ yáá Yeésu weení bánɔyáá yɪ sɪsɪ né?» ¹⁸ Káma Piláátɪ nyɪ bílé sɪsɪ sɔ́zɪ weeyelená bakpa Yeésu becéle yɪ. ¹⁹ Sáátɪ wenkí Piláátɪ cɔɔɔ tóɔm yaavɔɔdɛɛ rɪna né ge ɪɔɔeló weegédírɪ beféerɪ yɪ sɪsɪ: «Nkaɔɔ nyónóɔ ɪrú ɔéyɪ-ɔéyɪ-dɔɔ ceení-dɛɛ tóɔm-daá. Káma nuvoowú kɪna mááná wahála ɔabata méɔɔɛ ɔɔɔzire-daá ɪrɔɔzɪ.» ²⁰ kɔbɔnáa na téédɪ-daá kɔbɔnáa-kɔbɔnáa waadáɪ zamó sɪsɪ kíɔɔzɪ Barabáásɪ-dɛɛ cém bíka bakɔ Yeésu. ²¹ Laadóɔ-dɛɛ níbáadeeró waadáɪ ɪbóɔzɪ we sɪsɪ: «Beléénɪ badaá, weení ge mízɔɔléɛ sɪsɪ méje» Nge boobúsi yɪ sɪsɪ: «Barabáásɪ.» ²² Bɪnáá Piláátɪ wɔɔbɔɔzɪ we sɪsɪ: «Né we ge málaná Yeésu weení bánɔyáá yɪ sɪsɪ Lɛeró né?» Barɪɪa boobúsi yɪ sɪsɪ: «Báka yɪ ɔéɪɪ abelí akóɔ-rɔ.» ²³ Nge waadáɪ ɪbóɔzɪ we sɪsɪ: «Taalí wenkí ge waalá?» Amá belé baabá ge babamáa kóodi bɪnjaarɪa sɪsɪ: «Báka yɪ ɔéɪɪ abelí akóɔ-rɔ.» ²⁴ Piláátɪ waana sɪsɪ waawí we bíka bíbamáa bóɔ kpáa né, nge waajírɪ lím ɪsám ɪnóɔzɪ zamó ɪzá-daá ɪtɔ sɪsɪ: «Mánóónɪ féyɪ ɪrú ceení-dɛɛ sím tóɔm-daá. Míjɔ nɪbílé.» ²⁵ Nge zamó rɪɪa woobúsi yɪ sɪsɪ: «Idée sím-dɛɛ nɪgbamóɔ narí ɪti ɔána ɔébíya-ɔóró.» ²⁶ Nna ge Piláátɪ weɛjé we Barabáásɪ. Bɪga Yeésu ɪlé né, weyéle bosúti yɪ agbáázá bité né, nge wɔɔgbɔɔ yɪ icéle we sɪsɪ bóɔbóná yɪ baká ɔéɪɪ abelí akóɔ-rɔ.

²⁷ Nge laadóɔ-dɛɛ níbáadeeró Piláátɪ-dɛɛ sɔ́ɔjawá wooboná Yeésu ɪdɛɛ kowuro-ɔugoré-daá; botúúzi sɔ́ɔjawá baaganáa rɪɪa balára bamɪlɪná yɪ. ²⁸ Baalɪzɪ yɪ ɪgbɪná ɪzóóna né, bosúu yɪ tóko kíseemóɔ. ²⁹ Nge baalóɔ wɪláázɪ sɪjɔɔɔ sɔwá-sɔwá né nyazɪ kowuro-vulóɔ bofu ɪɔɔjɔɔ; bacáa ɔɪgeré baɔɔ ɪnóónɪ kíɔɔiwú-daá. Nge boozóm waazá-daá bánmɔɪé yɪ bóndóm sɪsɪ: «Dɛ́ɛzɛɛ nya yahúúɔúwá-dɛɛ wúro.» ³⁰ Bóndɔnáa yɪ ndɔɔlɪmá bíka bóngbɔwóɔ ɔɪgeré bánmám ɪɔɔjɔɔ-daá. ³¹ Baamóm yɪ bité né, nge baalɪzɪ yɪ tóko boozúu yɪ né, babɪsɪná ɪdɛɛ-ndɪ bosúu yɪ. Nge beɛɔɔɛná yɪ sɪ bakága ɔéɪɪ abelí akóɔ-rɔ.

³² Baalɪ béndɛɛ né, beɛgétɪ abaaló naárɔ ɪgɛɛ Sírɛénɪ téédɪ-daá nɪní. Bánɔyáá yɪ sɪsɪ Sɪmóɔnɪ. Nge baagba yɪ dóóle ɪsɔɔ Yeésu-dɛɛ ɔéɪɪ abelí akóɔ. ³³ Baadála ɔɪdáare wendé bánɔyáá-ɔɛ sɪsɪ Gɔlɪgóóta né, Gɔlɪgóóta kutoluú ge sɪsɪ kɔjɔɔ bɔɔrɔɔ ɔɪdáare, ³⁴ nge baava yɪ vínyɪ bíya-dɛɛ solóm baajaná faadɪnɪ nyéɪnɪ-ndɪ né sɪsɪ ɪnyɔɔ. Waadɪm né, idetɪsɪ ɪnyóɔ.

³⁵ Baagá yɪ ɔéɪɪ abelí akóɔ-rɔ bité né, nge bɔɔɔɔ tété ɪgbɪná-rɔ batára ye ɔamá. ³⁶ Nge beedí bɔɔɔɔ rɪna bɛnverí ɪrɔ. ³⁷ Nge baanmáa kpálɪfɔɔ-rɔ bosúsi ɪɔɔjɔɔ-rɔ wenbí-rɔ baagɔ yɪ né sɪsɪ: «Ceení ge Yeésu yahúúɔúwá-dɛɛ wúro.» ³⁸ Nge baagá ɪráa-góóráa nɔwóle batasɪná yɪ. Kóɔɔm ɪgíɔɔiwú-rɔ, waaganáa ɪnɪɪwó-rɔ.

³⁹ Níbaá-d̄eeraa wándóódi yi, bánm̄on̄é yi, ⁴⁰ bika bóndóm s̄isi: «Nyóó weeni nyónyóm Isóo-d̄ée d̄aana nb̄isi nma ke we náádoozo né, nyád̄it̄iŋa l̄e nyádi a nyéḡe , bika nḡedi d̄eni abelí akóo-ro.» ⁴¹ Bilé d̄ud̄o ge Mará w̄ilid̄aa na téedi-daá kóbónáa-kóbónáa na kóbónáa wánm̄on̄é yi bóndóm yi s̄isi: ⁴² «Weel̄e baaganáa, amá idánb̄ízi ul̄e idi. A iḡe Israyéeli w̄uro, ik̄edi l̄el̄ed̄o d̄eni abelí akóo-ro na d̄ifa yi tovonúm! ⁴³ Isóo ge waava tovonúm né, Isóo ik̄oni ul̄e yi l̄el̄ed̄o a izool̄e yi, káma w̄od̄o s̄isi: "méḡe ge."» ⁴⁴ Bilé nóo ge bikped̄ina iráa-ḡooráa wenbá baagá ina we d̄eni abelí akóo-ro né bándóódi yi.

⁴⁵ Kpoo idaawó k̄er̄efu fuú na nat̄ile nbó d̄aan̄iŋa k̄er̄efu nat̄idoozo, bulá temeenuú laadóo r̄iŋa-ro. ⁴⁶ D̄aan̄iŋa k̄er̄efu nat̄idoozo bilé ge Yeésu woogoo bicáari s̄isi: «Elíi, Elii, lemá sabaktaní», bugutoluú s̄isi: «Méd̄e Isóo, méd̄e Isóo, ngbaalá ge nyééj̄e ma ndál̄i.» ⁴⁷ Wenbá bowe n̄na ge baan̄i né, badaá neb̄ere s̄isi: «Elíya ge wányáa.» ⁴⁸ Nge badaá naaru waaj̄an̄ ise ik̄ogb̄oo k̄ic̄e il̄i viinyi bíya-d̄ée solóm nyígááz̄i n̄bi-daá ik̄poo isúu d̄igere noó-daá ik̄pááz̄i Yeésu noó-j̄o s̄isi inyoo. ⁴⁹ Baaganáa s̄isi: "«Izím d̄ib̄e s̄isi Elíya wóngoní ul̄e yi?»»

⁵⁰ Amá Yeésu woodókoo bicáari, nge iweezuú waalí. ⁵¹ Nge Isóo-d̄ée d̄aana-daá láam̄il̄e waadara nab̄ile k̄ogb̄oo isóo-daá ngóni ade; Ade weez̄ele, bit̄angbal̄ini if̄e, ⁵² booláani ifulú bika Isóo-d̄ée iráa d̄abata bánz̄im né if̄e. ⁵³ Yeésu weevé il̄i booláani-daá né, belé d̄ud̄o baalí, nge baaz̄oo Yesusalém Isóo-d̄ée téedi-daá balz̄i bad̄i baw̄il̄i iráa d̄abata. ⁵⁴ Róoma sóoja kóbóni na sojawá baaganáa b̄enverii Yeésu né, baana ade weez̄ele na wenb̄i r̄iŋa bulá né, nge nundáare kóbón̄de waaz̄oo we botó s̄isi: «Tovonúm, uró ceení kéena .»

⁵⁵ Aláa d̄abata we n̄na bagaz̄iŋe bolini begebeena; Doo Galilée laadóo-daá ge boogónú Yeésu b̄angalám yi bowotá. ⁵⁶ Badaá, bee Mariyáma Magidaláa aló, Mariyáma Yaakubu na Isifu bogoo na Zebedeé biyaalnáa igoo bowe n̄na.

⁵⁷ D̄aaŋa waalá né, d̄j̄ole-d̄oo bán̄yaá yi s̄isi Isifu iḡe Arimatée téedi-daá n̄ni bika iḡe Yeésu-d̄ée wanbaarú d̄ud̄o né, waadala. ⁵⁸ Iró umó woobó umooná Piláati ibózi yi Yeésu tonoo. Nge Piláati waava níbaáwo s̄isi b̄ecele yi ki. ⁵⁹ Isifu w̄ogb̄oo ki né, nge woogodiná ki kásan̄á. ⁶⁰ Nge w̄ogb̄oo ki id̄o bolááwo k̄ifaloo waabaa ki idi bit̄angbal̄oo-daá né kidaá; nge weebilááz̄i b̄óore kóbón̄de ito boolááwo noó. Bilé boworó né, nge weed̄e. ⁶¹ Bid̄e sáati k̄imí, Mariyáma Magidaláa aló na Mariyáma líini bowe n̄na, boj̄oo bolááwo izá-daá.

⁶² Kíivé né, b̄angburí f̄ez̄ire w̄ire kifé né nbilé, nge kóbónáa na booyózi bobó Piláati-j̄o. ⁶³ Nge boodó yi s̄isi: «Kóbóni, d̄j̄od̄oozi s̄isi bubot̄oo ceení w̄od̄o ina waazá né s̄isi: "Wé náádoozo w̄ire ménvém." ⁶⁴ Bilé né, fa níbaáwo s̄isi b̄efere boolááwo h̄al̄i wé náádoozo na iwanbaaráa ik̄ok̄oni banm̄il̄i yi bika botó zamóo s̄isi: "Weevé il̄i isid̄aa-daá". Bobóti kegbiirinoo ndi tuna t̄ingul̄i kaɗaa ndi." ⁶⁵ Nge Piláati weevéri we s̄isi: «Ib̄e fered̄aa. Iboná we befere bolááwo n̄iŋáa mízool̄e né.» ⁶⁶ Nge boobó si befere bolááwo. Baadáz̄i k̄inoo-ro b̄óore kóbón̄de-ro na a naaru weedekiná d̄e, batilí.

28

¹ Beed̄i Sabáati kifé láhad̄i téeré-téeré né, Mariyáma Magidaláa aló na Mariyáma líini boobó si bebéem boolááwo. ² Nna-n̄na ge ade waabá bis̄ele. D̄ád̄oo-d̄e maláayika waalí isóodáa it̄i ibilááz̄i b̄óore it̄i icoo d̄uro. ³ Wénd̄e nyazi w̄iloo bika igb̄iná izóona né aabá avolomáa pári-pári nyazi d̄óm-bó. ⁴ Nge bid̄o fered̄aa nundáare, b̄enzeli bika bab̄isi nyazi isid̄aa. ⁵ Amá maláayika w̄od̄o aláa s̄isi: «Mínyóo ikan̄i nundáare. Mányi s̄isi Yeésu baagá yi d̄eni abelí akóo-ro né ge mínj̄áadi. ⁶ Iv̄eyí cé káma weevé il̄i isid̄aa-daá n̄iŋáa waavóndóm né; Igóni ib̄e

lénlé baavónvítzi yi né. ⁷ Ibó ɔasam iféeri ɪwanbaaráa sɪsɪ: Weevé ɪlí ɪsɪɔ́áa-daá. Wéndée míí níbááwɔ ɪɔ́ɔ́e Galilée. Nna ge míngomɔɔnáa yi. Wentí sɪ mevéeri míí né nbílé.» ⁸ Na nɪndááre na wenbi-niini kóɔ́nɔ́ɔ́e ge boodoóziná balí ɔɔ́lááwɔ-jó bese bobó bekévéeri Yeésu-dée wanbaaráa laabááwɔ kɪn. ⁹ Nna-nna ge Yeésu wɔɔ́gónɪ ɪkétɪ we ɪtó we sɪsɪ: «Méézée míí!» Nge boogóduu ɪjó bosóm ɪnónó-daá bokúu yi téédɪ. ¹⁰ Nge Yeésu wɔɔ́dó we sɪsɪ: «ɪkaní nɪndááre. Ibó iféeri mogoobíya sɪsɪ bédɔ́e Galilée. Nna ge bánganáa ma.»

¹¹ Aláa bemí ɔwɔe níbááwɔ-daá né, nge feredáa-daá nebére woobó téédɪ-daá bafa kóɔ́náa wenbí ríɲa bɪlá né-dée laabááwɔ. ¹² Belé boodúúzi ɔamá bána balá sááwóra né, nge baava sójává feredáa bemí liide-ɔnɔ́e, ¹³ beféeri we sɪsɪ: «Wentí sɪ ɪɲmátɪ né nɔ́: Idée wanbaaráa wɔɔ́gónɪ nuvoowú baɲmííli yi sáátɪ wenkí ɔónɔ́m né. ¹⁴ A ngó tóɲ waadála laadóɔ-dée níbaadɔ́e, ɔó sɪ ɔɪɪzína yi bugutoluú na mínyóó mídonɲuú nɔ́wóya nakíri.» ¹⁵ Nge belé baamɔ liideé balá ɲɲnáa baɲmátɪ we né. Bedée ɲmature ɔɲm ɔɪɔ, háli na sinje bánɲmatí tóɲ tɲm yahúúɔúwá lowótáa.

¹⁶ Bɪga wanbaaráa fuú na naáwɔ né, beɔ́e Galilée búw wenkí Yeésu waavónvéeri we sɪsɪ bóbo né-kɪɔ. ¹⁷ Baana yi né, nge boozóm ɪnónó-daá bokúu yi téédɪ, amá badaá nebére waalá síka. ¹⁸ Nge Yeésu woogóduu ɔjó ɪtó we sɪsɪ: «Baava ma yíko ríɲa ɪsóɔ-daá na ade laadóɔ-ɔ. ¹⁹ Bilé né, ibó ɪbɪsɪná yíri-báa wenkí-dée ɪráa médeé wanbaaráa, ɪlíri we lím-daá ɪsɔ we túúbá lím na Caáwɔ na Biyaaló na Kezená ɔacɪri-nga-dée yíɔe-daá, ²⁰ ɪwíli we bofu balá wenbí ríɲa máázítzi míí né. Bɪga né, mówe míjó ge báa wíre wendé háli ɔúúlínya koróɔ.